

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΠΜΣ
ΕΝΕΡΓΕΙΑ: ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ, ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΟΡΥΚΤΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΤΩΝ ΘΑΛΑΣΣΙΩΝ
ΠΕΡΙΟΧΩΝ:
Η ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ

ΟΝΟΜΑ/ΝΗΜΟ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑΣ : ΚΑΛΑΜΑΤΙΑΝΟΥ ΜΑΡΙΑ
Α.Μ. : ΜΕΔ14013
ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : ΠΕΤΡΟΣ ΛΙΑΚΟΥΡΑΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ 2016

Η υπογράφουσα την παρούσα, Καλαματιανού Μαρία, βεβαιώνω ότι το έργο που εκπονήθηκε και παρουσιάζεται στην υποβαλλόμενη εργασία είναι αποκλειστικά ατομικό δικό μου. Όποιες πληροφορίες και υλικό που περιέχονται έχουν αντληθεί από άλλες πηγές, έχουν καταλλήλως αναφερθεί στην παρούσα διπλωματική εργασία. Επιπλέον τελώ εν γνώσει ότι σε περίπτωση διαπίστωσης ότι δεν συντρέχουν όσα βεβαιώνονται από μέρους μου, μου αφαιρείται ανά πάσα στιγμή αμέσως ο τίτλος.

Η βεβαιούσα,

Καλαματιανού Μαρία

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	σελ.5-7
Μεσόγειος θάλασσα	
Α)Θαλάσσια σύνορα στην ανατολική Μεσόγειο	σελ.8-10
Β)Οριοθέτηση ΑΟΖ & υφαλοκρηπίδας	σελ.10-15
Γ) Υποθαλάσσια κοιτάσματα στην Ανατολική Μεσόγειο, προσδοκίες και η εξάρτηση των χωρών σε εισαγωγές	σελ.15-17
Δ)Δυνατότητες μεταφοράς/ αποθήκευσης και διανομής φ.α. από τα κράτη της Ανατολικής Μεσογείου	σελ.17-20
Η κυπριακή περίπτωση & η τουρκική προσέγγιση	σελ.21
i)Συμφωνίες μεταξύ η Κύπρου, Αιγύπτου, Λίβανου και Ισραήλ για την οριοθέτηση της ΑΟΖ	σελ.22
ii)Η ανακολουθία της Τουρκίας	σελ.22
iii)Ενέργειες της Τουρκίας	σελ. 22-24
iv)Η Συμφωνία για την Οριοθέτηση της Υφαλοκρηπίδας μεταξύ Τουρκίας και «Τουρκικής Δημοκρατίας της Βόρειας Κύπρου» (κατεχόμενα)	σελ.24
v)Η τουρκική προσέγγιση στο καθεστώς των νήσων	σελ.24-25
vi)Η συμφωνία οριοθέτησης	σελ.25-27
Η Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου- τα Κατεχόμενα	
Ιστορική αναδρομή	σελ. 28-30
Θέσεις τρίτων/ διεθνών οργανισμών για το το Κυπριακό πρόβλημα	
Α)Το Συμβούλιο της Ευρώπης	σελ. 31
Β) Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων	σελ. 31
Γ)Η Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης	σελ. 31-33
Οι διαφορές της Κύπρου και της Τουρκίας για την ΑΟΖ	
1) Η αρχή των συγκρούσεων	σελ.34-35
Οι απόψεις των μερών (parties) για την σύγκρουση	
2.1 Νότια Κύπρος	σελ.35-36
2.2 Τουρκία	σελ.36-37
2.3 Βόρεια Κύπρος	σελ.37
2.4 Ελλάδα	σελ.37-38
2.5 Ισραήλ	σελ.38
2.6 Τρίτα μέρη	σελ.38-39
3)Συμφέροντα	σελ.39-42
4)Εναλλακτικές	σελ.42-44
5)Το επικοινωνιακό κομμάτι και το χτίσιμο των σχέσεων	σελ. 44
6)Κριτήρια για τη νομιμότητα	σελ.44-45
7)Κυριαρχία, βασική αιτία των συγκρούσεων	σελ.45-46
Σχέσεις γειτονικών κρατών	σελ.47
Α)Διενέξεις Αιγύπτου – Ισραήλ	σελ.48-50

Β)Τουρκία-Αίγυπτος	σελ.50-51
Γ)Ισραήλ-Κύπρος	σελ.51-52
Δ)Ισραήλ-Τουρκία	σελ.52-53
Τριμερείς συμβάσεις μεταξύ κρατών	σελ. 54
Α)Ελλάδα- Κύπρος – Ισραήλ	σελ.54-56
Β)Ελλάδα- Κύπρος – Αίγυπτος	σελ.56-58
Γ)Συζητήσεις μεταξύ Κύπρου- Ελλάδας και Λιβάνου	σελ.58-60
Δ)Ο ρόλος της Τουρκίας για τις τριμερείς συμφωνίες	σελ.60-61
Συμπεράσματα	σελ.62-64
Βιβλιογραφία	σελ.65-70

Εισαγωγή

Με την παρούσα εργασία ερευνάται κατά πόσο η εύρεση, εξόρυξη και εξαγωγή του φυσικού αερίου της κυπριακής ΑΟΖ θα συμβάλλει στη δημιουργία μιας κοινής ενεργειακής πολιτικής για την Κύπρο, το Ισραήλ και την Αίγυπτο έναντι των ηχηρών αντιθέσεων της Τουρκίας. Προσεχώς, θα παρουσιασθούν οι σχέσεις των κρατών της Ανατολικής Μεσογείου, τα αντικρουόμενα συμφέροντά τους αναφορικά με τα πιθανά κοιτάσματα, γεγονότα και στρατηγικές που θα κρίνουν τις τελικές αποφάσεις καθώς και μια λεπτομερής ανάλυση του καθεστώτος των θεσμών της υφαλοκρηπίδας και Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ) για τα κράτη με απόσταση μικρότερη των τετρακοσίων ναυτικών μιλίων (400ν.μ.). Ακόμη θα παρατεθούν οι θεσμοί και οι διαφορές των δύο ζωνών (της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ) και θα γίνει προσπάθεια αποσαφήνισης των όποιων παρανοήσεων έχουν δημιουργηθεί λόγω της ελλιπούς πληροφόρησης επ'αυτών.

Η οριοθέτηση θαλασσιών ζωνών είναι ένας τρόπος επέκτασης των κυριαρχικών αρμοδιοτήτων των κρατών επί των υπερκείμενων σε αυτά υδάτων. Η εκμετάλλευση της θάλασσας δεν περιορίζεται μόνο στη ναυσιπλοΐα, τη ναυτιλία, τη χρήση των φυσικών πόρων (φυτικού και ζωικού μέσω της αλιείας) και στη χρήση της ως μέσου αναψυχής. Η επέκταση του ρόλου και της χρησιμότητας της θάλασσας για τα κράτη εκτείνεται και στη χρήση της είτε ως πηγή ενέργειας (κύματα) είτε ως μέσο για την εξόρυξη και μεταφορά της (πόντιση καλωδίων, εξόρυξη ορυκτού πλούτου κτλ). Όσον αφορά στη θεσμοθέτηση των διαδικασιών οριοθέτησης των κρατών, οι νομικά αποδεκτοί και αντικειμενικοί όροι για τις διαδικασίες αυτές τέθηκαν σε εφαρμογή έπειτα από τρεις Διεθνείς Συνδιασκέψεις (1958, 1960, 1973-1982) για το Δίκαιο της Θάλασσας οι οποίες οδήγησαν σε διεθνείς συμβάσεις, με αφορμή την πρακτική των κρατών σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο σε περιπτώσεις επίλυσης ζητημάτων οριοθέτησης με γειτονικά κράτη. Αναφορικά με την Α.Ο.Ζ. τα καθεστώτα της συνορεύουσας ζώνης τέθηκαν στα 200ν.μ. (ναυτικά μίλια) και για την αιγιαλίτιδα στα 12ν.μ.. Η υφαλοκρηπίδα προϋπάρχει της κήρυξής της και τα γεωγραφικά της όρια συμπίπτουν με αυτά της ΑΟΖ.

Ο θεσμός της ΑΟΖ στην Ανατολική Μεσόγειο έχει αποτελέσει αντικείμενο μεγάλου προβληματισμού τόσο για τα ίδια τα κράτη της που επιθυμούν μια επίλυση του ζητήματος με απώτερο στόχο την εξόρυξη και εκμετάλλευση των πόρων τους, όσο και για τους διεθνείς οργανισμούς και θεσμούς (ΟΗΕ, ΕΕ κτλ) οι οποίοι επιθυμούν την ασφαλή και χωρίς προστριβές συνεργασία-επικοινωνία των κρατών. Η δυσκολία εύρεσης μιας κοινής πολιτικής και τα αντικρουόμενα συμφέροντα των κρατών είναι εκείνα που έχουν προκαλέσει μεγάλες καθυστερήσεις στην έναρξη των διαδικασιών.

Σε κάθε περίπτωση πρέπει να γίνει αντιληπτό ότι «ο σαφής προσδιορισμός των ορίων των ζωνών εθνικής δικαιοδοσίας των κρατών αποτελεί για τη διεθνή κοινότητα σημαντικό συμπληρωματικό στοιχείο εξασφάλισης των απαραίτητων εκείνων δεδομένων που

συνυπολογίζονται για την εγκαθίδρυση της παγκόσμιας ειρήνης, μέσω της αποφυγής διμερών τις περισσότερες φορές τριβών»¹.

Μία ειρηνική και από κοινού λύση του ζητήματος οριοθέτησης των ΑΟΖ, των κρατών της Ανατολικής Μεσογείου θα βοηθήσει όχι μόνο στην εξομάλυνση των σχέσεων των κρατών, αλλά και στην οικονομική ανάπτυξη και ευημερία τους. Η λύση αυτή δεν είναι καθόλου ουτοπική. Υπάρχουν αρκετές περιπτώσεις επίλυσης οριοθετήσεων άλλων κρατών, υπό εξίσου δύσκολες συνθήκες (βλ. Νικαράγουα-Ονδούρα 2007, Κατάρ Μπαχρέιν 2001). Αναμφισβήτητο όμως, είναι απαραίτητη η καλή θέληση και η επιμονή για την εύρεση κοινών σημείων για τα συνορεύοντα παράκτια κράτη.

Πίνακας 1	
Έκταση κρατών της νότιο-ανατολικής Μεσογείου [10]	
Κράτη	Έκταση σε χλμ²
Αίγυπτος	1.001.450
Τουρκία	783.562
Συρία	185.180
Ελλάδα	131.940
Ισραήλ	22.072
Λίβανος	10.400
Κύπρος	9.251

Από τα κράτη αυτά σημαντικότερο σε επίπεδο συνολικού μήκους ακτών είναι η Ελλάδα² και μικρότερο η Συρία και αμέσως μετά ο Λίβανος. Ενώ, σε επίπεδο μήκους ακτών, αποκλειστικά στην περιοχή αυτή, δεσπόζει η παρουσία της Τουρκίας, με ακτογραμμή της τάξης των 1.577 χμ, απέναντι στη νησιωτική στην περιοχή Ελλάδα, την Κύπρο και την όμορή της Συρία³.

¹ Βλ. Τσάλτας, Γρ. Ι., «Οι Θαλάσσιες Ζώνες Εθνικής Δικαιοδοσίας στα Δυτικά Βαλκάνια», στο: Περράκης, Στ., (επιμ.), Ματιές στο Σύγχρονο Τοπίο των Δυτικών Βαλκανίων, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2009, σελ. 119.

² Η Ελλάδα αποτελεί επίσης την ένατη χώρα παγκοσμίως με τις μεγαλύτερες σε μήκος ακτές

³ Για τη γεωγραφική παρουσία της Τουρκίας στην νότιο-ανατολική Μεσόγειο, βλ., επίσης, Ozturk, B., Baseren, S. H., "The Exclusive Economic Zone Debates in the Eastern Mediterranean Sea and Fisheries", Journal Black Sea/ Mediterranean Environment, Vol. 14, pp. 77-83, 2008

Ilivu.Kus 2

r.wol.tKo **IIJKO**o.Ktorpu •!•iJ'tC>v Kpu;tcw **1:11**vono-u.vu;tol.tKIJMtrcrdo'\1[13)

Kpb.t1J	AKtorpu.!•!tlJ crt XI••
Ella&a	13.676 (4.078 1JilSif)()UI(ljl((l.t 9.598 Vlj(Jl(J)Ul(lj)
TotlpKia	7.200 (crf M£cr6yao, Atyaio Kat Maupl ea?.acrera)
Ai)"\lm:O<;	2.450 (<Jf M£cr6yao Kat Epu6pa Oalacrera)
Kunpo<;	648
Icrpa1Jl	301 (<J'U!tn£ptAU!! U.VO!£V(!)V '!(!)V 40 /Alt. u1c; 1\(!)pi∾; u1c; ra w;)
Ai avoc;;	225
Eupia	193

Μεσόγειος Θάλασσα

Α)Θαλάσσια σύνορα στην ανατολική Μεσόγειο

Η Μεσόγειος ανήκει στις θαλάσσιες εκείνες περιοχές με πλήρη τα χαρακτηριστικά της ημίκλειστης Θάλασσας. Η κατάταξη της Μεσογείου στην κατηγορία αυτή προτάθηκε ήδη από το 1979, από την Πράξη 111 της συνόδου των Τοπικών και Περιφερειακών Αρχών του Συμβουλίου της Ευρώπης⁴.

Σύμφωνα με το άρθρο 122 της Σύμβασης του Μοντέγκο Μπαίου: «κλειστή ή ημίκλειστη θάλασσα είναι κόλπος, λεκάνη ή θάλασσα που περιβάλλεται από δύο ή περισσότερα κράτη και συνδέεται με άλλη θάλασσα ή με ωκεανό με μια στενή λωρίδα ή που αποτελείται εξ ολοκλήρου ή κατ' εξοχήν από τις αιγιαλίτιδες ζώνες και τις αποκλειστικές οικονομικές ζώνες δύο ή περισσότερων κρατών»⁵.

Βρίσκεται ανάμεσα σε τρεις ηπείρους, την Ευρώπη, την Ασία και την Αφρική. Απαρτίζεται από 22 κράτη και πλήθος νησιών που είτε αποτελούν τα ίδια κράτη (όπως η Κύπρος, η Μάλτα), είτε είναι μέρος ενός κράτους (η Σικελία της Ιταλίας & η Κρήτη της Ελλάδας). Αρκετά από τα κράτη της Μεσογείου έχουν υπογράψει τη σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (17 για την ακρίβεια), ενώ η Τουρκία και το Ισραήλ δεν έχουν προβεί σε μια τέτοια κίνηση.

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, η Μεσόγειος αποτελεί τη μοναδική θαλάσσια περιοχή στην οποία τα κράτη καθυστέρησαν να θεσπίσουν αποκλειστικές ζώνες. Αυτό είχε γίνει σαφές ήδη από την Τρίτη Συνδιάσκεψη στην οποία και εξήχθη το συμπέρασμα ότι με την εφαρμογή του θεσμού της ΑΟΖ στη Μεσόγειο θα καταργούνταν πλήρως η ανοικτή θάλασσα και θα δημιουργούνταν πολλές, και ως επί το πλείστον δυσεπίλυτες, περιπτώσεις οριοθετήσεων ανάμεσα στα κράτη.

Αναμφισβήτητα, η κυριαρχία επί της επικράτειας ενός κράτους είναι ένα από τα βασικά δικαιώματα που έχουν όλα τα διεθνώς αναγνωρισμένα κράτη. Με τον όρο αυτόν, της κυριαρχίας, δεν περιλαμβάνεται μόνο το έδαφος ενός κράτους, αλλά και ο αέρας και ο θαλάσσιος χώρος που το περιβάλλουν, όταν αναφερόμαστε σε περιπτώσεις παράκτιων κρατών. Αναφορικά με τον εναέριο και θαλάσσιο χώρο υπάρχουν διεθνείς κανονισμοί που διέπουν την άσκηση των κυριαρχικών δικαιωμάτων των κρατών κατά τέτοιο τρόπο έτσι ώστε το δικαίωμα αυτό δεν μπορεί να αμφισβητηθεί και η διεθνής αεροπλοΐα και ναυσιπλοΐα μπορεί να διαφυλαχθεί.

Η οριοθέτηση των θαλάσσιων συνόρων της Ανατολικής Μεσογείου έχει καταστεί απρόβλεπτη λόγω των μακροχρόνιων πολιτικών εντάσεων που διαπερνούν την περιοχή, καθιστώντας δύσκολες τις επενδύσεις στην εξερεύνηση φυσικού αερίου. Μεταξύ των χωρών της ανατολικής Μεσογείου που μοιράζονται τις εν λόγω διαφορές είναι το Ισραήλ, η Συρία, και η Τουρκία που δεν έχουν υπογράψει τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (UNCLOS), λαμβάνοντας υπόψη ότι η Αίγυπτος, ο Λίβανος και η

⁴ Η Σύνοδος αυτή είχε ως αντικείμενό της τη μελέτη των κινδύνων που δημιουργεί η αυξημένη ναυσιπλοΐα.

⁵ Για το πλήρες κείμενο της Σύμβασης του Μοντέγκο Μπαίου βλ. Ασωνίτης, Γ., (Εισαγωγή – Μετάφραση), Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1995.

Κύπρος το έχουν πράξει (το 1983, το 1995 και το 1988, αντίστοιχα). Η Σύμβαση UNCLOS⁶, η οποία τέθηκε σε ισχύ το 1994, έχει ως στόχο να παράσχει μηχανισμούς επίλυσης διαφορών για την οριοθέτηση της Αποκλειστικής Οικονομικές Ζώνες (ΑΟΖ) και την άσκηση δικαιοδοσίας επί της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας⁷.

Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (1982) έχει επικυρωθεί από 162 κράτη και οργανισμούς και ορίζει τις θαλάσσιες ζώνες, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των κρατών σε σχέση με αυτές. Αρκετές από τις αρχές τις οποίες προβλέπει η Σύμβαση αποτελούν εθιμικό δίκαιο και ως τέτοιο δεσμεύει και χώρες μη μέλη στη Σύμβαση (όπως η Τουρκία). Η Σύμβαση αυτή εισήγαγε πολλές καινοτομίες, συμπεριλαμβανομένης της δημιουργίας της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ), η οποία ξεκινά από την παράκτια γραμμή βάσης και εκτείνεται 200 ναυτικά μίλια έξω στη θάλασσα, κάθετα προς τη γραμμή βάσης. Το άρθρο 56⁸ της Σύμβασης καθορίζει τα δικαιώματα, τις αρμοδιότητες και τα καθήκοντα του παράκτιου κράτους στην Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη. Συγκεκριμένα, το παράκτιο κράτος ασκεί κυριαρχικά δικαιώματα για σκοπούς εξερεύνησης και εκμετάλλευσης, διατήρησης και διαχείρισης των φυσικών πόρων, ζώντων ή μη, των υπερκείμενων υδάτων στον πυθμένα της θάλασσας, του θαλάσσιου βυθού και του υπεδάφους του. Εν ολίγοις, το παράκτιο κράτος έχει το δικαίωμα να εκμεταλλεύεται τους φυσικούς πόρους της ζώνης αυτής, όπως είναι για παράδειγμα η παραγωγή ενέργειας από τα ύδατα, τα ρεύματα και τους ανέμους. Επιπλέον, έχει το δικαίωμα να ιδρύει και να χρησιμοποιεί τεχνητά νησιά, εγκαταστάσεις και κατασκευές. Όλα τα κράτη έχουν το δικαίωμα στην ελευθερία της ναυσιπλοΐας και της πόντισης καλωδίων, σχετικά με την παροχή που δρουν στο πλαίσιο του διεθνούς δικαίου και υπό την προϋπόθεση ότι δεν απειλούν την ασφάλεια του παράκτιου κράτους.

Η UNCLOS και το εθιμικό δίκαιο παρέχουν στα κράτη το δικαίωμα να κηρύξουν ΑΟΖ μέχρι 200 ναυτικά μίλια από την αρχική ακτογραμμή (άρθρο 57⁹) και, σε ορισμένες περιπτώσεις, δίνει τη δυνατότητα σε ένα τμήμα της υφαλοκρηπίδας να υπερβαίνει τα 200 μίλια (άρθρο 76¹⁰). Στις περιπτώσεις όπου τα παράκτια κράτη αποκτήσουν διαφορές το ένα με το άλλο και οι γραμμές βάσης τους βρίσκονται σε απόσταση μικρότερη των 400 ναυτικών μιλίων από οποιαδήποτε άλλη, όπως συμβαίνει στην ανατολική Μεσόγειο, η οριοθέτηση της ΑΟΖ πρέπει να γίνει με διμερή συμφωνία. Ήδη πέντε χώρες της Ανατολικής Μεσογείου έχουν θεσπίσει ΑΟΖ, σύμφωνα με την UNCLOS. Η πρώτη που το επιχείρησε ήταν η Αίγυπτος (1983), έπειτα η Συρία (2003) και η Κύπρος (2004). Πιο πρόσφατα, ο Λίβανος και το Ισραήλ ακολούθησαν το 2011. Η οριοθέτηση της ΑΟΖ αποτελεί μέρος του εθιμικού δικαίου και ως εκ τούτου μπορεί να αμφισβητηθεί από τα κράτη, όπως το Ισραήλ και η Τουρκία, που δεν είναι συμβαλλόμενα μέρη στη Σύμβαση. Όταν οι ισχυρισμοί των κρατών συμπίπτουν, η

⁶ Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (UNCLOS, United Nations Convention on the Law of the Sea), που ονομάζεται επίσης Νόμος της Θάλασσας ή και Δίκαιο της Συνθήκης Θάλασσας, είναι η διεθνής συμφωνία που προέκυψε από την τρίτη διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (UNCLOS III), που πραγματοποιήθηκε μεταξύ 1973 και 1982.

⁷ «Κύπρος και Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη- προκλητική συμπεριφορά Τουρκίας»
<http://www.cyprus.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/all/AB89462E00BC0F73C22575710025E69C?opendocument>

⁸ Άρθρο 56 της Σύμβασης ΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας: Δικαιώματα, δικαιοδοσίες και υποχρεώσεις του παράκτιου κράτους στην αποκλειστική οικονομική ζώνη

⁹ Άρθρο 57 της Σύμβασης ΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας: Εύρος της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης

¹⁰ Άρθρο 76 της Σύμβασης ΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας: Ορισμός της υφαλοκρηπίδος

λύση των διαφωνιών τους σχετικά με τη μονομερή δήλωση πρέπει να επιλυθεί διμερώς ή μέσω διαιτησίας ενώπιον ενός διεθνούς δικαστηρίου.

Αναμφισβήτητα, το λεγόμενο Νέο Δίκαιο της Θάλασσας διακρίνεται, από έναν έντονο περιπτωσιακό χαρακτήρα που έχει σχέση με θέματα που ενδιαφέρουν και την κατεξοχήν γεωγραφική και γεωπολιτική προσέγγιση των επιμέρους θέσεων των κρατών. Δύο κατηγορίες φαίνεται να διαμορφώνονται με τη σειρά τους από τη φύση της σημαντικής αυτής ιδιαιτερότητας. Πρόκειται για κατηγορίες, οι οποίες θα οδηγήσουν τα κράτη στη συσπείρωση σε ειδικές ομάδες πίεσης στον τομέα διαμόρφωσης, διεκδίκησης και στη συνέχεια εφαρμογής καθόλα θετικών για τα εθνικά τους συμφέροντα θέσεων.

Αναλυτικότερα, η πρώτη κατηγορία αφορά σε στοιχεία αναφορικά με τη γεωγραφική θέση των κρατών και κυρίως σε συνδυασμό με τις γεωμορφολογικές ιδιαιτερότητες των ακτών τους με έμφαση ειδικότερα στον υποθαλάσσιο χώρο του παρακείμενου βυθού και του υπεδάφους του (βλ. υφαλοκρηπίδα). Η δεύτερη κατηγορία σχετίζεται με τον οικονομικό κυρίως παράγοντα και ειδικότερα με τις οικονομικές δραστηριότητες των κρατών στο θαλάσσιο χώρο, με ιδιαίτερη έμφαση στον τομέα της εμπορικής ναυσιπλοΐας, της αλιείας και της off shore εξόρυξης πετρελαίου¹¹.

Β) Οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ

Καταρχάς, είναι σημαντικό να γίνει διαχωρισμός των εννοιών θέσπισης και οριοθέτησης μιας ζώνης δικαιοδοσίας από ένα κράτος. Η θέσπιση μιας ζώνης δικαιοδοσίας επιχειρείται μονομερώς από το παράκτιο κράτος και γίνεται σεβαστή από τα άλλα κράτη σύμφωνα πάντα με τους εφαρμοστέους κανόνες διεθνούς δικαίου. Από την άλλη, η οριοθέτηση εφαρμόζεται έπειτα από τη σύμφωνη γνώμη γειτονικών κρατών να θεσπίσουν τα εξωτερικά όρια των θαλασσίων ζωνών τους (συνηθέστερα βάζοντας ως όριο τη μέση γραμμή, εκείνη που απέχει ίση απόσταση από τα εγγύτερα σημεία των γραμμών βάσης που μετράται το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης καθενός κράτους).

Σύμφωνα με το άρθρο 83¹² Σύμβασης ΔΕΘ για την υφαλοκρηπίδα & το άρθρο 74¹³ Σύμβασης ΔΘ για την ΑΟΖ:

«Η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας μεταξύ κρατών με αντικείμενες ή παρακείμενες ακτές θα γίνεται με συμφωνία βάσει του διεθνούς δικαίου, όπως αυτό αναφέρεται στο άρθρο 38¹⁴ του Καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου ώστε να επιτευχθεί μια δίκαιη λύση».

¹¹ «Η παγίδα των ΑΟΖ, Γιατί το κλειδί είναι η υφαλοκρηπίδα». Γρ.Ι. Τσάλτας 13 Απριλίου 2012 www.foreignaffairs.gr

¹² Άρθρο 83 της Σύμβασης ΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας: Οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας μεταξύ κρατών με έναντι ή προσκείμενες ακτές

¹³ Άρθρο 74 της Σύμβασης ΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας: Οριοθέτηση της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης μεταξύ κρατών με έναντι ή προσκείμενες ακτές

¹⁴ Άρθρο 38 του Καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου:

1. Το Δικαστήριο, που έργο του έχει να εκδικάζει, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, τις υποθέσεις που υποβάλλονται σ' αυτό, θα εφαρμόζει:

α. τις διεθνείς συμβάσεις, γενικές ή ειδικές, που θέτουν κανόνες οι οποίοι αναγνωρίζονται ρητά από τα αντίδικα κράτη,

β. το διεθνές εθιμικό δίκαιο, ως απόδειξη γενικής πρακτικής που γίνεται δεκτή ως κανόνας δικαίου

Η υφαλοκρηπίδα είναι ο θεσμός του δικαίου της θάλασσας με τον οποίον ενεργείται η εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων. Το παράκτιο κράτος ασκεί κυριαρχικά δικαιώματα ειδικού σκοπού που αφορούν μόνον στην εκμετάλλευση των φυσικών πόρων του βυθού και του υπεδάφους της υφαλοκρηπίδας. Είναι αποκλειστικά και υπάρχουν αυτοδίκαια (*ipso facto και ab initio*) ως προς τον τίτλο κτήσης, δηλαδή δεν απαιτείται εκ μέρους του κράτους συστατική πράξη για την απόκτηση τίτλου.

Στο νέο δίκαιο και με τη σύμβασης του 1982 έχει προστεθεί η ΑΟΖ, μια *sui generis* θαλάσσια ζώνη αμιγώς λειτουργικού χαρακτήρα η οποία αφορά σε κυριαρχικά δικαιώματα¹⁵ και αρμοδιότητες¹⁶ ειδικού σκοπού στη υδάτινη στήλη, ήτοι: Δικαιώματα προστασίας και διατήρησης της αλιείας εντός της ζώνης, με δικαιώματα προτίμησης υπέρ των πολιτών της χώρας, χωρίς να αποκλείονται άδειες και προς αλλοδαπούς.

γ. τις γενικές αρχές του δικαίου που αναγνωρίζονται από τα πολιτισμένα έθνη,

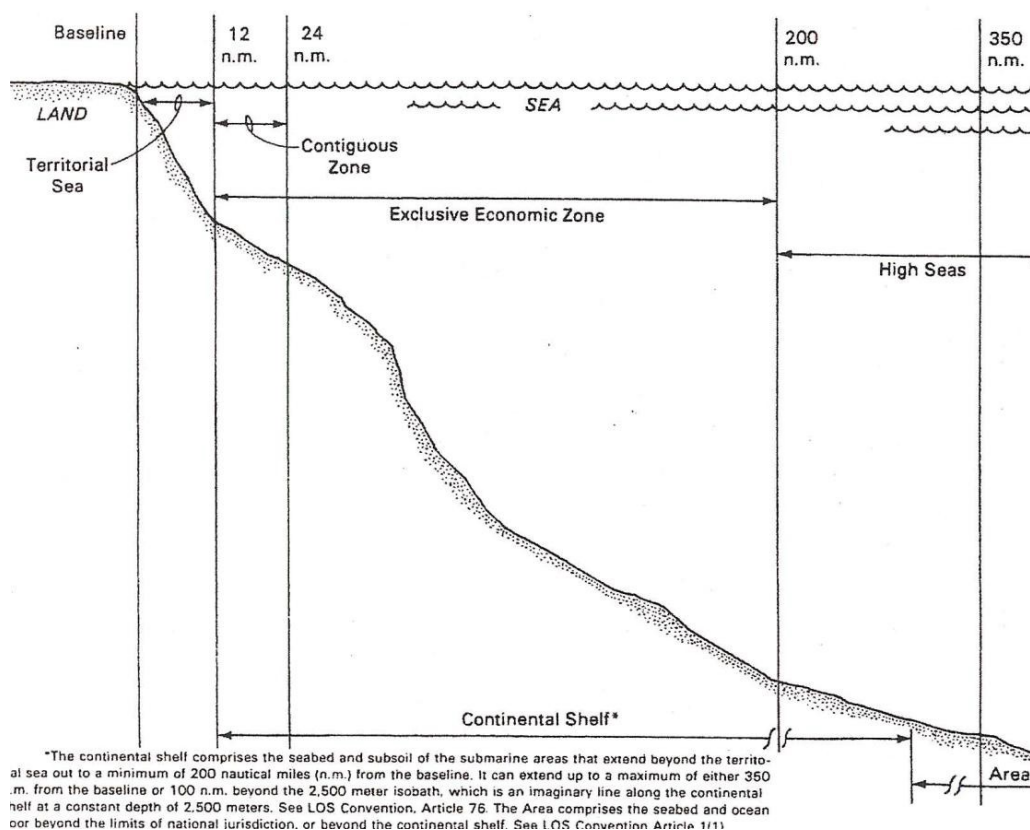
δ. με την επιφύλαξη όσων προβλέπουν οι διατάξεις του Άρθρου 59, τις δικαστικές αποφάσεις και τα διδάγματα των πιο αναγνωρισμένων δημοσιολόγων των διάφορων εθνών, ως βοηθητικά μέσα για τον καθορισμό των κανόνων δικαίου.

2. Αυτή η διάταξη δε θα θίγει την εξουσία του Δικαστηρίου να κρίνει μια υπόθεση «ex aequo et bono», αν οι διάδικοι συμφωνούν σ' αυτό.

¹⁵ Δικαιώματα όσον αφορά στη διεξαγωγή θαλάσσιας επιστημονικής έρευνας, ελέγχου όσον αφορά στην οικονομική εκμετάλλευση κα ανάπτυξη της ήπιας ενέργειας, αυτή που προκαλείται είτε από τα θαλάσσια ρεύματα της υδάτινης στήλης ή τον κυματισμό (ανεμογενήτριες, αιολικά πάρκα), καθώς και δικαιοδοσία όσον αφορά στην προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος.

¹⁶ Αρμοδιότητες όσον αφορά στα τεχνητά νησιά που εξυπηρετούν την αλιεία ή εγκαταστάσεις για τη θαλάσσια επιστημονική έρευνα.

LOS Convention: Sea Claims Structure

Πηγή: *Institute for International Law and Justice, New York University School of Law*
(<http://www.ijl.org/courses/InternationalLaw-Unit3.asp>)

Η κήρυξη ΑΟΖ τα προνόμια και όλη η παραφιλολογία γύρω από αυτά

Έπειτα από όσα έχουν ήδη ειπωθεί, είναι σημαντικό να γίνουν κάποιες επισημάνσεις αναφορικά με το ρόλο και τη χρησιμότητα εν τέλει της χάραξης και οριοθέτησης ΑΟΖ. Τελευταία, έχει επικρατήσει η εντύπωση πως με τη θέσπιση της ΑΟΖ είναι μονάχα ελεύθερα τα κράτη να εκμεταλλευτούν τους υποθαλάσσιους πόρους τους. Αυτή η παρανόηση έχει οδηγήσει στην παραπλάνηση αρκετών και την συνεχή αναφορά στο θεσμό της ΑΟΖ ως η λύση για τη διασφάλιση των κεκτημένων των παράκτιων κρατών.

Με τη θέσπιση και οριοθέτηση της ΑΟΖ το παράκτιο κράτος μπορεί να ενεργεί επί της υδάτινης στήλης. Δεδομένης της έμφασης που έχει δοθεί τα τελευταία χρόνια στις εναλλακτικές μορφές ενέργειας και πολύ περισσότερο την αιολική και τα θαλάσσια πάρκα, η ΑΟΖ βρίσκεται στο επίκεντρο των συζητήσεων καθώς φανερώνεται η μεγαλύτερη χρησιμότητά της. Αυτή η δυνατότητα είναι μοναδική που προσφέρεται μέσω της θέσπισης και οριοθέτησης ΑΟΖ, από κοινού με τη ενέργεια από την κίνηση των κυμάτων.

Όσον αφορά τις διαφορές και τη χρησιμότητα των δύο θεσμών, της ΑΟΖ και της υφαλοκρηπίδας, θα διαπιστώσουμε και παρακάτω ότι η σχέση τους είναι συμπληρωματική. Τα κυριαρχικά δικαιώματα/αρμοδιότητες επί της ΑΟΖ δεν έχουν το ίδιο περιεχόμενο με αυτό της υφαλοκρηπίδας. Η πρώτη διαφορά τους ευρίσκεται στα δικαιώματα που δίνονται σε τρίτα κράτη. Πιο συγκεκριμένα, στην ΑΟΖ αναγνωρίζονται δικαιώματα τρίτων κρατών επί

της αλιείας, με ορισμένο ύψος επιτρεπόμενου αλιεύματος από τρίτα κράτη. Κάτι τέτοιο δεν υφίσταται για την υφαλοκρηπίδα, καθώς δεν αναγνωρίζονται συντρέχοντα δικαιώματα. Ο ρόλος της ΑΟΖ όσον αφορά την εκμετάλλευση υδρογονανθράκων είναι συμπληρωματικός, καθώς το γεωγραφικό εύρος των δύο ζωνών ταυτίζεται. Παρόλα αυτά δεν υφίσταται κατάργηση της μίας ζώνης από την άλλη, οι δύο ζώνες παραμένουν διακριτές. Η υφαλοκρηπίδα προϋπάρχει της ΑΟΖ και άρα η πρώτη περιλαμβάνεται αυτόματα στη δεύτερη. Δεν νοείται ΑΟΖ χωρίς αντίστοιχη υφαλοκρηπίδα. Η σχέση αυτή διατυπώνεται στο άρθρο 56 παρ. 3 της σύμβασης του 1982¹⁷.

Για τον γνώστη των διατάξεων περί ΑΟΖ και υφαλοκρηπίδας είναι σαφές πως η εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων, όταν έχει οριοθετηθεί ΑΟΖ, διενεργείται με βάση τις διατάξεις περί υφαλοκρηπίδας. Μολονότι είναι δυνατόν να υπάρχει υφαλοκρηπίδα όπου δεν υπάρχει ΑΟΖ, εν τούτοις, δεν είναι δυνατόν να υπάρχει ΑΟΖ χωρίς αντίστοιχη υφαλοκρηπίδα. Έπειτα και από την παραπάνω διευκρίνιση επιδιώκεται να αποσαφηνιστεί ο ρόλος της κάθε ζώνης και να δοθεί μία ευκρινής εικόνα για την σημαντικότητα της υφαλοκρηπίδας στο συγκεκριμένο θέμα. Αντιθέτως, στους μη γνώστες/ αμύητους, έχει παρατηρηθεί ότι επικρατεί η πλάνη της κυριαρχίας του θεσμού της ΑΟΖ για την εκμετάλλευση υδρογονανθράκων, με μεγάλη απήχηση. Περαιτέρω και όσον αφορά την κατά τα άλλα επιτυχή κήρυξη και οριοθέτηση ΑΟΖ της Κύπρου με την Αίγυπτο και το Ισραήλ, θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι και αυτή η περίπτωση δεν αποτελεί εξαίρεση, καθώς η συμφωνία εκμετάλλευσης των υδρογονανθράκων ενεργείται σύμφωνα με τις διατάξεις περί υφαλοκρηπίδας.

---

¹⁷ Άρθρο 56 Δικαιώματα, δικαιοδοσίες και υποχρεώσεις του παράκτιου κράτους στην αποκλειστική οικονομική ζώνη

1. Στην αποκλειστική οικονομική ζώνη το παράκτιο κράτος έχει:

α) κυριαρχικά δικαιώματα που αποσκοπούν στην εξερεύνηση, εκμετάλλευση, διατήρηση και διαχείριση των φυσικών πόρων, ζωντανών ή μή, των υπερκειμένων του βυθού της θάλασσας υδάτων, του βυθού της θάλασσας και του υπεδάφους αυτού, ως επίσης και με άλλες δραστηριότητες για την οικονομική εκμετάλλευση και εξερεύνηση της ζώνης, όπως η παραγωγή ενέργειας από τα ύδατα, τα ρεύματα και τους ανέμους 7

β) δικαιοδοσία, όπως προβλέπεται στα σχετικά άρθρα της παρούσας σύμβασης, σχετικά με:

i) την εγκατάσταση και χρησιμοποίηση τεχνητών νήσων, εγκαταστάσεων και κατασκευών,

ii) τη θαλάσσια επιστημονική έρευνα,

iii) την προστασία και διατήρηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος 7

γ) άλλα δικαιώματα και υποχρεώσεις που προβλέπονται από την παρούσα σύμβαση.

2. Κατά την άσκηση των δικαιωμάτων του και την εκτέλεση των υποχρεώσεών του, σύμφωνα με την παρούσα σύμβαση, στην αποκλειστική οικονομική του ζώνη, το παράκτιο κράτος λαμβάνει υπόψη του τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των άλλων κρατών και ενεργεί κατά τρόπο συνάδοντα με τις διατάξεις της παρούσας σύμβασης.

3. Τα δικαιώματα που αναφέρονται στο παρόν άρθρο σχετικά με το βυθό της θάλασσας και το υπεδάφός του θα ασκούνται σύμφωνα με το μέρος VI.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, για την αξιοποίηση των πηγών ενέργειας, ο θεσμός της υφαλοκρηπίδας επαρκεί για την εκμετάλλευση των πόρων. Δεν ευσταθεί δε διόλου η άποψη που έχει επικρατήσει ότι για την εκμετάλλευση υδρογονανθράκων είναι απαραίτητη η κήρυξη ΑΟΖ ούτε ότι ελλείψει κήρυξης της δεν είναι δυνατή η εκμετάλλευση. Εξάλλου, όπως διευκρινίστηκε και παραπάνω, και υπό καθεστώς ΑΟΖ η εκμετάλλευση ενεργείται με το θεσμό της υφαλοκρηπίδας. Επιπρόσθετα, λανθασμένη είναι και η άποψη κατά την οποία η ΑΟΖ θεωρείται πιο συμφέρουσα συγκριτικά με την υφαλοκρηπίδα επειδή τα εξωτερικά όρια της πρώτης είναι μεγαλύτερα από αυτά της δεύτερης. Κάτι τέτοιο είναι αναμφισβήτητα λανθασμένο, αφού το γεωγραφικό εύρος των δύο συμπίπτει σε κάθε περίπτωση καθώς τα κριτήρια για την οριοθέτηση και τα δικαιώματα των κρατών επί των δύο ζωνών παραμένουν ίδια. Η ΑΟΖ διατηρεί το χαρακτηριστικό ότι προσφέρει την προστιθέμενη αξία των δικαιωμάτων στην υδάτινη στήλη με το συμπληρωματικό πακέτο δικαιωμάτων και αρμοδιοτήτων και αυτό είναι το κριτήριο που θα οδηγούσε στην υιοθέτησή της εκτός από την πρόθεση για καθορισμό ενός ενιαίου ορίου των δύο ζωνών.

Πιθανή εξήγηση όλης αυτής της παραφιλολογίας για τις δύο ζώνες, με εμφανή προτίμηση στην ΑΟΖ, είναι η προσπάθεια εύρεσης λύσεων στα προβλήματα οριοθέτησης των κρατών (κυριότερα εκείνων των οποίων η απόσταση των ακτών τους είναι μικρότερη των 400 ν.μ.) αλλά και η αίσθηση υπέροχης των κρατών που έχουν προβεί στη χάραξη ΑΟΖ έναντι των άλλων κρατών.

Οι οριοθετήσεις είναι απαραίτητες για να εδραιώσουν την χωρική έκταση άσκησης των αρμοδιοτήτων κάθε χώρας, ώστε να γίνει το επόμενο βήμα που είναι η εκχώρηση αδειών εξερεύνησης, γεώτρησης, εξόρυξης και τελικής εκμετάλλευσης. Έπειτα από το βήμα αυτό ακολουθεί η ανάθεση με διαγωνισμό σε εξορυκτικές εταιρίες, οι οποίες δεν θα προσέλθουν σε τέτοιες επενδυτικές δραστηριότητες, αν δεν έχει διασφαλιστεί το νομικό πλαίσιο μιας συμφωνημένης και άρα μη αμφισβητούμενης είτε επί του παρόντος είτε στο μέλλον, οριοθετημένης υφαλοκρηπίδας.

Όσον αφορά την περίπτωση της Μεσογείου, τα περισσότερα κράτη μέχρι στιγμής δείχνουν μία απροθυμία να κηρύξουν μια αποκλειστική οικονομική ζώνη, ή τουλάχιστον να δώσουν ισχύ σε μια τέτοια αξίωση στα ύδατα της Μεσογείου. Ένας παράγοντας που πιθανώς να έπαιξε κάποιο ρόλο, καθοριστικό, για τη συγκρατημένη αυτή στάση που πολλοί αναφέρουν και ως φοβία της ΑΟΖ (EEZ phobia) είναι η τάση ορισμένων μεσογειακών κρατών να δίνουν προτεραιότητα και μεγαλύτερη βαρύτητα στα συμφέροντα, όπως η ελεύθερη πρόσβαση στην αλιεία ή η ελεύθερη διέλευση των εμπορικών και στρατιωτικών πλοίων. Εδώ διακρίνεται πιο έντονα από ότι σε άλλες περιοχές με παρόμοιες συνθήκες (χώρες με απόσταση μικρότερη των 400ν.μ. να προσπαθούν να κατοχυρώσουν τα δικαιώματά τους) το φαινόμενο αυτό. Όπως φανερώνεται και από την ονομασία του, κατά το φαινόμενο αυτό επικρατεί έντονος δισταγμός και αβεβαιότητα για την κήρυξη της ΑΟΖ και τα αποτελέσματα της κίνησης αυτής. Ωστόσο, τα κράτη της Μεσογείου θα μπορούσαν να προβούν στην κήρυξη της ΑΟΖ που τους αναλογεί εάν ήθελαν να το πράξουν, καθώς δεν υπάρχει κάποια αντίρρηση από το διεθνές δίκαιο εφόσον η πράξη αυτή δεν είναι μονομερής και δεν επιβάλλεται στα γειτονικά κράτη χωρίς προηγούμενη ενημέρωση και

συζήτηση. Εάν γίνει η αρχή από ένα κράτος, αρκετά άλλα κράτη θα το μιμηθούν και θα προβούν σε ανάλογη οριοθέτηση¹⁸.

Βασική αιτία της ύπαρξης της φοβίας της ΑΟΖ είναι η παραφιλολογία, όπως έχει αναφερθεί και παραπάνω, αλλά και της λανθασμένη άποψη για τα δικαιώματα που κατοχυρώνει η ΑΟΖ όσον αφορά τα κράτη που τη διεκδικούν.

Γ)Υποθαλάσσια κοιτάσματα στην Ανατολική Μεσόγειο, προσδοκίες και η εξάρτηση των χωρών σε εισαγωγές

Η Ανατολική Μεσόγειος και ο υποθαλάσσιος πλούτος που διαθέτει έχει απασχολήσει αρκετά τα τελευταία χρόνια τον ενεργειακό κόσμο με αφορμή κάποια κοιτάσματα που έχουν ανακαλυφθεί και έχουν δώσει νέα δυναμική στην περιοχή.

Οι χώρες που έχουν αποδεδειγμένα κοιτάσματα σε πετρέλαιο ή φυσικό αέριο στη λεκάνη της Μεσογείου είναι η Κύπρος, η Αίγυπτος και το Ισραήλ. Ως είναι αυτονόητο τα βλέμματα και το ενδιαφέρον όλων έχει στραφεί στις χώρες αυτές ώστε να δρομολογηθεί η εξόρυξη και εκμετάλλευση των κοιτασμάτων αυτών.

Χάρτης: Οι ΑΟΖ των κρατών της Ανατολικής Μεσογείου

Για να γίνει πιο κατανοητή η κατάσταση και τα μεγέθη των κοιτασμάτων, τα αποδεδειγμένα αποθέματα που έχουν βρεθεί έπειτα από έρευνες στη λεκάνη της Μεσογείου αναφέρονται παρακάτω. Κατά την εταιρία Noble Energy και σύμφωνα με τις μετρήσεις που εκείνη παρείχε στην Κυπριακή Δημοκρατία, τα αποδεδειγμένα αποθέματα φυσικού αερίου που βρέθηκαν στο νοτιοανατολικό τμήμα της ΑΟΖ της Κύπρου, στη συνορεύουσα βορειοδυτική ζώνη της ΑΟΖ του Ισραήλ (τομέας Αφροδίτη του Τεμαχίου 12), ανέρχονται από 5 έως 8

¹⁸ Σε παρόμοιες περιπτώσεις, έχουν κηρυχθεί και οριοθετηθεί και άλλες ΑΟΖ σε κλειστές ή ημίκλειστες θάλασσες όπως στη Βαλτική, στην Καραϊβική και τη Μαύρη Θάλασσα

τρισεκατομμύρια κυβικά πόδια (tcf). Η αντιστοιχία του παραπάνω για την Κύπρο υπολογίζεται στα 141 με 226 εκατομμύρια κυβικά μέτρα (bcm) φυσικού αερίου. Η παραπάνω εκτίμηση σε συνάρτηση με τις δεδομένες ενεργειακές ανάγκες της Κύπρου που αγγίζουν το 1bcm ετησίως, θα μπορούσαν να μας οδηγήσουν στο συντηρητικό συμπέρασμα πως τα αποθέματα αυτά θα επαρκούσαν για την κάλυψη των ενεργειακών αναγκών της για τα επόμενα 100 χρόνια.

Λίγο αργότερα, το 2008, ανακαλύφθηκαν κι άλλα κοιτάσματα φ.α. στην ισραηλινή ΑΟΖ και πιο συγκεκριμένα στο πεδίο Λεβιάθαν. Τα αποθέματα αυτά υπολογίζονται κοντά στα 20tcf και ισοδυναμούν με 257bcm και 566bcm. Η εξόρυξη του προαναφερθέντος κοιτάσματος αναμένεται να ξεκινήσει το 2020, ενώ κατά την αρχική εκτίμηση είχε προγραμματιστεί για το 2018. Για την ανακάλυψη και εκτίμηση του κοιτάσματος αυτού, εργάστηκαν συνεταιρικά οι εταιρίες Noble Energy , Delek Drilling , Avner Oil and Gas και Ratio Oil Exploration. Οι δεδομένες ενεργειακές ανάγκες του Ισραήλ καλύπτονται από περίπου 5bcm το χρόνο με αναμενόμενη αύξηση στα 15bcm μετά την χρήση και ευρεία διάθεση των αποθεμάτων του Ταμάρ στην εγχώρια αγορά.

Στο Ισραήλ, οι εξορύξεις του πεδίου Ταμάρ, το οποίο ανακαλύφθηκε από την εταιρία Noble Energy εν έτη 2009, επί του παρόντος αποτελεί τη μόνη πηγή εφοδιασμού για την εγχώρια αγορά βρίσκονται σε εξέλιξη και έπειτα από έγκριση της κυβέρνησης θα αυξηθούν οι ποσότητες των εξαγωγών του. Τα εκτιμώμενα αποθέματά του κυμαίνονται στα 9,1 tcf. Το παράδοξο είναι ότι ενώ κανείς θα περίμενε να ξεκινήσει η εξόρυξη του κοιτάσματος του Λεβιάθαν νωρίτερα από αυτή του Ταμάρ, στην πραγματικότητα συνέβη το αντίθετο.

Μεγάλο ενδιαφέρον προκαλεί η χρονοτριβή και κωλυσιεργία που επικρατεί στο χρονικό πλαίσιο που δίνεται για τις εξορύξεις των αποθεμάτων. Αυτό μπορεί να εξηγηθεί αν λάβουμε υπόψη μας ότι αρκετά από τα προαναφερθέντα κοιτάσματα της Μεσογείου βρίσκονται στη συνορεύουσα ζώνη μεταξύ των ΑΟΖ δύο κρατών. Η συνεννόηση των δύο λοιπόν, με στόχο την από κοινού εκμετάλλευση του κοιτάσματος θα χρειαστεί περεταίρω συνομιλίες και διαβουλεύσεις ανάμεσά τους.

Ακόμη όμως και για τα κοιτάσματα τα οποία ανήκουν σε ένα μοναχά κράτος και εμπίπτουν στην αποκλειστική αρμοδιότητα και κυριότητα της επικράτειάς τους, οι διαδικασίες παραμένουν μακροσκελείς. Πιο συγκεκριμένα, έπειτα από την ανακάλυψη και εκτίμηση ενός κοιτάσματος έπεται η σύνταξη συμφωνιών και η υπογραφή τους ανάμεσα στην εταιρία εξόρυξης και το κράτος στου οποίου την επικράτεια εντοπίστηκε το κοιτάσμα. Ακολουθούν οι υπογραφές, η απαραίτητη χρηματοδότηση για την έναρξη των διαδικασιών, η ανάπτυξη του πεδίου, η κατασκευή υποδομών αλλά φυσικά και η εύρεση των αγορών πριν προβεί κάποια εταιρία να καλύπτει τις επενδύσεις και να συσσωρεύει κέρδη. Σε περίπτωση μη εύρεσης των χρημάτων για τη διαδικασία εξόρυξης διεξάγονται διαγωνισμοί για την ανάληψη της χρηματοδότησης. Η διαδικασία του διαγωνισμού είναι επίσης αρκετά χρονοβόρα και μπορεί να καθυστερήσει ακόμη περισσότερο λόγω της γραφειοκρατίας.

Κατά γενική ομολογία, η κάλυψη των ενεργειακών αναγκών των κρατών της Ευρώπης γίνεται κυρίως από εισαγωγές. Δεν υφίσταται κράτος στην Ευρώπη που να μπορεί να καλύπτει τις ενεργειακές του ανάγκες εξολοκλήρου ή κατά ένα μεγάλο μέρος από τα αποθέματα που το ίδιο κατέχει. Κύριος προμηθευτής λοιπόν των χωρών της Ευρώπης είναι

κατά ένα μεγάλο ποσοστό η Ρωσία. Κατά συνέπεια, έχει δημιουργηθεί μια σχέση αλληλεξάρτησης μεταξύ της Ε.Ε. και της Ρωσίας, με την Ευρωπαϊκή Ένωση να είναι ο μεγαλύτερος εισαγωγέας ενέργειας στον κόσμο. Σε προηγούμενες χρονιές, οι εισαγωγές αντιπροσώπευαν το 53% της συνολικής κατανάλωσης ενέργειας στην Ε.Ε. και κόστισαν περίπου 400 δισεκατομμύρια ευρώ (περίπου 450 δισεκατομμύρια δολάρια).

Ως είναι λογικό, η ίδια η Ε.Ε. ως σύνολο αλλά και πολλές χώρες κατά μόνας, στην προσπάθειά τους να απαγκιστρωθούν από αυτή την μονοπωλιακή σχέση (ιδιαίτερα εκείνες στο ανατολικό τμήμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης οι οποίες φαίνονται να είναι σημαντικά ή εξ ολοκλήρου εξαρτημένες από προμήθειες από την Ρωσία) στράφηκαν σε εναλλακτικές πηγές ενέργειας. Αυτές μπορεί να προέρχονταν είτε από την Ασία, τις χώρες της Κασπίας, το Ιράν, το Ιράκ και άλλες ενεργειακά πλούσιες χώρες της περιοχής, είτε από χώρες της Αφρικής. Φυσικά δεν απέκλεισαν το ενδεχόμενο έρευνας και ανακάλυψης κοιτασμάτων στα δικά τους χωρικά ύδατα (όπως προαναφέρθηκε, χαράσοντας τις ΑΟΖ τους σε συνεργασία με τα γειτονικά τους κράτη). Έτσι, με την πάροδο των χρόνων οι εισαγωγές από τη Ρωσία για την Ε.Ε. βρίσκονται αρκετά μειωμένες και σύμφωνα με τις πιο πρόσφατες μετρήσεις να αντιπροσωπεύουν λιγότερο από το 30% της ευρωπαϊκής κατανάλωσης αερίου.¹⁹

Παρόλα αυτά όμως, και κοιτώντας την πρακτική πλευρά του ζητήματος, η Ευρώπη φαίνεται να μην μπορεί να διαφοροποιήσει πραγματικά τις προμήθειές της μέχρι την στιγμή που θα διευρύνει την ικανότητα των λιμενικών τερματικών σταθμών της ώστε να δέχονται υγροποιημένο φυσικό αέριο. Με μόνο έναν σημαντικό τερματικό υγροποιημένου φυσικού αερίου, η πραγματική ικανότητα της Ευρώπης να δέχεται αποστολές φυσικού αερίου από το εξωτερικό αποφαίνεται μικρή.²⁰

Δ) Δυνατότητες μεταφοράς, αποθήκευσης και διανομής φυσικού αερίου από τα κράτη της Ανατολικής Μεσογείου

Μιλώντας για τη μεταφορά του φυσικού αερίου, αναφερόμαστε στην διηπειρωτική και διεθνή μεταφορά που επιχειρεί ένα κράτος με κατεύθυνση/προορισμό άλλα κράτη και συνεπακόλουθα τη διανομή του σε αυτά. Τα συστήματα ή αλλιώς οι μέθοδοι μεταφοράς είναι ποικίλα και επιλέγονται ανά περίπτωση ανάλογα με τις προδιαγραφές, τις εγκαταστάσεις που διαθέτει ένα κράτος και το κεφάλαιο που μπορεί να επενδυθεί για ένα πιθανό διακρατικό έργο. Αναμφισβήτητα, μεγάλο και σημαντικό παράγοντα παίζουν τα πολιτικά, γεωγραφικά και οικονομικά συμφέροντα των κρατών στην επιλογή των συμμαχιών και μετέπειτα συνεργασιών τους με τα γειτονικά τους κράτη.

Τα συστήματα λοιπόν είναι είτε επίγεια/ χερσαία δίκτυα μεταφοράς, υποθαλάσσια δίκτυα μεταφοράς και στην περίπτωση του φυσικού αερίου, υγροποίηση και θαλάσσια μεταφορά αυτού με ειδικά σχεδιασμένα πλοία από τη χώρα παραγωγό/ χώρα αποθήκευσης στη χώρα καταναλωτή. Ο μεγαλύτερος αριθμός μεταφορών κατατάσσεται, ως είναι λογικό, στις

¹⁹ Άρθρο στη διαδικτυακή εφημερίδα Foreign Affairs, “Η χαμηλή ενέργεια της Ευρώπης, Η υπόσχεση και οι κίνδυνοι της Ευρωπαϊκής Ένωσης” από τον Petr Polak

²⁰ Article in realclearenergy.com “Gazprom Charges Monopoly Prices in Europe”

χερσαίες μεταφορές. Καταυτές, οι αγωγοί μεταφοράς τοποθετούνται μέσα στο έδαφος σε βάθος 2-2,5μ.. Το μοντέλο ενός χερσαίου δικτύου μεταφοράς προσιδιάζει σε μια αλυσίδα που αποτελείται από κομμάτια αγωγού μεγάλης διαμέτρου με ενδιάμεσους σταθμούς συμπίεσης.

Κατά την υποθαλάσσια μεταφορά, οι αγωγοί τοποθετούνται κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας. Η διαδικασία μοιάζει με εκείνη των χερσαίων αγωγών, τηρώντας όλα τα απαραίτητα μέτρα και τις προδιαγραφές για τη δημιουργία, συντήρηση και χρήση των υποθαλάσσιων αγωγών. Η επιλογή αυτής της μεθόδου μεταφοράς εφαρμόζεται στην περίπτωση ανάγκης σύνδεσης κρατών που χωρίζονται από θάλασσα (απέναντι όχθες) ή στην περίπτωση σύνδεσης χωρών που βρίσκονται σε θαλάσσιο χώρο με ξηρά.

Η διαδικασία υγροποίησης φυσικού αερίου χρησιμοποιείται πλέον σε πολύ μεγάλο βαθμό με ποικίλους σκοπούς. Εκτός από τη μεταφορά του, η υγροποίηση του φυσικού αερίου διευκολύνει και την αποθήκευσή. Ακόμη, χρησιμεύει και ως καύσιμο στο ναυτιλιακό τομέα. Το υγροποιημένο φυσικό αέριο, γνωστό και ως LNG (Liquefied Natural Gas) δεν έχει καμία διαφορά από το φυσικό αέριο των υπογείων κοιτασμάτων, το οποίο κάτω από ειδικές επεξεργασίες και διεργασίες μεταβαίνει από αέρια μορφή σε υγρή (υγροποίηση) έτσι ώστε να διευκολυνθεί η μεταφορά του με δεξαμενόπλοια. Όσον αφορά τη μεταφορά αυτή, γίνεται με ειδικά σχεδιασμένα πλοία (δεξαμενόπλοια) τηρουμένων των ειδικών συνθηκών, θερμοκρασιών σε ειδικές δεξαμενές έπειτα από την διεργασία όλων των απαραίτητων ελέγχων για την ασφαλή διεξαγωγή της διαδικασίας.

Με την εξέλιξη της τεχνολογίας και την αυξημένη ζήτηση των αναγκών της αγοράς, δημιουργούνται νέες μέθοδοι μεταφοράς του φυσικού αερίου. Η χρήση του συμπιεσμένου φυσικού αερίου, γνωστό και ως CNG (Compressed Natural Gas), είναι πλέον αρκετά διαδεδομένη σε σημείο που θεωρείται και το επόμενο βήμα στη μεταφορά του φυσικού αερίου. Κατά την προηγούμενη δεκαετία, το φ.α. αναδείχθηκε σε έναν από τους σημαντικότερους πόρους ενέργειας. Το CNG, όπως αρκετοί γνωρίζουν, δεν είναι ένα νέο προϊόν, όμως με την τεχνολογική πρόοδο την εξέλιξη της αγοράς ενέργειας και την ανάγκη για πιο εύκαμπτες συμβάσεις ανεφοδιασμού ξαναήρθε στο προσκήνιο.

Αρκετά είναι τα έργα που έχουν συζητηθεί και προγραμματιστεί κατά καιρούς με σκοπό την ένωση των χωρών και την μετέπειτα διανομή των πόρων σε όλες τις χώρες. Κάποια από αυτά απορρίφθηκαν νωρίς, άλλα τελούν ακόμη υπό συζήτηση. Ο αγωγός Turkish Stream, ο οποίος επρόκειτο να ενώσει τη Ρωσία με την Ευρώπη μέσω της Τουρκίας, είναι ένα από τα μεγαλεπήβολα σχέδια για τη μεταφορά του φυσικού αερίου που όμως δεν κατάφερε να υλοποιηθεί, εν αντιθέσει με τον αγωγό South Stream ο οποίος βρίσκεται ακόμη υπό συζήτηση. Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται όλοι οι αγωγοί που έχουν προταθεί και βρίσκονται υπό συζήτηση για τη δημιουργία ενός δίαυλου για τις χώρες της Ανατολικής Μεσογείου αλλά και τις γειτονικές σε αυτές χώρες.

Ο αγωγός Nabucco, ο οποίος επρόκειτο να μεταφέρει το αέριο του Αζερμπαϊτζάν από τα κοιτάσματα του Σαχ Ντενίζ II στην Ευρώπη απορρίφθηκε νωρίς. Εναλλακτικό σχέδιο αυτού αποτέλεσε ο αγωγός TAP, (Trans Adriatic Pipeline), βάσει του οποίου ο αγωγός φτάνει ως την Ιταλία μέσω των ελληνοτουρκικών συνόρων, περνώντας από την Ελλάδα και την Αλβανία. Ο αγωγός Nabucco θα συνέδεε την Τουρκία με την Αυστρία περνώντας από τη Βουλγαρία, τη Ρουμανία και την Ουγγαρία.

Όσον αφορά τον αγωγό ITGI, ο οποίος επανήλθε στο προσκήνιο έπειτα από την απόρριψη του αγωγού Turkish Stream από τους Ρώσους, βρίσκεται υπό συζήτηση καθώς τίθεται σε αντιπαράθεση με τον αγωγό TAP και τη μεταφορά του αζέριου αερίου που προαναφέραμε. Από την πλευρά του Αζερμπαϊτζάν πάντως, ο αγωγός ITGI δεν υφίσταται και προχωράει κανονικά το σχέδιο για τον TAP.

Ο Διακρατικός Αγωγός φυσικού αερίου (TAP) θα ξεκινήσει από τους Κήπους στα σύνορα της Ελλάδας με την Τουρκία όπου θα διασυνδεθεί με τον αγωγό φυσικού αερίου Ανατολίας (TANAP). Στο σημείο αυτό, το χερσαίο τμήμα του TAP θα διασχίσει όλη τη Βόρεια Ελλάδα – πρόκειται για το μεγαλύτερο τμήμα του αγωγού– και κατευθυνόμενο από τα ανατολικά προς τα δυτικά μέσω της Αλβανίας θα καταλήξει στις ακτές της Αδριατικής. Το υποθαλάσσιο τμήμα του αγωγού θα ξεκινήσει κοντά στην αλβανική πόλη Fier και θα διασχίσει την Αδριατική για να συνδεθεί στο ιταλικό δίκτυο μεταφοράς φυσικού αερίου στη Νότια Ιταλία.

Η διαδρομή του TAP θα έχει μήκος 878 χλμ. (Ελλάδα 550 χλμ., Αλβανία 215 χλμ., Αδριατική Θάλασσα 105 χλμ., Ιταλία 8 χλμ.). Το μεγαλύτερο υψόμετρο από το οποίο θα περάσει ο TAP θα είναι τα 1.800 μέτρα στα αλβανικά όρη, ενώ το βαθύτερο σημείο που θα υποδεχθεί το υποθαλάσσιο τμήμα θα είναι τα 820 μέτρα κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας.²¹

Εκτός από μεθόδους μεταφοράς και διασύνδεσής τους, τα κράτη οφείλουν να σκεφτούν, όπως ήδη κάνουν, τη δημιουργία εγκαταστάσεων αποθήκευσης και επαναεροποίησης των πόρων (φυσικού αερίου). Κάποιες από τις χώρες έχουν ήδη μεριμνήσει και δημιουργήσει εγκαταστάσεις για την παροχή αυτών των υπηρεσιών, οι οποίες δεν εξυπηρετούν μόνο τις ίδιες αλλά και τις γειτονικές τους χώρες. Η Ελλάδα και η Αίγυπτος είναι δύο από τα κράτη της Ανατολικής Μεσογείου που έχουν σταθμούς αποθήκευσης και επαναεροποίησης υγροποιημένου φυσικού αερίου (Υ.Φ.Α.). Σε συνέχεια των παραπάνω, κι άλλα κράτη

²¹ Πηγή μας η διαδικτυακή σελίδα του αγωγού <http://www.tap-ag.gr/>

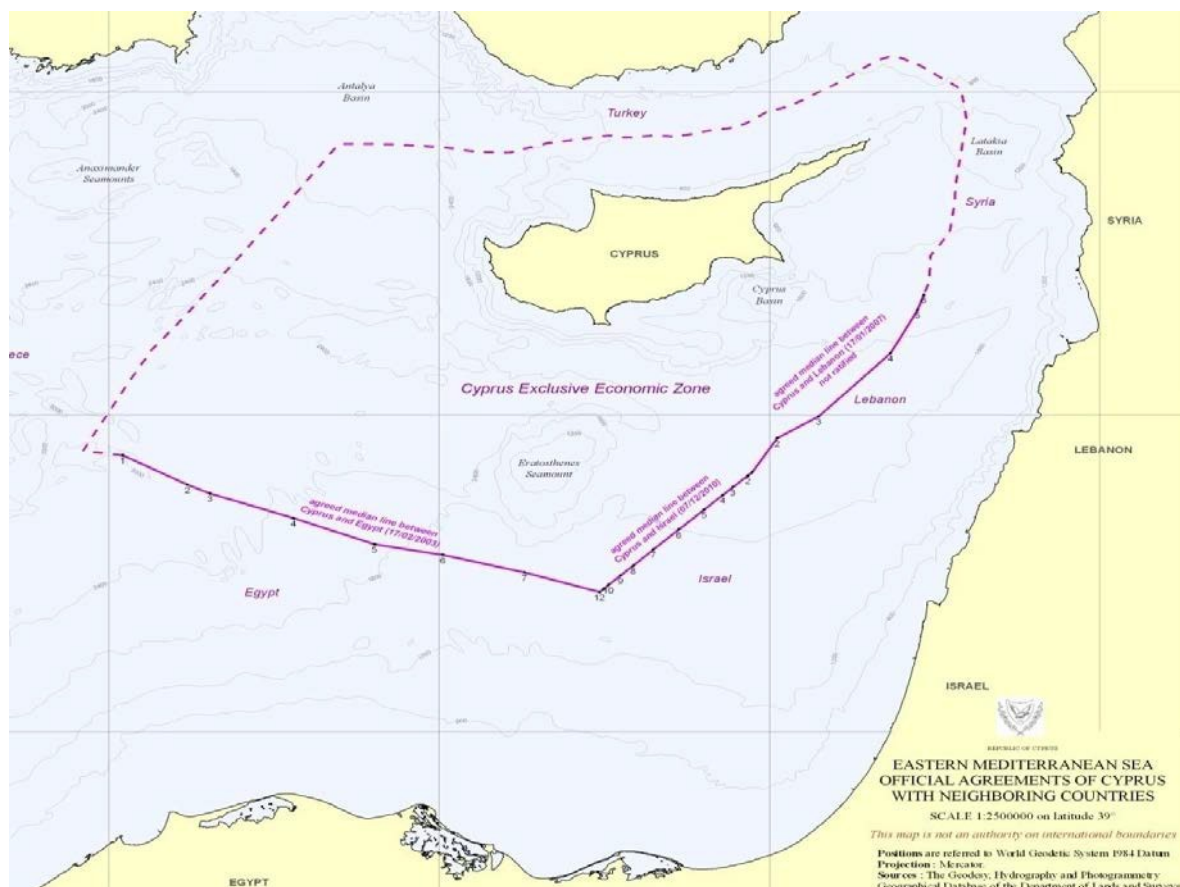
δρομολογούν την δημιουργία τέτοιων εγκαταστάσεων για την εξυπηρέτηση των αναγκών τους.

Αναφορικά με το αζέριο αέριο και την είσοδό του στην ευρωπαϊκή αγορά, ένας νέος αγωγός, ο AGRI έρχεται να διευκολύνει τη διαδικασία. Ο αγωγός αυτός, με κατεύθυνση από το Αζερμπαϊτζάν στη Γεωργία κι έπειτα στη Ρουμανία, δημιουργήθηκε απαντώντας στην ανάγκη για μεταφορά των ενεργειακών αποθεμάτων της λεκάνης της Κασπίας προς την Ευρώπη, παρακάμπτοντας τη Ρωσία. Ο αγωγός White Stream στην συνέχεια, έχει προγραμματιστεί για να υλοποιήσει την ένωση της Γεωργίας με την Ευρώπη.

Η κυπριακή περίπτωση

Οι γεωτρήσεις για την έρευνα υδρογονανθράκων στην Κύπρο ξεκίνησαν κατά το τέλος του 2011. Η προοπτική και μόνο της εύρεσης και εξαγωγής υδρογονανθράκων από κράτος μέλος της ΕΕ διέυρνε τους ορίζοντές της και προσέδωσε αισιοδοξία στην ΕΕ και τα μέλη της. Είναι γνωστό άλλωστε ότι η ενεργειακή αυτονομία της Ευρώπης αποτελεί ζητούμενο αρκετών χρόνων, που δυστυχώς δεν έχει καταφέρει να προσεγγιστεί από κάποιο από τα άλλα κράτη μέλη της. Οι σχεδιασμοί αυτοί και η δυναμική εξαγωγή φυσικού αερίου στην Ευρώπη δημιούργησαν μία οικονομική βάση για την ανάδυση μιας γεωστρατηγικής συμμαχίας ανάμεσα στο Ισραήλ και την Κύπρο. Το ίδιο το Ισραήλ προώθησε τη συνεργασία αυτή έπειτα και από την ακύρωση της τουρκο-ισραηλινής στρατηγικής συνεργασίας εκ μέρους της Άγκυρας.

Πολιτικός στόχος της Τουρκίας αποτελεί η αξιοποίηση της δυναμικής της Αραβικής Άνοιξης εδραιώνοντας μια ζώνη άμεσης επιρροής στην Ανατολική Μεσόγειο αλλά και η απόκτηση ηγεμονικού ρόλου στην ευρύτερη Μέση Ανατολή. Για την επίτευξη των ανωτέρω έπρεπε να έρθει σε διένεξη με το Ισραήλ.

«Επίσημη συμφωνία της θαλάσσια περιοχή της ανατολικής Μεσογείου για την Κύπρο και τα γειτονικά κράτη»

Πηγή http://www.cyprus.gov.cy/portal/portal.nsf/citizen_en?OpenForm

i) Συμφωνίες μεταξύ Κύπρου, Αιγύπτου, Λίβανου και Ισραήλ για την οριοθέτηση της ΑΟΖ

Στις 12 Δεκεμβρίου 1988, η Κύπρος προχώρησε στην επικύρωση της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας. Με χρονολογική σειρά, οι συμφωνίες οριοθέτησης ΑΟΖ που υπέγραψε ήταν οι εξής τρεις έως σήμερα: τον Φεβρουάριο του 2003 η Κύπρος υπέγραψε συμφωνία οριοθέτησης της ΑΟΖ με την Αίγυπτο, τέσσερα χρόνια αργότερα, τον Ιανουάριο του 2007, με το Λίβανο, ενώ έπειτα από τρία χρόνια, το Δεκέμβριο του 2010 με το Ισραήλ. Η συμφωνία βασίζεται στη διεθνώς αποδεκτή αρχή της μέσης γραμμής και σύμφωνα με τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας. Άξιο λόγου είναι το γεγονός ότι το Ισραήλ και η Αίγυπτος δεν είχαν προχωρήσει σε κήρυξη της ΑΟΖ τους όταν προχώρησαν στην οριοθέτηση με την Κυπριακή Δημοκρατία (θεωρήθηκαν πρωθύστερες λόγω αυτού).

Την ίδια στιγμή, η Κύπρος ανακοίνωσε, στις 16 Φεβρουαρίου 2007, το πρώτο γύρο αδειοδοτήσεων για την εξερεύνηση των Υδρογονανθράκων και μετέπειτα των αδειών εκμετάλλευσης κοιτασμάτων υδρογονανθράκων, η οποία έληξε στις 16 Ιουλίου 2007. Μεγάλος αριθμός εταιρειών επέδειξε ενδιαφέρον για τις εν λόγω έρευνες και συνακολούθως δόθηκαν οι σχετικές πληροφορίες.

ii) Η ανακολουθία της Τουρκίας

Η Τουρκία δεν υπέγραψε ούτε επικύρωσε τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας. Ωστόσο, προς το τέλος του 1986, δήλωσε την Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη στην Μαύρη Θάλασσα και ήρθε σε συμφωνία με την τότε Σοβιετική Ένωση για τις επικαλυπτόμενες ή τις πλησίον της Τουρκίας ακτές, χρησιμοποιώντας τη μέθοδο της μέσης γραμμής. Αργότερα η Τουρκία προέβη σε συνομιλίες με τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία για το ίδιο θέμα και κατέληξε σε συμφωνία μαζί τους, η οποία ήταν παρόμοια με εκείνη που έχει συναφθεί με την τότε Σοβιετική Ένωση.

Κατά συνέπεια, παρατηρούμε ότι η Τουρκία έχει επιδιώξει και πετύχει συνεργασία με τα γειτονικά κράτη στην οριοθέτηση της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης στη Μαύρη Θάλασσα, η οποία είναι μια κλειστή ή ημίκλειστη θάλασσα (όπως είναι η Μεσόγειος Θάλασσα) αλλά αρνείται να πράξει το ίδιο στη Μεσόγειο.

iii) Ενέργειες της Τουρκίας

Ένα ερευνητικό σκάφος, που ανήκει σε μια νορβηγική εταιρεία και πλέει υπό τη σημαία του Παναμά, διενεργούσε την έρευνα στην Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη Κύπρου »(ΑΟΖ), (27 ναυτικά μίλια από τη νότια ακτή του νησιού), εξ ονόματος της Δημοκρατίας της Κύπρου. Το σκάφος αυτό παρενοχλήθηκε από τουρκικά πολεμικά πλοία στις 13.11.2008. Η απάντηση της κυπριακής κυβέρνησης ήταν άμεση. Συγκεκριμένα, ο Πρόεδρος της Κύπρου, κ. Χριστόφιας, απέστειλε στις 14.11.2008 επιστολή προς τον Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών με την οποία κατήγγειλε τις τουρκικές προκλήσεις. Επιπλέον, τα πέντε μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ ενημερώθηκαν στην Κύπρο και στην Νέα Υόρκη και απέστειλαν διαβήματα στην Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω του Προέδρου της Ευρωπαϊκής

Επιτροπής κ. Μπαρόζο, καθώς και με τον Γάλλο Πρόεδρο κ. Σαρκοζί, ο οποίος προήδρευε της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά τη διάρκεια του εξαμήνου.

Ωστόσο, η Τουρκία συνέχισε τις προκλητικές ενέργειες. Συγκεκριμένα, αναφέρονται άλλες τρεις περιπτώσεις, στις 19, 21 και 24 Νοεμβρίου 2008, κατά τις οποίες τουρκικά πολεμικά πλοία παρενόχλησαν ερευνητικά σκάφη, τα οποία έκαναν ωκεανογραφικές έρευνες στην ΑΟΖ της Κύπρου, εξ ονόματος της Δημοκρατίας της Κύπρου. Οι παραπάνω ενέργειες αναφέρθηκαν με νέα επιστολή του Προέδρου κ. Χριστόφια στις 25.11.2008 προς τον Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών.

Υπό το φως της έναρξης της διαδικασίας για την εξερεύνηση του φυσικού αερίου τον Οκτώβριο του 2011, το τουρκικό Υπουργείο Εξωτερικών, σε δελτίο Τύπου στις 5 Αυγούστου του 2011, προκαλεί για άλλη μια φορά, με τον ισχυρισμό ότι οι δραστηριότητες και οι συμφωνίες που έχουν υπογραφεί με τη Δημοκρατία της Κύπρου για την εξερεύνηση των φυσικών της πόρων είναι αντίθετες προς το διεθνές δίκαιο, προκαλώντας προβλήματα στη διαδικασία των απευθείας διαπραγματεύσεων. Εξάλλου, στο δελτίο τύπου, το τουρκικό Υπουργείο Εξωτερικών υποστηρίζει ότι η Δημοκρατία της Κύπρου δεν έχει το δικαίωμα να λάβει μέτρα και να υπογράψει συμφωνίες και καλεί τη διεθνή κοινότητα να ενεργήσει υπεύθυνα και να μην ενθαρρύνει τις δραστηριότητες αυτές. Σε γραπτή δήλωσή του (7 Αυγούστου 2011), ο Κυβερνητικός Εκπρόσωπος κ. Στέφανος Στεφάνου χαρακτήρισε τις δηλώσεις του τουρκικού Υπουργείου καταδικαστέες τονίζοντας ταυτόχρονα ότι η Δημοκρατία της Κύπρου έχει το κυριαρχικό δικαίωμα να εκμεταλλεύεται τους φυσικούς πόρους, στα πλαίσια του διεθνούς δικαίου και της διεθνούς νομιμότητας. Η αντίδραση της Υπουργού Εξωτερικών Δρ. Ερατώ Κοζάκου-Μαρκούλλη ήταν επίσης άμεση. Σε δηλώσεις της στην εφημερίδα "Αλήθεια" (10 Αυγ 2011), η κα Μαρκούλλη ανέφερε ότι έχουν σταλεί επιστολές προς τους Ευρωπαίους εταίρους, τους επιτρόπους της ΕΕ και των μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, ενημερώνοντάς τους για τη στάση της Τουρκίας και ζητώντας την υποστήριξή τους η προσπάθεια διαχείρισης της εξέλιξης αυτής.

Η προκλητική συμπεριφορά της Τουρκίας, η οποία αμφισβητεί τα κυριαρχικά δικαιώματα της Δημοκρατίας της Κύπρου συνιστά παραβίαση της υποχρέωσης της Τουρκίας, ως μέλος των Ηνωμένων Εθνών, να σέβεται την κυριαρχία και την εδαφική ακεραιότητα όλων των κρατών, συμπεριλαμβανομένης και της Δημοκρατίας της Κύπρου. Εξάλλου, η συμπεριφορά αυτή αναπόφευκτα επηρεάζει αρνητικά τις προσπάθειες για επίτευξη μιας λύσης μέσω διαπραγματεύσεων για το κυπριακό πρόβλημα.

Η Κύπρος, όντας η ίδια θύμα παραβίασης του Χάρτη του ΟΗΕ και των κανόνων του διεθνούς δικαίου, αποδίδει μεγάλη σημασία στο σεβασμό και την εφαρμογή του διεθνούς δικαίου. Αυτή η αρχή αποτελεί ουσιαστικό πυλώνα της εξωτερικής της πολιτικής

iv) Η Συμφωνία για την Οριοθέτηση της Υφαλοκρηπίδας μεταξύ Τουρκίας και « Τουρκικής Δημοκρατίας της Βόρειας Κύπρου » (κατεχόμενα)

Τον Απρίλιο 2011, η Τουρκία υπέβαλε μια ρηματική διακοίνωση (note verbale) στο Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών, καθορίζοντας τις γεωγραφικές συντεταγμένες της υφαλοκρηπίδας της στην Ανατολική Μεσόγειο, όπως καθιερώθηκαν από μια συμφωνία οριοθέτησης με την «Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου» (κατεχόμενα). Η συμφωνία αυτή υπεγράφη στις 21 Σεπτεμβρίου του 2011 και επικυρώθηκε από την Τουρκική Κυβέρνηση στις 29 Ιουνίου του 2012. Με τη διαβίβαση αυτού του εγγράφου στο Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών, η Τουρκία αποπειράθηκε να επιτύχει τη δημοσίευση των συμφωνηθέντων συντεταγμένων στο Δελτίο του Δικαίου της Θάλασσας (Law of the Sea Bulletin, LSB), στο οποίο δημοσιεύονται επίσημες παραδόσεις εγγράφων από τα κράτη σχετικά με το δίκαιο της θάλασσας. Παρ' όλο που η Τουρκία δεν έχει προσχωρήσει στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (Law of the Sea Convention, LOSC), έδρασε σε συμφωνία με το άρθρο 84 (2) της Σύμβασης (δέουσα δημοσιότητα από διαγράμματα ή πίνακες γεωγραφικών συντεταγμένων σχετικά με οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας). Παρόλα αυτά, η παράδοση του εγγράφου από την Τουρκία δεν καταχωρήθηκε ως επίσημη κατάθεση στην ιστοσελίδα του Τμήματος για τα Θέματα Ωκεανών και Θαλασσιού Δικαίου (Division for Ocean Affairs and the Law Of the Sea, DOALOS).

v) Η τουρκική προσέγγιση στο καθεστώς των νήσων

Η συμφωνία οριοθέτησης περιγράφει ορισμένες από τις μακροχρόνιες θέσεις της Τουρκίας για το δίκαιο της θάλασσας. Ασχολείται μόνο με την υφαλοκρηπίδα και δεν προβλέπει την οριοθέτηση μιας Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (Exclusive Economic Zone, EEZ). Αν και δεν υπάρχει κάτι που να αποκλείει τα παράκτια κράτη από το να επιλέξουν ποιες θαλάσσιες ζώνες να διεκδικήσουν και / ή να οριοθετήσουν, η επιλογή της Τουρκίας να μην οριοθετήσει την ΑΟΖ με την «Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου» υποκρύπτει για την τουρκική θέση πως τα νησιά ορισμένων περιοχών (πιθανά αναφερόμενοι στα νησιά του Αιγαίου) δε θα πρέπει να έχουν την αξίωση να διεκδικούν θαλάσσιες ζώνες από τις δικές τους -εκτός από την αιγιαλίτιδα ζώνη / χωρική θάλασσα- ή θα πρέπει να έχουν μειωμένη ικανότητα να παράγουν τέτοιες ζώνες. Αυτή η στάση διατυπώθηκε στα πλαίσια της διαφοράς μεταξύ Τουρκίας κι Ελλάδας σχετικά με την κυριαρχία επί του θαλασσιού χώρου του Αιγαίου· από τη δεκαετία του 1970, η Τουρκία είχε υποστηρίξει πως τα νησιά του Αιγαίου βρίσκονται στην υφαλοκρηπίδα της Ανατολίας (Τουρκίας) και, ως εκ τούτου, δεν έχουν δική τους υφαλοκρηπίδα. Αυτό το ζήτημα αποτέλεσε μήλον της έριδος μεταξύ των τουρκικών και των ελληνικών αντιπροσωπειών κατά τη διάρκεια της Τρίτης Συνδιάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (United Nations Conference on the Law of the Sea III, UNCLOS III). Στο τέλος, δυνάμει του άρθρου 121²² της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας (LOSC), η Διάσκεψη αναγνώρισε τα δικαιώματα στα νησιά να παράγουν

²² Τα νησιά, οι νησίδες, οι βραχονησίδες, οι σκόπελοι και ανορθωμένοι βράχοι, (π.χ. πόρτες Πάρου), που περιβάλλονται μεν από θάλασσα πλην όμως δεν καλύπτονται από το χειμέριο κύμα ή την *μεγίστη πλύμη*, έχουν κι αυτά υφαλοκρηπίδα. Εξαιρεση αποτελούν σύμφωνα με το άρθρο 121 της Σύμβασης του ΟΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας του 1982 οι βραχονησίδες και βράχοι, οι οποίοι δεν μπορούν να διατηρήσουν ανθρώπινο πληθυσμό ή αυτόνομη οικονομική ζωή (καλλιέργεια ή κτηνοτροφία). Αυτοί οι βράχοι έχουν μεν αιγιαλίτιδα ζώνη, δεν έχουν όμως δικαίωμα στην υφαλοκρηπίδα ή στην αποκλειστική οικονομική ζώνη (αφού δεν υφίσταται επ' αυτών.

θαλάσσιες ζώνες. Το άρθρο 121 της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας (LOSC) αντανακλά το εθιμικό δίκαιο²³ και επομένως, εφαρμόζεται ακόμη και σε μη κράτη-μέλη.

Κατά συνέπεια, ένας από τους λόγους που καταψήφισε και δεν έχει ακόμα προσχωρήσει στη Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας (LOSC) η Τουρκία είναι η δυσαρέσκειά της προς τις διατάξεις για το καθεστώς των νήσων. Για λόγους σαφήνειας, θα πρέπει να τονιστεί πως, όσον αφορά στη θαλάσσια οριοθέτηση, ο θαλάσσιος χώρος που ένα νησί μπορεί να διεκδικήσει ενδέχεται να μειωθεί ανάλογα με τις περιστάσεις (παραδείγματος χάριν, Αγγλο-Γαλλική Διαιτησία 1977, Τυνησία ν. Λιβύη 1982, Υπόθεση Μαύρη Θάλασσα 2009, Bangladesh/Myanmar). Ως εκ τούτου, αν και κατ' αρχήν τα νησιά δεν έχουν στερηθεί των δικαιωμάτων που τους παραχωρήθηκαν με το άρθρο 121 της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας (LOSC), ίσως να μην τους παραχωρείται πάντα απόλυτη επίτευξη οριοθέτησης των θαλασσίων συνόρων. Ωστόσο, δε μπορούν να αρνηθούν στα νησιά την ικανότητά τους να δημιουργούν θαλάσσιες ζώνες και / ή να δοθεί μειωμένη επίτευξη οριοθέτησης αυτών a priori· κάθε περίπτωση θα πρέπει να διερευνηθεί με βάση τους δικούς της μοναδικούς όρους. Εν πάσει περιπτώσει, το τουρκικό επιχείρημα πως τα ελληνικά νησιά του Αιγαίου βρίσκονται στην υφαλοκρηπίδα της Τουρκίας έχει εξασθενήσει σοβαρά με την εισαγωγή της έννοιας της ΑΟΖ και την επικράτησης του «κριτηρίου της απόστασης» για τη θαλάσσια οριοθέτηση, αντί του «γεωλογικού». Το κριτήριο της απόστασης προβλέπει ότι το πλάτος του θαλάσσιου χώρου που παρέχεται σε ένα κράτος θα πρέπει να υπολογίζεται σύμφωνα με μία σταθερή απόσταση που μετράται από την ακτή. Το γεωλογικό κριτήριο, αντίθετα, θα επέτρεπε σε ένα κράτος να διεκδικήσει θαλάσσια ύδατα που κείνται πάνω από τη «φυσική προέκταση» (natural prolongation) της επικράτειάς του, ανεξαρτήτως της απόστασης από την ακτογραμμή του. Στην υπόθεση Nicaragua vs. Colombia (2012), το Διεθνές Δικαστήριο Δικαιοσύνης (International Court of Justice, ICJ) έθεσε τέλος στο επιχείρημα πως τα νησιά ενός κράτους δε μπορούν να έχουν τη δική τους υφαλοκρηπίδα, επειδή βρίσκονται στην υφαλοκρηπίδα ενός άλλου κράτους:

«Το Δικαστήριο δεν πιστεύει πως θα πρέπει να δοθεί κάποιο βάρος στον ισχυρισμό της Nicaragua, πως τα κολομβιανά νησιά βρίσκονται στην υφαλοκρηπίδα της Nicaragua. Έχει επανειλημμένως καταστήσει σαφές πως οι εκτιμήσεις γεωλογικής φύσεως δε σχετίζονται με τη διαδικασία οριοθέτησης μεταξύ αξιώσεων επί αλληλεπικαλυπτόμενων θαλασσίων ζωνών, εφ' όσον αυτές (οι θαλάσσιες ζώνες) δεν υπερβαίνουν σε πλάτος τα 200 ν.μ.»

vi) Η συμφωνία οριοθέτησης

Σύμφωνα με την πάγια θέση της πως τα νησιά δεν πρέπει να διεκδικούν εκτεταμένες θαλάσσιες ζώνες, όταν βρίσκεται απέναντί τους μεγαλύτερη ακτογραμμή, η Τουρκία έχει την άποψη ότι η Κύπρος, όντας νησί, πρέπει με τη σειρά της να έχει μικρότερο αποτέλεσμα -κατά την οριοθέτηση των θαλασσίων συνόρων της- σε σχέση με την κατά πολύ μεγαλύτερη τουρκική ακτογραμμή, η οποία βρίσκεται απέναντι από την ακτή της βόρειας Κύπρου. Ως εκ τούτου, όπως προβλέπει το επιχείρημα, η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας διεξήχθη σύμφωνα με τις αρχές της επιείκειας, καταλήγοντας σε μια γραμμή οριοθέτησης πιο κοντά στην Κύπρο, γραμμή η οποία δίνει στην Τουρκία έναν εκτενέστερο θαλάσσιο χώρο από εκείνον που χορηγήθηκε στην «Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου.»

²³ Διεθνές Δικαστήριο Δικαιοσύνης (ICJ) Nicaragua v. Colombia (2012), para 13

Η Τουρκία σύναψε μια συμφωνία με ένα καθεστώς που καθιερώθηκε στον απόηχο της τουρκικής στρατιωτικής εισβολής στην Κύπρο το 1974, το οποίο συνεπάγεται χρήση βίας κατά παράβαση του άρθρου 2²⁴ του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Η «Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου» εγκαθιδρύθηκε το 1983 στη Βόρεια Κύπρο, η οποία είχε καταληφθεί από τις Τούρκικες Ένοπλες Δυνάμεις από το 1974. Τα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας καταδίκασαν αυτή την αποσχιστική πράξη κι επανεπιβεβαίωσαν ότι η μόνη νόμιμη κυβέρνηση στο νησί ήταν η Δημοκρατία της Κύπρου. Επιπλέον, το Ε.Δ.Δ.Α. αποφάσισε πως η «Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου» είναι ένα «κράτος μαριονέτα» υπό τον «ενεργό έλεγχο» της Τουρκίας.

Επιπρόσθετα, το Διεθνές Δικαστήριο Δικαιοσύνης (ICJ) επιβεβαίωσε την παρανομία του καθεστώτος -που εγκαθιδρύθηκε στη Βόρεια Κύπρο- στη Γνωμοδότηση για το Κοσσυφοπέδιο²⁵. Έτσι, το καθεστώς στη Βόρεια Κύπρο είναι παράνομο και δε μπορεί να διεκδικήσει κρατική υπόσταση, καθώς είναι « ένα δήθεν κράτος που εμφανίστηκε ... με τη βοήθεια ξένης στρατιωτικής επέμβασης»²⁶.

Συνεπώς, η συμφωνία για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας μεταξύ Τουρκίας και της αποσχισθείσας «Τουρκικής Δημοκρατίας της Βόρειας Κύπρου» (κατεχόμενα) δεν είναι έγκυρη υπό το διεθνές δίκαιο, καθώς το τελευταίο συμβαλλόμενο μέρος δεν αποτελεί νόμιμη κρατική οντότητα. Έτσι, δεν μπορεί να γίνει δεκτή από το Τμήμα για τα Θέματα Ωκεανών και Θαλασσιού Δικαίου (Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea, DOALOS) ως μια νόμιμη υποβολή και να δημοσιευθεί στο Δελτίο για το Δίκαιο της Θάλασσας (Law of the Sea Bulletin, LSB). Όπως ήταν αναμενόμενο, η παραπάνω εξέλιξη προκάλεσε την αντίδραση της Δημοκρατίας της Κύπρου και της Ελλάδας, των οποίων οι κυβερνήσεις αποδοκίμασαν την υποβολή κι έκριναν τη συμφωνία απαράδεκτη.

Ζήτημα έχει προκύψει και χρήζει περαιτέρω εξέτασης το κατά πόσο η συμφωνία αυτή θα είναι δεσμευτική για τη Δημοκρατία της Κύπρου. Συνακόλουθα, θα είναι ενδιαφέρον να ερευνηθεί η προθυμία της Τουρκίας να συνάψει συμφωνίες οριοθέτησης θαλασσιών συνόρων με την Ελλάδα στο Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο, λαμβάνοντας υπόψη την

---

²⁴ Άρθρο 2:

Ο Οργανισμός και τα μέλη του, κατά την επιδίωξη των Σκοπών που αναφέρονται στο Άρθρο 1, θα ενεργούν σύμφωνα με τις παρακάτω Αρχές:

1. Ο Οργανισμός βασίζεται στην αρχή της κυρίαρχης ισότητας όλων των Μελών του.
2. Κάθε Μέλος, προκειμένου να εξασφαλίζει για όλα τα Μέλη του Οργανισμού τα δικαιώματα και τα πλεονεκτήματα που πηγάζουν από την ιδιότητα του Μέλους, πρέπει να εκπληρώνει με καλή πίστη τις υποχρεώσεις που ανέλαβε σύμφωνα με τους όρους αυτού του Χάρτη.
3. Όλα τα Μέλη θα ρυθμίζουν τις διεθνείς διαφορές τους με ειρηνικά μέσα, έτσι ώστε να μην μπαίνουν σε κίνδυνο η διεθνείς ειρήνη και ασφάλεια, καθώς και η δικαιοσύνη.
4. Όλα τα Μέλη στις διεθνείς τους σχέσεις θα απέχουν από την απειλή ή τη χρήση βίας, που εκδηλώνεται εναντίον της εδαφικής ακεραιότητας ή της πολιτικής ανεξαρτησίας οποιουδήποτε κράτους είτε με οποιαδήποτε άλλη ενέργεια ασυμβίβαστη προς τους Σκοπούς των Ηνωμένων Εθνών.
5. Όλα τα Μέλη θα παρέχουν στα Ηνωμένα Έθνη κάθε βοήθεια σε κάθε ενέργεια που αναλαμβάνουν σύμφωνα με τους όρους αυτού του Χάρτη και δε θα βοηθούν κανένα κράτος εναντίον του οποίου τα Ηνωμένα Έθνη θα έχουν προχωρήσει σε προληπτικές ή εξαναγκαστικές ενέργειες.
6. Ο Οργανισμός θα εξασφαλίζει ώστε τα κράτη που δεν είναι Μέλη των Ηνωμένων Εθνών να ενεργούν σύμφωνα μί αυτές τις Αρχές, σε όσο βαθμό αυτό θα χρειάζεται για να διατηρηθεί η διεθνείς ειρήνη και ασφάλεια.
7. Καμιά διάταξη αυτού του Χάρτη δε θα δίνει στα Ηνωμένα Έθνη το δικαίωμα να επεμβαίνουν σε ζητήματα που ανήκουν ουσιαστικά στην εσωτερική δικαιοδοσία οποιουδήποτε κράτους και δε θα αναγκάζει τα Μέλη να υποβάλλουν τέτοια θέματα για ρύθμιση σύμφωνα με τους όρους αυτού του Χάρτη. Η αρχή όμως αυτή δεν πρέπει να εμποδίζει την εφαρμογή των εξαναγκαστικών μέτρων που προβλέπονται από το Κεφάλαιο 7.

²⁵ Kosovo Advisory Opinion, para 81

²⁶ James Crawford, *The creation of States in International Law*, 2nd edition OUP 2006, p. 144

ανακάλυψη αποθεμάτων υδρογονανθράκων και αν ναι, σύμφωνα με ποια μέθοδο θα επιτευχθούν αυτές οι οριοθετήσεις.

Στο σημείο αυτό πρέπει να τονίσουμε τον καίριο ρόλο που το διεθνές δίκαιο μπορεί να διαδραματίσει στις διεθνείς σχέσεις, κάτι που φαίνεται και χάρη στο περιστατικό αυτό. Η Τουρκία, ένα κράτος που δεν αναγνωρίζει και δεν απαστελεί μέρος της Σύμβασης του Δικαίου της Θάλασσας (LOSC), συνειδητοποίησε ότι, εάν δεν ενεργούσε σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, η συμφωνία οριοθέτησης ουδεμιά νομική υπόσταση θα είχε. Ως εκ τούτου, ακολούθησε τους κανόνες που ορίζονται από τη Σύμβαση του Δικαίου της Θάλασσας με την κατάθεση των γεωγραφικών συντεταγμένων της υφαλοκρηπίδας, φιλοδοξώντας να νομιμοποιήσει τη συμφωνία, παρόλο που η εν λόγω πράξη δε μπορεί να έχει νόμιμες συνέπειες λόγω της παρανομίας της «Τουρκικής Δημοκρατίας της Βόρειας Κύπρου». Η Τουρκία, ακόμη κι αν παραμένει μη κράτος-μέρος της Σύμβασης του Δικαίου της Θάλασσας, επέδειξε προθυμία αναφορικά με τη συμμόρφωσή της προς τους κανόνες με τους οποίους διαφωνεί. Απώτερος στόχος φυσικά είναι η προώθηση των συμφερόντων της με τον πιο γρήγορο και επωφελή για εκείνη τρόπο. Η κίνησή της αυτή ενισχύει για μια ακόμη φορά το επιχείρημα πως ο καλύτερος τρόπος για την επίτευξη των επιδιώξεων των κρατών είναι η τήρηση των κανόνων του διεθνούς δικαίου. Ανώτερο όλων σε κάθε περίπτωση κρίνεται το δίκαιο της θάλασσας, είτε έχουμε να αντιμετωπίσουμε την επίλυση διαφωνιών σε θαλάσσιες υποθέσεις ή ακόμη περισσότερο εν όψει της ανακάλυψης νέων πηγών πετρελαίου και φυσικού αερίου και των επικείμενων οφελών που επιφυλάσσουν για τα κράτη της περιοχής.

Η «Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου» – Τα κατεχόμενα της Κύπρου

Θα ήταν σκόπιμο σε αυτό το σημείο να αναφερθούμε στο κομμάτι των κατεχόμενων της Κύπρου, την επονομαζόμενη από την Τουρκία «Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου». Στο νησί της Κύπρου τελεί υπό καθεστώς διχοτόμησης, διαιρείται δηλαδή σε δύο κράτη το ένα εκ των οποίων δεν είναι αναγνωρισμένο από τον οργανισμό Ηνωμένων Εθνών εξαιτίας του τρόπου δημιουργίας του. Το μόρφωμα αυτό που έχει δημιουργηθεί και αυτοαποκαλείται κράτος, εκπροσωπείται από την Τουρκία σε ότι αφορά τα δικαιώματά του και τις διεκδικήσεις του αναφορικά με τους πόρους του νησιού (της Κύπρου) αλλά και σε θέματα εξωτερικής πολιτικής και νομιμότητας. Ουδέποτε δεν επιχειρήθηκε η οποιαδήποτε ενέργεια από τους ελληνοκύπριους χωρίς άμεση παρέμβαση ή αντίστοιχη δράση από τους τουρκοκύπριους.

Ιστορική Αναδρομή

Θέτοντας τα γεγονότα με χρονολογική σειρά, η Κύπρος απέκτησε την ανεξαρτησία της από το Ηνωμένο Βασίλειο το 1960. Η ανεξαρτησία αυτή ήταν αποτέλεσμα των συμφωνιών Ελλάδας, Τουρκίας και Ηνωμένου Βασιλείου. Οι συμφωνίες αυτές παραχωρούσαν εκτεταμένα δικαιώματα βέτο στη μειοψηφούσα τουρκοκυπριακή κοινότητα και εμμέσως καθιέρωναν τα επεμβατικά δικαιώματα των τριών προαναφερθέντων εγγυητριών κρατών. Στα τέλη του 1963 ξέσπασε συνταγματική κρίση. Οι αντιδράσεις της Τουρκίας αναφέρονται ακολούθως. Η Τουρκία απέρριψε απερίφραστα τις προτάσεις για συνταγματικές τροποποιήσεις που υποβλήθηκαν, με αποτέλεσμα την αποχώρηση των Τουρκοκυπρίων από τους κυβερνητικούς θεσμούς. Ένα χρόνο αργότερα, το 1964, απεστάλη Ειρηνευτική Δύναμη στην Κύπρο από τα Ηνωμένα Έθνη (UNIFICYP) με τη συναίνεση της κυπριακής κυβέρνησης με αφορμή τις διακοινοτικές συγκρούσεις και τις απειλές της τουρκικής στρατιωτικής επιβολής. Τον Ιούλιο του 1974 κατά παράβαση των Διεθνών Κανόνων Δικαίου επιχειρήθηκε και επετεύχθη τουρκική κατοχή στο βόρειο τμήμα της Κυπριακής Δημοκρατίας. Το όνομα που εδόθη από την Τουρκία σε αυτό το μη αναγνωρισμένο κράτος είναι, όπως παραειπώθηκε, «Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου» (τουρ. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)) κατά παράβαση του καταστατικού χάρτη των Ηνωμένων Εθνών το 1983, διχοτομώντας την Κυπριακή Δημοκρατία σε δύο τμήματα-κράτη (το βόρειο και νότιο). Τον Μάιο του 2014 η Κυπριακή Δημοκρατία εντάχθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ενώ η εφαρμογή του ευρωπαϊκού κοινοτικού κεκτημένου²⁷ έχει ανασταλεί για την περιοχή της Κύπρου που βρίσκεται υπό τουρκική κατοχή.²⁸

Η Τουρκία επιχειρήσε και επισήμως τη διχοτόμηση του νησιού με τη δημιουργία και αναγνώριση μιας αποσχιστικής πολιτικής οντότητας το 1983, την «Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου». Το κράτος αυτό, η «Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου» τυγχάνει αναγνώρισης μόνο από την Τουρκία, η οποία το εκπροσωπεί πολιτικά,

²⁷ Ως ευρωπαϊκό κεκτημένο νοείται το σύνολο των κανόνων, νόμων, οδηγιών, αποφάσεων, γνωμοδοτήσεων και συνθηκών της Ε.Ε.

²⁸ Βλ. Παραβιάσεις Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στην Κύπρο από την Τουρκία, Οικουμενική Διακήρυξη Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, κείμενο: κος Β.Κουφουδάκης – τίτλος πρωτοτύπου Human Rights Violations in Cyprus by Turkey

στρατιωτικά και οικονομικά. Εντούτοις, τα Ηνωμένα Έθνη εξακολουθούν να αναγνωρίζουν την κυριαρχία της νόμιμης Κυπριακής Δημοκρατίας σε όλη την επικράτεια του νησιού. Η προσπάθεια απόσχισης του νησιού έχει κριθεί παράνομη και δεν αναγνωρίζεται από κανένα από τα άλλα κράτη. Για την Ελλάδα και την Κυπριακή Δημοκρατία, το μόρφωμα αυτό καλείται «ψευδοκράτος» και «κατεχόμενα». Εν ολίγοις, η οντότητα αυτή έχει κηρυχθεί από τη διεθνή κοινότητα παράνομη και ως είναι λογικό οι πράξεις της κρίνονται άκυρες.²⁹ Συνεπώς, η Κυπριακή Δημοκρατία δεν παύει ποτέ να αναγνωρίζεται από όλα τα κράτη και τις διεθνείς οργανώσεις ως το μόνο νόμιμο κράτος στο νησί της Κύπρου, ακόμα και κατά τη διχοτόμηση του νησιού και την είσοδο των Τουρκοκύπριων.

Μετά την τουρκική εισβολή στην Κύπρο, στις 20 Ιουλίου 1974, το 37% περίπου του νησιού τελεί υπό την κατοχή της Τουρκίας στην οποία έχει ιδρυθεί μία διοίκηση υποτελής σε αυτήν. Στις 15 Νοεμβρίου 1983 η διοίκηση αυτή ανακήρυξε τα κατεχόμενα εδάφη της Κύπρου ανεξάρτητο κράτος. Η αυθαίρετη αυτή ανακήρυξη ανεξαρτησίας, πάνω σε μία περιοχή που κατασχετό στρατιωτικά από μια άλλη χώρα, δεν έγινε δεκτή ούτε από τα Ηνωμένα Έθνη τα οποία καταδίκασαν την ενέργεια αυτή με τα ψηφίσματα 541/1983³⁰ και 550/1984³¹ του Συμβουλίου Ασφαλείας και τη θεώρησαν νομικά άκυρη. Ακόμη, ζήτησαν

²⁹ Π.χ. τα ψηφίσματα 541/1983 και 550/1984 του Συμβουλίου του ΟΗΕ

³⁰ Το Συμβούλιο Ασφαλείας, βεβαιώνοντας τη συνεχιζόμενη υποστήριξη του για την Ειρηνευτική Δύναμη των Ηνωμένων Εθνών στην Κύπρο και σημειώνοντας τη δήλωση του Γενικού Γραμματέα στις 17 Νοεμβρίου 1983:

1. Αποδοκίμαζε τη Διακήρυξη των τουρκοκυπριακών αρχών της δήθεν απόσχισης τμήματος της Κυπριακής Δημοκρατίας.
  2. Θεωρεί την πιο πάνω διακήρυξη σαν νομικά άκυρη και ζητά την ανάκλησή της.
  3. Ζητεί την επείγουσα και αποτελεσματική εφαρμογή των ψηφισμάτων 365 (1974) και 367 (1975),
  4. Ζητεί από το Γενικό Γραμματέα να συνεχίσει την αποστολή του καλών υπηρεσιών ώστε να επιτευχθεί το συντομότερο δυνατό πρόοδο προς μια δίκαιη και διαρκή διευθέτηση στην Κύπρο.
  5. Καλεί τα μέρη να συνεργαστούν πλήρως με το Γενικό Γραμματέα στην αποστολή του καλών υπηρεσιών.
  6. Καλεί όλα τα κράτη να σέβονται την κυριαρχία, ανεξαρτησία, εδαφική ακεραιότητα και το αδέσμευτο της Κυπριακής Δημοκρατίας.
  7. Καλεί όλα τα κράτη να μην αναγνωρίζουν οποιοδήποτε κυπριακό κράτος άλλο από την Κυπριακή Δημοκρατία.
  8. Καλεί όλα τα κράτη και τις δυο κοινότητες στην Κύπρο να απέχουν από οποιαδήποτε ενέργεια η οποία θα μπορούσε να επιδεινώσει την κατάσταση.
  9. Ζητεί από το Γενικό Γραμματέα να κρατά το Συμβούλιο Ασφαλείας πλήρως ενημερωμένο.
- Υιοθετήθηκε κατά τη 2500η συνεδρία με 13 ψήφους υπέρ, μίαν εναντίον (Πακιστάν) και μίαν αποχή (Ιορδανία)

³¹ Το Συμβούλιο Ασφαλείας, επαναβεβαιώνοντας τη συνεχή υποστήριξή του προς την Ειρηνευτική Δύναμη των Ηνωμένων Εθνών στην Κύπρο:

1. Επαναβεβαιώνει το ψήφισμά του 541 (1983) και ζητεί την επείγουσα και αποτελεσματική εφαρμογή του.
2. Καταδικάζει όλες τις αποσχιστικές ενέργειες, περιλαμβανομένης της δήθεν ανταλλαγής πρεσβευτών μεταξύ της Τουρκίας και της τουρκοκυπριακής ηγεσίας, κηρύσσει αυτές παράνομες και άκυρες και ζητά την άμεση ανάκλησή τους.
3. Επαναλαμβάνει την έκκλησή του προς όλα τα κράτη να μην αναγνωρίσουν το δήθεν κράτος της «Τουρκικής Δημοκρατίας της Βόρειας Κύπρου» που εγκαθιδρύθηκε με τις αποσχιστικές ενέργειες και τα καλεί να μη διευκολύνουν ή με οποιοδήποτε τρόπο βοηθήσουν την προαναφερθείσα αποσχιστική οντότητα.
4. Καλεί όλα τα κράτη να σέβονται την κυριαρχία, την ανεξαρτησία, την εδαφική ακεραιότητα, την ενότητα και το αδέσμευτο της Κυπριακής Δημοκρατίας.
5. Θεωρεί τις απόπειρες για εποικισμό οποιοδήποτε τμήματος των Βαρωσιών από άτομα άλλα από τους κατοίκους τους ως απαράδεκτες και ζητά τη μεταβίβαση της περιοχής αυτής στη διοίκηση των Ηνωμένων Εθνών.
6. Θεωρεί οποιοδήποτε απόπειρες επέμβασης στο καθεστώς ή την αναδίπλωση της Ειρηνευτικής Δυνάμεως των Ηνωμένων Εθνών στην Κύπρο ως αντίθετες προς τα ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών.
7. Καλεί το Γενικό Γραμματέα να προωθήσει την επείγουσα εφαρμογή του ψηφίσματος 541 (1983) του Συμβουλίου Ασφαλείας.
8. Επαναβεβαιώνει την εντολή καλών υπηρεσιών που έδωσε στο Γενικό Γραμματέα και τον καλεί να αναλάβει νέες προσπάθειες για επίτευξη συνολικής λύσεως του κυπριακού προβλήματος σύμφωνα με τις αρχές του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και τις πρόνοιες για τέτοια διευθέτηση που καθορίζονται στα σχετικά ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών, περιλαμβανομένων του ψηφίσματος 541 (1983) του Συμβουλίου Ασφαλείας και του παρόντος ψηφίσματος.
9. Καλεί όλα τα μέρη να συνεργασθούν με το Γενικό Γραμματέα στην αποστολή των καλών υπηρεσιών του.
10. Αποφασίζει να εξακολουθήσει να παρακολουθεί στενά την κατάσταση με σκοπό τη λήψη, σε περίπτωση μη εφαρμογής του ψηφίσματος 541 (1983) και του παρόντος ψηφίσματος, επειγόντων και κατάλληλων μέτρων.
11. Καλεί το Γενικό Γραμματέα να προωθήσει την εφαρμογή του παρόντος ψηφίσματος και να υποβάλει σχετική έκθεση στο Συμβούλιο Ασφαλείας ανάλογα με τις εξελίξεις.

την άμεση ανάκλησή της και παράλληλα προέτρεψαν όλα τα κράτη να καταδικάσουν την ενέργεια αυτή και να αρνηθούν την αναγνώριση του μορφώματος αυτού ως κράτος. Εκτός από τα Ηνωμένα Έθνη, αρνητική στάση κράτησε και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Με την απόφασή του στην υπόθεση της Τιτίνας Λοϊζίδου, το Ε.Δ.Α.Δ. αποφάσισε πως, λόγω της παρουσίας 30.000 Τούρκων στρατιωτών στο νησί, η διοίκηση στα κατεχόμενα από την Τουρκία εδάφη της Κύπρου είναι μια υποτελής στην Τουρκία διοίκηση και πως η Τουρκία ευθύνεται για τις πράξεις και παραλείψεις της (τουλάχιστον στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων). Παρόλα αυτά, ο Οργανισμός Ισλαμικών Συνδιασκέψεων αναγνώρισε την "Βόρειο Κύπρο" ως κράτος και το δέχθηκε ως παρατηρητή στον οργανισμό, με την ονομασία "Τουρκικό Κυπριακό κράτος".

Κατά την Τουρκία, το βόρειο τμήμα του νησιού της Κύπρου και οι κάτοικοί του οδηγήθηκαν σε αυτή την απόφαση και την ανακήρυξη της απόσχισης του νησιού εξαιτίας των αξιώσεων των κατοίκων του νότιου τμήματος του νησιού (ελληνοκύπριων) για κυριαρχία σε όλη την επικράτεια του νησιού.³²

Το κυπριακό πρόβλημα αναλύεται ως πρόβλημα εισβολής, συνεχιζόμενης παραβίασης, κατοχής και καταπάτησης διεθνώς αναγνωρισμένων ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ήταν και παραμένει πρόκληση για τα ευρωπαϊκά κράτη όσον αφορά τις αρχές της δημοκρατίας του Κράτους Δικαίου και τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Υιοθετήθηκε κατά την 2539 συνεδρία με 13 ψήφους υπέρ, μίαν εναντίον και μίαν αποχή (Ηνωμένες Πολιτείες)

³² Άρθρο «Υπόθεση C-284/98 P» Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κατά Roland Bieber, ιστότοπος: <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?sessionid=9ea7d2dc30dbe05642e45514491f994dccbfa935396d.e34KaxiLc3qMb40Rc h0SaxuLc390?text=&docid=101739&pageIndex=0&doclang=EL&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=980971>

Θέσεις τρίτων/ διεθνών οργανισμών για το το Κυπριακό πρόβλημα

A) Το Συμβούλιο της Ευρώπης

Η Κύπρος, η αλλιώς Κυπριακή Δημοκρατία, έγινε το 16^ο μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης τον Μάιο 1961. Η συμμετοχή της αυτή ταυτίζεται χρονικά και με την ανεξαρτησία της. Το κυπριακό ζήτημα, το θέμα δηλαδή της απόσχισης του νησιού της Κύπρου στο βόρειο και νότιο τμήμα έχει απασχολήσει αρκετά τόσο την Ευρωπαϊκή Επιτροπή όσο και τη Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης, καθώς λαμβάνουν χώρα όχι μόνο παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αλλά και καθημερινές καταπατήσεις τόσο χερσαίες όσο και υπεράκτιες.

B) Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων: Κύπρος εναντίον Τουρκίας (Στρασβούργο, 10 Μαΐου 2001)

Με την τουρκική εισβολή τον Μάιο του 1974, το 36,2% του νησιού κατέχεται πλέον από την Τουρκία. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, ως είναι λογικό κι επόμενο, την καθημερινή και συνεχόμενη παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων χιλιάδων κατοίκων της Κύπρου. Ως επακόλουθο των παραπάνω, η Κυπριακή Δημοκρατία στην προσπάθειά της να εναντιωθεί στις κινήσεις της Τουρκίας υπέβαλε τέσσερις διακρατικές προσφυγές (τα έτη 1974, 1975, 1977, 1994) για τη συνεχιζόμενη καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από την Τουρκία. Αναμφισβήτητη κρίθηκε η ενοχή της Τουρκίας για τις πολυάριθμες παραβιάσεις βασικών άρθρων της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, έπειτα και από τις αποφάσεις των προσφυγών που κατατέθηκαν, με τελευταία την αρ.25781/1994.

Γ) Η Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης

Το Κυπριακό πρόβλημα με τις διάφορες εκφάνσεις του έχει απασχολήσει συχνά το Συμβούλιο της Ευρώπης, καθώς είναι ένα θέμα που τίθεται στην ημερήσια διάταξη των Επιτροπών της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης ανά τα τακτά χρονικά διαστήματα. Έχει γίνει λοιπόν, ενδελεχής μελέτη του ζητήματος και παρακολούθηση των πτυχών του, χωρίς όμως κάποιο αποτέλεσμα πέρα από κάποιες συστάσεις και ψηφίσματα που έχουν εκδοθεί προς υποστήριξη της Κυπριακής Δημοκρατίας. Θα ήταν χρήσιμο στο σημείο αυτό να αναφερθούμε στο Ψήφισμα της 1267 (2002), η Συνέλευση «Χαιρετίζει το γεγονός ότι οι ηγέτες των δύο κοινοτήτων έχουν αποδεχτεί πρόσκληση του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών για συμμετοχή, χωρίς προϋποθέσεις, στην επανέναρξη συνομιλιών υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών για την επίτευξη μιας συνολικής διευθέτησης στη βάση των Ψηφισμάτων των Ηνωμένων Εθνών».

Οι αντιπρόσωποι της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας συμμετέχουν στις εργασίες της Συνέλευσης, σύμφωνα με το Ψήφισμα 1113 (1997). Στο ψήφισμα αναφέρεται ότι «η Συνέλευση δίνει οδηγίες στις ενδιαφερόμενες επιτροπές της, να προσκαλούν αντιπροσώπους των πολιτικών δυνάμεων της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας να την εκπροσωπούν όταν συζητείται η κατάσταση στην Κύπρο.» Στο ίδιο Ψήφισμα, « η Συνέλευση καλεί τους αντιπροσώπους των πολιτικών δυνάμεων και των δύο κοινοτήτων να αρχίσουν να συζητούν πιθανούς τρόπους για να διασφαλίσουν τη σωστή εκπροσώπηση ολόκληρου του λαού της Κύπρου στη Συνέλευση, σύμφωνα με τα Άρθρα 25 και 26 του Καταστατικού και των Κανόνων 6 και 40 των Διαδικαστικών Κανονισμών της Συνέλευσης και δίνει οδηγίες

στην Επιτροπή Πολιτικών Υποθέσεων να παραμείνει στη διάθεση των μερών για τη διευκόλυνση τέτοιων συζητήσεων»³³.

Όσον αφορά την εικόνα των δύο κρατών σε παγκόσμιο επίπεδο, παρατηρούμε ότι η Κύπρος είναι ένα κράτος- μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η δε Τουρκία βρίσκεται σε συζητήσεις για την ένταξή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση εδώ και αρκετά χρόνια. Πιο συγκεκριμένα, η Τουρκία βρίσκεται στον κατάλογο των υποψήφιων χωρών προς ένταξη από το 1987 που επέβαλε την αίτησή της προς ένταξη. Οι διαπραγματεύσεις προσχώρησης άρχισαν τον Οκτώβριο του 2005. Έχουν ανοίξει 13 κεφάλαια και 1 έχει κλείσει προσωρινά. Για να προχωρήσει δυναμικότερα στις ενταξιακές διαπραγματεύσεις, η χώρα πρέπει να εκπληρώσει πλήρως τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την τελωνειακή ένωση και να σημειώσει πρόοδο στην εξομάλυνση των σχέσεων της με την Κύπρο³⁴. Σε συνέχεια λοιπόν των όσων έχουν αναφερθεί παραπάνω, είναι προφανές πως για να προχωρήσει στην είσοδό της στην Ευρωπαϊκή Ένωση η Τουρκία οφείλει πρώτα να προσπαθήσει να επιλύσει τα ζητήματα που έχει δημιουργήσει στις σχέσεις της με την Κύπρο καθώς και να επιδείξει καλή θέληση και μεταμέλεια όσον αφορά την καταπάτηση ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ένα ζήτημα υψίστης σημασίας για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Θα μπορούσε κανείς να πει ότι με αφορμή τις συμφωνίες οριοθέτησης της ΑΟΖ στις οποίες έχει προβεί η Κυπριακή Δημοκρατία θα ήταν δυνατό να αφυπνισθεί η Τουρκία και να δώσει μία λύση στο κυπριακό ζήτημα προς όφελος και των δύο κρατών. Αρκετοί μελετητές έχουν αναφέρει σε συμπεράσματα ερευνών που έχουν γίνει για την ΑΟΖ στην Ανατολική Μεσόγειο πως πιθανά η λύση του κυπριακού προβλήματος θα μπορούσε να δοθεί μέσω της ένταξης της Τουρκίας στις διαδικασίες συμφωνιών και οριοθετήσεων της Κύπρου με τα γειτονικά της κράτη.

Αναμφισβήτητο το ενδιαφέρον της Τουρκίας για την ανάμειξή της στα ενεργειακά δρώμενα είναι μεγάλο. Έχει αποδείξει στο παρελθόν πως η συμμετοχή της είτε ως χώρα transit (μεταφορέας μέσω δικτύων/ καλωδίων ή αγωγών) είτε ως χώρα πιθανός παραγωγός ενέργειας (πετρελαίου/ φυσικού αερίου) είναι στα άμεσα ενδιαφέροντά της. Όπως είναι λογικό και όσον αφορά τα πιθανά κοιτάσματα φυσικού αερίου που έχουν ανακαλυφθεί στην κυπριακή ΑΟΖ, η Τουρκία θα επεδίωκε με κάθε τρόπο κάποια συνεργασία ώστε να εξασφαλίσει μία θέση στα μελλοντικά ενεργειακά τεκταινόμενα. Σε συνέχεια της παραπάνω σκέψης, η Τουρκία θα μπορούσε, για να δείξει καλή θέληση και πνεύμα συνεργασίας, να προθυμοποιηθεί τη λύση του κυπριακού ζητήματος. Αυτό θα λειτουργούσε ως προάγγελος της καλής συνεργασίας που θα προήγαγε με τις άλλες χώρες που θα επικοινωνούσε για την διεξαγωγή των διαδικασιών οριοθέτησης, μεταφοράς και ενεργειακής προμήθειας των γειτονικών της χωρών.

Μία τέτοια λύση θα επέφερε θετικά αποτελέσματα όχι μόνο για την Τουρκία και την Κύπρο, που μετά από πολύχρονες διαφωνίες, διενέξεις και αντιδικίες θα έβρισκαν επιτέλους έναν κοινό τόπο, αλλά και για τις Ευρωπαϊκές χώρες οι οποίες επιθυμούν τη διασφάλιση της ειρήνης και τη διαφύλαξη του σεβασμού των δικαιωμάτων των κρατών που τη συνθέτουν. Φυσικά, μία συνεργασία των κρατών της Ανατολικής Μεσογείου θα βοηθούσε τη σύνδεση των κρατών που την απαρτίζουν με την κεντρική και βόρεια Ευρώπη αλλά και τις χώρες της δυτικής Ασίας και βόρειας Αφρικής. Ο ενεργειακός χάρτης θα έπαιρνε άλλη μορφή και θα ήταν πιθανά ένα παράδειγμα προς μίμηση για τις χώρες που ακόμη διστάζουν να

³³ Πηγή: Υπουργείο Εξωτερικών Κυπριακής Δημοκρατίας – Διεθνείς Οργανισμοί για το Κυπριακό Πρόβλημα <http://www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/All/1CB864FB0B61CB0CC225742D001F6EFB?OpenDocument>

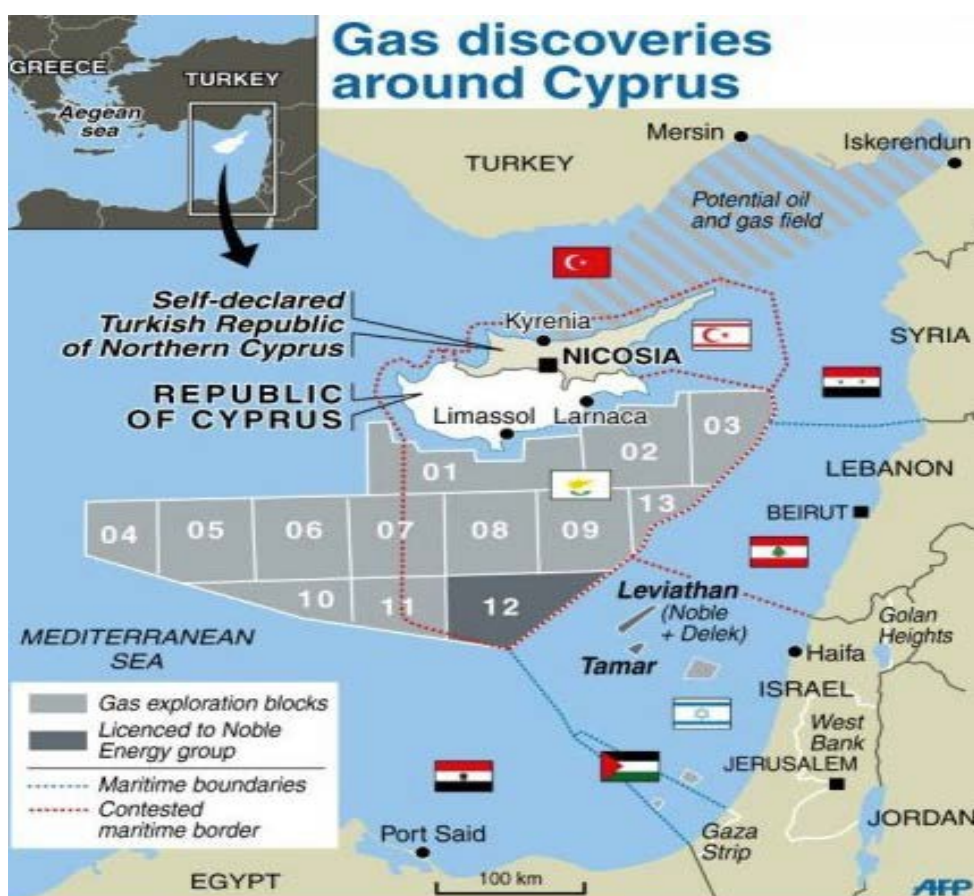
³⁴ Δελτίο Τύπου Ευρωπαϊκής Επιτροπής: Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συνιστά τη μετάβαση στα επόμενα στάδια της διαδικασίας ένταξης στην ΕΕ www.europa.eu

προχωρήσουν με την κήρυξη και οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών τους, όπως η Ελλάδα με την Τουρκία κ.α. .

Κατά μία άλλη άποψη, η πιθανή εξόρυξη μεγάλης ποσότητας φυσικού αερίου από τα κοιτάσματα της κυπριακής ΑΟΖ θα μπορούσε να λειτουργήσει και αρνητικά, δηλαδή σαν ένας ακόμη ανασταλτικός παράγοντας στην εξομάλυνση των σχέσεων των δύο κρατών. Πιο αναλυτικά, με την επιβεβαίωση των κοιτασμάτων της κυπριακής ΑΟΖ η Τουρκία ίσως επιχειρήσει να εντείνει την επεκτατική της πολιτική όσον αφορά το κυπριακό ζήτημα και να προσπαθήσει να διεκδικήσει όσο το δυνατόν μεγαλύτερο μερίδιο στην ΑΟΖ αυτή, με το πρόσχημα της εκπροσώπησης του βόρειου τμήματος του νησιού (τα κατεχόμενα). Εάν επικρατήσει αυτό το σενάριο, οι σχέσεις των δύο κρατών θα δυσχεραίνονται μέρα με τη μέρα όλο και περισσότερο. Η επίλυση του κυπριακού ζητήματος θα φαντάζει πιο ουτοπική από ποτέ.

Οι διαφορές των δύο κρατών είναι μεγάλες και όσο περνούν τα χρόνια χωρίς να γίνεται κάποια προσπάθεια επίλυσης των διαφωνιών τους, οι διαφορές αυτές θα μεγαλώνουν. Με την εμφάνιση λοιπόν των κοιτασμάτων υδρογονανθράκων στην κυπριακή ΑΟΖ, είναι παραπάνω από σίγουρο πως οι σχέσεις των δύο κρατών θα δοκιμαστούν και θα έρθουν σε ρήξη. Οι κινήσεις της Κύπρου θα βρίσκουν πάντα μια αντίστοιχη αντίδραση από την Τουρκία και μία αμφισβήτηση των όσων της αναλογούν. Παρακάτω θα αναλυθούν εκτενέστερα γεγονότα και κινήσεις των δύο κρατών αναφορικά με την ΑΟΖ της Κύπρου.

Οι διαφορές της Κυπριακής Δημοκρατίας με την Τουρκία για την ΑΟΖ

1. Η αρχή των συγκρούσεων

Η Κύπρος είναι μια χώρα ιδρυμένη το 1960 με την εγγύηση της Βρετανίας, της Ελλάδας και της Τουρκίας. Έπειτα από αρκετά χρόνια διαπραγματεύσεων, η δικοινοτική συγκυβέρνηση της πρώην βρετανικής αποικίας κατάφερε να δημιουργήσει ένα πλαίσιο μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων πολιτών ώστε να εξαλειφθούν οι αναταραχές μεταξύ των «Ένωσις» και «Ταξίμ». Ωστόσο οι συμφωνίες του ιδρυτικού συντάγματος της Ζυρίχης-Λονδίνου το 1959, δεν κατάφεραν να παράσχουν το πλαίσιο για μια βιώσιμη ειρηνική διευθέτηση και έδωσαν αφορμή για συνεχιζόμενες διαφωνίες. Η δικοινοτική κυβέρνηση διαλύθηκε το 1963, καθώς ο τότε Ελληνοκύπριος πρόεδρος Μακάριος εισήγαγε μια δέσμη τροποποιήσεων του συντάγματος, επικαλούμενος την καλύτερη λειτουργία του και με το πρόσχημα ότι το σύστημα είχε παραλύσει. Οι Τουρκοκύπριοι από την πλευρά τους, αντιλαμβάνονται αυτό ως μια κίνηση αποστασιοποίησής τους από την κυβέρνηση αποσύρθηκαν από την κρατική εταιρική σχέση, κάτι που σηματοδότησε την έναρξη ενός νέου εμφυλίου πολέμου στο νησί.

Το 1974, διενεργήθηκε ένα στρατιωτικό πραξικόπημα ηγούμενο από μια ακροδεξιά ελληνοκυπριακή ένοπλη ομάδα, την ΕΟΚΑ-Β, με σκοπό να ενώσει την Κύπρο με την Ελλάδα. Το γεγονός αυτό οδήγησε στην στρατιωτική επέμβαση της Τουρκίας, η οποία αποσκοπούσε στην αποκατάσταση της τάξης και την προστασία του τουρκοκυπριακού πληθυσμού. Αυτή η ενέργεια χώρισε το βόρειο Τουρκικό τμήμα της Κύπρου, που κήρυξε την ανεξαρτησία του το 1983 και έχει αναγνωριστεί μόνο από την Τουρκία, λαμβάνοντας υπόψη ότι το νότιο τμήμα της Κύπρου έκτοτε έχει κερδίσει διεθνή αναγνώριση ως η νόμιμη εκπρόσωπος της κυβέρνησης της Κύπρου. Το νησί παραμένει διαιρεμένο από τότε, αν και τα μέτρα οικοδόμησης εμπιστοσύνης όπως το άνοιγμα των συνοριακών διαβάσεων το 2003 και το Track II με διάφορες διπλωματικές συνομιλίες έχουν κάνει σημαντικές συνεισφορές για τη μείωση της εχθρότητας μεταξύ των δύο πλευρών.

Άρρηκτα συνδεδεμένη με τη μακροχρόνια αντιπαράθεση αναφορικά με το πρόβλημα της Κύπρου θεωρείται από πολλούς τα τελευταία χρόνια και η ανακάλυψη κοιτασμάτων φυσικού αερίου στη Λεκάνη της Ανατολικής Μεσογείου. Νέα διαμάχη προκλήθηκε για την οριοθέτηση των Αποκλειστικών Οικονομικών Ζωνών (ΑΟΖ), που οφείλεται σε ένα διαγωνισμό κυρίως μεταξύ της Κύπρου και της Τουρκίας για τα δικαιώματα για την εκμετάλλευση υπεράκτιων πλούσιων ενεργειακών πόρων αλλά φυσικά και την άσκηση πολιτικής επιρροή για την προώθηση των εθνικών συμφερόντων. Σύμφωνα με αποτελέσματα μελετών, τα συνδυασμένα αποδεδειγμένα αποθέματα φυσικού αερίου γύρω από την Κύπρο είναι πάνω από 1,08 tcm, μεγέθη που θα μπορούσαν να εγγυηθούν για την κάλυψη της ζήτησης της περιοχή για τα επόμενα εκατό χρόνια.

Δεδομένων των νέων συνθηκών και της πρόσφατης κρίσης στην Ουκρανία³⁵, οι καταναλωτές ενέργειας οδηγήθηκαν στην εύρεση εναλλακτικών λύσεων, αλλά και στην οργάνωση σχεδίων για διεθνείς αγωγούς σε Κύπρο, Ελλάδα, Ισραήλ, και Τουρκία. Οι χώρες αυτές με τη σειρά τους ανταγωνίζονται για να κερδίσουν όσα περισσότερα μπορούν, αποσκοπώντας στην ενεργειακή τους ασφάλεια αλλά και τη διάθεση των εκτάσεών τους ως

³⁵ Η Ουκρανία είναι η χώρα της ΕΕ από την οποία περνάει το ρωσικό φ.α. κατά τη μεταφορά του στην Ευρώπη.

η πλέον αποδοτική διαδρομή ενεργειακού εφοδιασμού για την Ευρώπη και την Ανατολική Ασία.

Δεδομένου ότι η βιωσιμότητα και η ασφάλεια των διεθνών έργων εξαρτάται από την επίτευξη μιας δίκαιης και ισότιμης επίλυσης των διαφορών αναφορικά με την οριοθέτηση της ΑΟΖ, η περίπτωση της Κύπρου έχει χαρακτηριστεί ζωτικής σημασίας. Πιο αναλυτικά, εάν λάβουμε υπόψη μας τη στρατηγική θέση της Κύπρου αλλά και την αυξημένη σημασία της ανάμεσα στις χώρες καταναλωτές και παραγωγούς ενέργειας (μεταξύ των ΗΠΑ, ΕΕ και Ρωσίας) για τον έλεγχο των οδών ενεργειακού εφοδιασμού μεταξύ της Κεντρικής Ασίας, της Μέσης Ανατολής, και της Ευρώπης θα καταλάβουμε γιατί κρίνεται ως χώρα κλειδί στα ενεργειακά δρώμενα. Οι διεκδικήσεις για την ΑΟΖ έχουν κλιμακώσει την ένταση όχι μόνο μεταξύ της Κύπρου και της Τουρκίας, αλλά και στην Ελλάδα, την Αίγυπτο, το Λίβανο, το Ισραήλ, τοποθετώντας την ανατολική Μεσόγειο σε ένα δυνητικό σημείο κρίσης που δυσχεραίνει την σταθερότητα και την ευημερία της περιοχής.

Χάρτης: Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη της Κύπρου, τα οικόπεδα που της αναλογούν και η ανάθεσή τους προς διερεύνηση
Source: Center of Geopolitical Analysis

2. Οι απόψεις των μερών (parties) για την σύγκρουση

2.1 Κυπριακή Δημοκρατία (Νότια Κύπρος)

Η κυπριακή θέση για την επίλυση του ζητήματος της ΑΟΖ ουσιαστικά βασίζεται στον ισχυρισμό ότι η θαλάσσια οριοθέτηση μεταξύ της ηπειρωτικής Τουρκίας και της Κύπρου θα πρέπει να γίνει αποκλειστικά και μόνο με βάση την "αρχή της ίσης απόστασης" ανεξάρτητα από τις όποιες "ειδικές περιστάσεις" μπορεί να υπάρχουν. Σύμφωνα με αυτή την άποψη, η Κύπρος έχει κυριαρχικό δικαίωμα να ασκεί δικαιοδοσία επί του εύρους των 200μιλίων της

ΑΟΖ γύρω από ολόκληρο το νησί, σύμφωνα με το άρθρο 121: 2 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (UNCLOS). Η κυπριακή κυβέρνηση ψήφισε νόμο το 2004 για τον Καθορισμό και τη ρύθμιση της ΑΟΖ της, στην οποία αναφέρεται στην ύπαρξη δεκατριών υπο-ζωνών που μπορούν να δημοπρατηθούν και να παραχωρηθούν με άδειες σε διεθνείς ενεργειακές εταιρείες. Το 2011, η κυβέρνηση ξεκίνησε τη διαδικασία για τις δραστηριότητες εξερεύνησης του φυσικού αερίου με τη βοήθεια της αμερικανικής εταιρεία Noble Energy και την χορήγηση περαιτέρω αδειών για εξερεύνηση στην Ιταλική-Νοτιοκορεάτικη επιχείρηση ENI-KOGAS το 2013 με πλάνο για την έναρξη γεωτρήσεων το 2014 και παραγωγή το 2017. Η κυπριακή ΑΟΖ επικαλύπτει την περιοχή. Η Τουρκία ισχυρίζεται ως ΑΟΖ της τις πέντε από τις δεκατρείς προαναφερθείσες υπο-ζώνες.

Οι Κύπριοι έχουν αναπτύξει μια θαλάσσια συνείδηση μεταξύ των πολιτών τους δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στον εμπορικό ναυτικό στόλο τους με σκοπό την προώθηση της οικονομικής κυριαρχίας τους. Ωστόσο, η κυβέρνηση βρέθηκε αντιμέτωπη με την προοπτική μιας ανεξέλεγκτης χρεοκοπίας και εξόδου από την Ευρωζώνη το 2013, από την οποία και διασώθηκε με τη βοήθεια ενός κοινού πακέτου διάσωσης αξίας 10 δις € από την ΕΕ και το ΔΝΤ. Όπως είναι λογικό, μεγάλο ενδιαφέρον εμφανίσθηκε για τους κυπριακούς υδρογονάνθρακες οι οποίοι μπορούν να παίξουν σημαντικό ρόλο στην αναβίωση της χώρας.

Ακόμη και σήμερα, με την οικονομική κρίση που μαστιάζει πολλές χώρες της Ευρώπης και όχι μόνο, ο κυπριακός λαός δείχνει να μη λυγίζει στα σκληρά μέτρα λιτότητας που επιβλήθηκαν και στην Ελλάδα ίσως καλλιεργώντας το έδαφος για απροσδόκητα έσοδα από το φυσικό αέριο στο μέλλον. Κάτι τέτοιο για τον κυπριακό λαό θα αποτελούσε πιθανά μια ευκαιρία «να γίνει όπως και τα πλούσια σε πετρέλαιο βασίλεια του Κόλπου» υποστηριζόμενος φυσικά σε εθνικό επίπεδο για τη μόχλευση αυτή αλλά και την πιθανότητα μετατροπής της Κύπρου σε προμηθευτή ενέργειας και διαμετακομιστικό κέντρο. Θα πρέπει και οι δύο ΑΚΕΛ και ΔΗΣΥ, τα δύο μεγαλύτερα κόμματα στη Βουλή των Αντιπροσώπων, να δώσουν ιδιαίτερη έμφαση στην επαναπροσέγγιση με τους Τουρκοκύπριους και να υποστηρίξει μια λύση για το κυπριακό πρόβλημα στη βάση μιας διζωνικής, δικοινοτικής συνεργασίας. Παρ' όλα αυτά, η ισχυρή εθνικιστική στάση των Κυπρίων τους κρατάει συσπειρωμένους στην άποψη να μην μοιράζονται τα έσοδα που πιθανά να προκύψουν από την εξόρυξη κοιτασμάτων φυσικού αερίου με τους Τουρκοκύπριους προς το παρόν. Η κυπριακή κυβέρνηση κατηγορεί το τουρκικό ναυτικό για την παρενόχληση της σεισμικής έρευνας σκαφών που ασκούν δραστηριότητες εξερεύνησης πετρελαίου και φυσικού αερίου στην κυπριακή ΑΟΖ για λογαριασμό της.

2.2 Τουρκία

Η Τουρκία, όπως έχει ήδη αναφερθεί παραπάνω, δεν αποτελεί μέλος της UNCLOS και ούτε αναγνωρίζει τις συμφωνίες οριοθέτησης της κυπριακής ΑΟΖ με την Αίγυπτο, το Λίβανο και το Ισραήλ. Ισχυρίζεται ως ντε φάκτο ότι το διαιρεμένο κομμάτι του νησιού "Δημοκρατία της Κύπρου" δεν μπορεί να εκπροσωπεί τα συμφέροντα της βόρειας Κύπρου, εκτός αν το νησί επανενωθεί με μία ενιαία ΑΟΖ. Λόγω των αντιφατικών απαιτήσεων της κυπριακής και της τουρκοκυπριακής κοινότητας για τη θαλάσσια οριοθέτηση στο ευρύτερο πλαίσιο των

δικοινοτικών συνομιλιών και τη συμφιλίωση στο νησί, η Τουρκία έχει την άποψη ότι η εκμετάλλευση των φυσικών πόρων θα πρέπει να αναβληθεί έως ότου επιτευχθεί μια συνολική λύση στο κυπριακό πρόβλημα. Η θέση της Τουρκίας αναφορικά με την οριοθέτηση της ΑΟΖ βασίζεται στην "αρχή της ισότητας" που επιζητά την εξέταση των ειδικών περιστάσεων καθώς και να σεβαστούν την αρχή της αναλογικότητας και της μη καταπάτησης των κανόνων. Δεδομένης της διαφοράς του μήκους μεταξύ των ακτών της Κύπρου και της Τουρκίας (η οποία ανέρχεται σε περισσότερο από 20 φορές) η ΑΟΖ της Κύπρου θα πρέπει να είναι ίσης έκτασης με 12 ναυτικά μίλια σε επίπεδο χωρικών της υδάτων, σύμφωνα με τουρκική άποψη. Η ασφαλής πρόσβαση στην ανοικτή θάλασσα και οι υποκείμενοι οικονομικοί πόροι του βυθού κρίνονται καίριας σημασίας για τη διατήρηση του υψηλού ποσοστού της Τουρκίας αναφορικά με την οικονομική της ανάπτυξη. Ως περιφερειακή δύναμη, η Τουρκία προσπαθεί να αποκομίσει το μεγαλύτερο δυνατό μερίδιο του εμπορίου φυσικού αερίου, προκειμένου να γίνει ένας προμηθευτής ενέργειας και διαμετακομιστικό κέντρο.

2.3 Βόρεια Κύπρος (κατεχόμενα)

Η τουρκοκυπριακή κυβέρνηση κατήγγειλε τη μονομερή κήρυξη της κυπριακής ΑΟΖ, εξ'ονόματος όλου του νησιού καθώς και τις επιπτώσεις αναφορικά με τα δικαιώματα εξόρυξης των υπεράκτιων αποθεμάτων ενέργειας, κρίνοντας τις διμερείς συμφωνίες των Κυπρίων με τρίτους ως άκυρες. Η Βόρεια Κύπρος υποστηρίζει ίσα, εγγενή δικαιώματα για τα υπεράκτια αποθέματα και πρεσβεύει ότι η οριοθέτηση της ΑΟΖ είναι άμεσα συνδεδεμένη με το θέμα της κυριαρχίας, η οποία αποτελεί μέρος της συνεχιζόμενης διευθέτησης των διαπραγματεύσεων και θα πρέπει να επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια της νέας εταιρικής σχέσης της κυβέρνησης. Σε απάντηση της μονομερούς άσκησης από τις κυπριακές αρχές, η Βόρεια Κύπρος έχει κηρύξει συμφωνία οριοθέτησης ΑΟΖ με την Τουρκία και εξουσιοδότησε την τουρκική Petroleum Corporation (TPAO) να διεξάγει σεισμικές δραστηριότητες εξερεύνησης και έρευνας υδρογονανθράκων σε επτά περιοχές της ΑΟΖ που επικαλύπτονται με εκείνες που έχουν ήδη οριοθετηθεί από την κυπριακή κυβέρνηση. Η Βόρεια Κύπρος βασίζεται στην τουρκική στρατιωτική και διπλωματική στήριξη για τη διεκδίκηση των συμφερόντων και τη διασφάλιση των δικαιωμάτων της, παρέχοντάς της πλήρη δικαιοδοσία επί των θαλάσσιων περιοχών της Κύπρου. Εν τω μεταξύ, οι διαφορές στο εσωτερικό της τουρκοκυπριακής κοινής γνώμης εξακολουθούν να υπάρχουν σχετικά με το αν ο τελικός διακανονισμός θα πρέπει να διατυπωθεί σε μια διζωνική, δικοινοτική ομοσπονδία ή μία συνομοσπονδία δύο χαλαρά συνδεδεμένων κρατών.

2.4.Ελλάδα

Η Ελλάδα διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο ως εγγυητής της εταιρικής σχέσης της κυβέρνησης της Κυπριακής Δημοκρατίας, από το 1960, στις διαφορές αναφορικά με τη ναυτιλία, ως μέλος της ΕΕ και του ΝΑΤΟ, και ως σύμμαχος της κυπριακής κυβέρνησης δεδομένου των ισχυρών πολιτιστικών, ιστορικών και οικονομικών δεσμών τους. Υποστηρίζει για την ελληνική και την κυπριακή ΑΟΖ την ύπαρξη κοινών θαλάσσιων συνόρων που διέπουν τα 200 ναυτικά μίλια της ΑΟΖ για όλα τα νησιά της ανατολικής

Μεσόγειου, και, όπως και η Κύπρος, υποστηρίζει ότι η θαλάσσια οριοθέτηση μεταξύ της ηπειρωτικής Τουρκίας και των ελληνικών νησιών θα πρέπει να γίνει αποκλειστικά και μόνο με την έκδοση της «αρχής ίσων αποστάσεων». Τα ελληνικά ΜΜΕ ενθαρρύνουν την αποκήρυξη των αξιώσεων των τουρκικών και τουρκοκυπριακών αιτημάτων και συμβάλλουν στη δημιουργία ενός συνασπισμού στήριξης εντός της ΕΕ και του ΟΗΕ για τη διεκδίκηση του πλήρους ελέγχου της ΑΟΖ των 200 ναυτικών μιλίων γύρω από τις γραμμές βάσης της ακτής. Κάθε λογική διαπραγματευτική διαδικασία θα πρέπει επομένως να αντιμετωπίσει την τετραμερή φύση της διαφοράς.

2.5 Ισραήλ

Οι θέσεις του Ισραήλ θα λέγαμε πως είναι πιο μετριοπαθείς, με τάσεις εξισορροπητικές για τα Κύπρο και Τουρκία. Η εξαγωγή της παραγωγής και η ασφαλής μεταφορά των ισραηλινών αποθεμάτων φυσικού αερίου από τη λεκάνη της Ανατολικής Μεσογείου μέχρι τον καταναλωτή και τις αγορές απαιτούν συνεργασία με τις γειτονικές χώρες της περιοχής. Ως εκ τούτου, η ισραηλινή κυβέρνηση καλεί την κυβέρνηση της Κύπρου και της Τουρκίας σε επίλυση των διαφορών τους και συμφωνία σχετικά με τον χάρτη πορείας προς την πιο εμπορικά βιώσιμη επιλογή για την παροχή φυσικού αερίου της Ανατολικής Μεσογείου αναφορικά με τη ζήτηση των μεγάλων βιομηχανικών κέντρων της Ευρώπης και της Ανατολικής Ασίας.

2.6 Τρίτα μέρη (Third parties)

Η Ρωσία, μία χώρα που δεν ανήκει στην Ευρώπη όμως έχει άμεσο ενδιαφέρον και συμφέροντα από εκείνη επιδιώκει το μονοπώλιο όλων των διαδρομών ενέργειας προς και από την Ανατολή και τη Δύση, για να συγκεντρώνει τον όγκο των υπεράκτιων κοιτασμάτων αερίου της Κύπρου, του Ισραήλ και της Ελλάδας, ώστε να ελέγχει τη μεταφορά και μεταπώλησή του στις ευρωπαϊκές αγορές μέσω της ρωσικής εταιρίας Gazprom. Είναι γνωστό άλλωστε πως αποτελεί τον πρώτο προμηθευτή ενέργειας για την κάλυψη των αναγκών της Ευρώπης και των κρατών μελών της. Κατά συνέπεια, η Ρωσία υποστηρίζει την άποψη της Κύπρου για την οριοθέτηση των 200 μιλίων και τα δικαιώματα επί της ΑΟΖ στην Ανατολική Μεσόγειο.

Η ΕΕ παρέχει ανοιχτή υποστήριξη και ενθάρρυνση στην Κύπρο αναφορικά με τις αξιώσεις της για την ΑΟΖ, υποχρεώνοντας τις χώρες μέλη να εφαρμόσουν την UNCLOS ως μέρος του κοινοτικού κεκτημένου. Ακόμη, συνδέει την πρόοδο για την ένταξη της Τουρκίας στην Ένωση με την επίλυση του κυπριακού προβλήματος.

Οι ΗΠΑ στηρίζουν τις φιλοδοξίες Κύπρου, αλλά εκφράζουν την επιθυμία να επιτευχθεί μια διευθέτηση της διαίρεσης σχετικά με τη διχοτόμηση του νησιού, υποστηρίζοντας την κυπριακή εκδοχή για τη μεταφορά φυσικού αερίου μέσω αγωγών από το Ισραήλ και την Τουρκία στην Ευρώπη. Παλαιότερη δέσμευση των ΗΠΑ (το 2004) για διευκόλυνση στην εύρεση λύσης απέτυχε, μετά την απόρριψη των Κυπρίων για το σχέδιο του ΟΗΕ το οποίο

μιλούσε για επανένωση του νησιού κάτω από μια ομοσπονδιακή κυβέρνηση.

Αμφισβητήσεις επικρατούν και για τη συμβολή του Διεθνούς Δικαστηρίου Δικαιοσύνης (ICJ) στην επίλυση της οριοθέτησης ΑΟΖ της Κύπρου. Ακόμη και αν το δικαστήριο κατέληγε σε κάποια ετυμηγορία, δεν θα μπορούσε να επιβάλει μια απόφαση χωρίς να υπάρχει αμοιβαία συναίνεση της Κύπρου και χωρίς την αποδοχή της δικαιοδοσίας του από την Τουρκία. Σε περίπτωση απουσίας μιας δεσμευτικής συνθήκης και διπλωματικής αναγνώρισης, ούτε η Τουρκία ούτε η Κύπρος μπορεί να προσφύγει μονομερώς στο Διεθνές Δικαστήριο για να αποφανθεί επί της διαφοράς.

3. Συμφέροντα

Το κυπριακό πρόβλημα είναι ένα ιδιαίτερα ευαίσθητο ζήτημα για την κατοίκους του νησιού (Κύπριους και Τουρκοκύπριους). Εκεί έγκειται η βαθειά ριζωμένη εχθρότητα μεταξύ των δύο πλευρών που καθιστούν απίθανο να επιτευχθεί μια γρήγορη και άμεση λύση, αν και μια ενδιάμεση συμφωνία για την από κοινού αναζήτηση και παραγωγής φυσικών πόρων θα μπορούσε να χρησιμεύσει ως ένα μέτρο οικοδόμησης εμπιστοσύνης και την καταλυτική διευθέτηση των διαφορών επί της ΑΟΖ.

Στον παρακάτω πίνακα: Οι διεκδικήσεις της Κυπριακής Δημοκρατίας επί της ΑΟΖ της & τα 13 τεμάχια αυτής

Για την κυπριακή κυβέρνηση, οι αξιώσεις της επί της ΑΟΖ περιστρέφονται γύρω από τα νόμιμα που της αντιστοιχούν και καταλήγουν σε μια αναθεώρηση των πολιτικών δικαιωμάτων που θα προκύψουν για τους Τουρκοκύπριους. Ο στόχος είναι να εξασφαλίσει η ενδεχόμενη απόσυρση των τουρκικών στρατευμάτων από την Κύπρο, η ελαχιστοποίηση της επιρροής της Τουρκίας στο νησί αναφορικά με τις εσωτερικές υποθέσεις, η διατήρηση της κυριαρχίας όχι μόνο για τη γη (εδαφική κυριαρχία), αλλά και το παράκτιο έδαφος (παράκτια κυριαρχία). Τέλος, επιζητείται η απόκτηση στρατηγικής εξουσίας με διμερείς διαπραγματεύσεις έναντι των Τουρκοκύπριων. Οι Κύπριοι αντιμετωπίζουν τους Τουρκοκύπριους με μεγάλη επιφύλαξη, δεδομένης της στρατιωτικής ισχύς τους αλλά και της αμεσότητας του κινδύνου ανά πάσα στιγμή. Οι αξιώσεις επί της ΑΟΖ αποτελούν μέρος της ευρύτερης ατζέντας για την εξασφάλιση ισότιμων όρων ανταγωνισμού, έτσι ώστε να καταστεί δυνατή μια δίκαιη διευθέτηση. Εξάλλου, η Κύπρος εκλαμβάνοντας την οντότητα του έθνους της ως μια ουσιαστικά ναυτική δύναμη επισημαίνει την ανάγκη για εξασφάλιση των κυριαρχικών δικαιωμάτων της αναφορικά με τη θαλάσσια πρόσβαση και διέλευση.

Μια δελεαστική ευκαιρία που θα μπορούσε να αποτελέσει κίνητρο για την επίτευξη της συνεργασίας των μερών και της επίλυσης του αδιεξόδου αυτού, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί η προοπτική των απροσδόκητων κερδών από την πώληση του φυσικού αερίου. Ως εκ τούτου, το άλλο θεμελιώδες συμφέρον που οδηγεί σε αξιώσεις από την κυπριακή ΑΟΖ είναι η οικονομική ευημερία. Η κρίση της Ευρωζώνης από το 2008 υπήρξε ένα σοβαρό εμπόδιο για την Κύπρο, η οποία ανέπτυξε μεγάλες ελπίδες βασιζόμενη στα υπεράκτια έργα εξερεύνησης ενέργειας, με την προοπτική να γίνει ένας καθαρός εξαγωγέας πετρελαίου και φυσικού αερίου αλλά και να ανακάμψει από τη χρεοκοπία μέσα στις επόμενες δεκαετίες. Η Γεωλογική Υπηρεσία των ΗΠΑ (USGS) μετά από έρευνες εκτιμά ότι τα αποθέματα της λεκάνης της Λεβαντίνης (Levant Basin), τα οποία παραμένουν ανεξερεύνητα, ανέρχονται σε 1,7 δισεκατομμύρια βαρέλια πετρελαίου, κοιτάσματα τα οποία θα αυξήσουν αποδεδειγμένα τα κοιτάσματα της περιοχής κατά σχεδόν 70%, και 3,45 tcm φυσικού αερίου και θα μπορούσαν να καλύψουν τη ζήτηση της περιοχής σχεδόν ολοκληρωτικά. Δίνεται έτσι μια ευκαιρία στην Κύπρο να κερδίσει από 0,15 έως 0,23 tcm των ευρισκόμενων κοιτασμάτων φυσικού αερίου, πέραν των 8 δισεκατομμυρίων βαρελιών ανακτήσιμου πετρελαίου που αποτιμάται σε 131 δισεκατομμύρια \$, για να βοηθηθούν και να αντιμετωπίσουν το εξωτερικό χρέος των \$ 95.280.000.000 και το δημόσιο χρέος στο 113% του ΑΕΠ της χώρας. Το επίκεντρο του ενδιαφέροντος για την Κύπρο δεν είναι ο έλεγχος μίας συγκεκριμένης θαλάσσιας περιοχής, αλλά η εξοικονόμηση των πόρων της ώστε να μπορεί οργανώσει τις εξαγωγές της πιο εύκολα και αποτελεσματικά, αλλά και να ανακουφιστεί από τη διαφαινόμενη απειλή στρατιωτικής παρέμβασης της Τουρκίας.

Η Τουρκία θέτοντας τον εαυτό της στον ενεργειακό χάρτη ως σημαντικό παίκτη της ενεργειακής γεωπολιτικής, εμφανίζεται τόσο ως σημαντική χώρα για τη δημιουργία αγωγού (χώρα transit) αλλά και ως ισχυρός εισαγωγέας φυσικού αερίου (καταναλωτής). Παρ' όλα αυτά, το διαρθρωτικό έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών της έφθασε σε επίπεδο ρεκόρ -7,90% από το ΑΕΠ το 2014, το μεγαλύτερο μέρος του οποίου οφείλεται στην αύξηση των τιμών των εισαγωγών πετρελαίου και φυσικού αερίου. Επιδείνωση του φαινομένου αυτού προκλήθηκε και από την αναταραχή στο εσωτερικό της. Σαφώς, η πρόσβαση σε φθηνότερη ενέργεια θα λειτουργούσε εξαιρετικά βοηθητικά στην αντιμετώπιση του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών της αλλά θα βοηθούσε και στην

πραγματοποίηση του οράματός της. Δεδομένου ότι το φυσικό αέριο είναι ο πιο σημαντικός πυλώνας της ενεργειακής ζήτησης της Τουρκίας και πως η χώρα είναι ο δεύτερος μεγαλύτερος εισαγωγέας φυσικού αερίου της Gazprom (μετά τη Γερμανία), εναλλακτικές πηγές ενέργειας από την Ανατολική Μεσόγειο θα επέφεραν την επιθυμητή μείωση της υπερβολική εξάρτησής της από τη Ρωσία.

Ακόμη, εάν η Τουρκία μπορεί να αποτελέσει μέρος μιας διαμεσολαβητικής συμφωνίας για την ειρήνη στην Κύπρο, συνεπακόλουθα θα μπορούσε να διευθετήσει την οριοθέτηση των διαφορών της ΑΟΖ, να μειώσει τον πολιτικό κίνδυνο, αλλά και να αυξήσει την οικονομική προσιτότητα του τουρκοκυπριακού έργου για τη δημιουργία ενός αγωγού σύνδεσης με τον South Stream μέσω της Ανατολής ώστε να παρακαμφθεί η Ρωσία. Επίκεντρο των συμφερόντων της Τουρκίας πρωταρχικά δεν είναι ο έλεγχος μιας συγκεκριμένης θαλάσσιας περιοχής, αλλά η διαφοροποίηση του ενεργειακού εφοδιασμού της, η ανατροφοδότηση της επέκτασης της οικονομίας της, η ασφαλής πρόσβαση στη θαλάσσια αλιεία, και η εξασφάλιση της ασφάλειας των Τουρκοκυπρίων. Στο βαθμό που το φυσικό αέριο αντικαθιστά τα περισσότερα καύσιμα άνθρακα μέσω περιφερειακών συνεργασιών της Turkish Energy Company, η Τουρκία μπορεί επίσης να συμβάλει στον περιορισμό της αστικής ρύπανσης και των εκπομπών CO₂ (διοξειδίου του άνθρακα). Από τις σημαντικότερες και πρωτεύουσες σημασίας προτεραιότητες των Τουρκοκυπρίων είναι η ασφάλεια και οικονομική ευημερία, οι οποίες ισοδυναμούν ουσιαστικά με την προστασία ενάντια στη στρατιωτική απειλή της κυριαρχίας από τους Κυπρίους και την άρση των κυρώσεων για το διεθνές εμπόριο και τις επενδύσεις.

Έχοντας ως προτεραιότητα την εύρεση εναλλακτικών πηγών και οδών εφοδιασμού αλλά και τη μείωση της εξάρτησής της από τη Ρωσία, η ΕΕ, έπειτα από την κρίση στην Κριμαία μεταξύ του NATO και της Ρωσίας, ενίσχυσε τις προσπάθειές της αυτές μέσω των ενεργειακών αποθεμάτων της Ανατολικής Μεσογείου. Η εξέλιξη των σχέσεων Ουκρανίας και Ρωσίας φανερώνει τη ρευστότητα της ενεργειακής ασφάλειας της ΕΕ, καθώς μέσω της Ουκρανίας διανέμεται το ρωσικό αέριο στη Ευρώπη. Η κορύφωση στις σχέσεις των κρατών αυτών, επηρεάζει άμεσα την παροχή αερίου από τη Ρωσία στην Ευρώπη και μπορεί να οδηγήσει σε περαιτέρω προβλήματα και δυσχέρειες στα κράτη της ΕΕ. Αξίζει να σημειωθεί ότι, το 2013, η Ευρώπη εισήγαγε πάνω από 24% του φυσικού αερίου της από τη Ρωσία, τα μισά εκ των οποίων διέρχονται μέσω της Ουκρανίας. Στην Υπουργική Σύνοδο Κορυφής της Ομάδας των 7 (G7) στη Ρώμη το Μάιο του 2014, οι Ευρωπαίοι ηγέτες υπογράμμισαν την ανάγκη για την αντιμετώπιση των προκλήσεων της ασφάλειας αλλά και τη διασφάλιση της διαφοροποίησης των οδών διέλευσης για την διατήρηση της αδιάλειπτης πρόσβασης στην ενέργεια. Επιπλέον, η ΕΕ φαίνεται να βασίζεται στα πλούσια ενεργειακά αποθέματα της Κύπρου με στόχο τη μείωση της εξάρτησής της από τη Ρωσία. Επίκεντρο των συμφερόντων της ΕΕ είναι να ανάληψη συντονισμένης δράσης για την ενεργειακή ασφάλεια αλλά και η υιοθέτηση μιας ολοκληρωμένης κοινής πολιτικής για τις υπεράκτιες γεωτρήσεις, καθώς και για την επέκταση της κάλυψης των αλιευτικών αναγκών και μεθόδων της στα προσοδοφόρα ύδατα της Ανατολικής Μεσογείου. Η ΕΕ θα μπορούσε να προσπαθήσει να διευκολύνει την επίλυση των συγκρούσεων των δύο κρατών, όμως οι ενέργειες της Τουρκίας και της Βόρειας Κύπρου (κατεχόμενα) κάθε άλλο παρά βοηθούν στη μείωση της καχυποψίας της Ένωσης απέναντί τους.

Η Ρωσία δεδομένου ότι έχει τη δύναμη, το κίνητρο και το ενδιαφέρον μπορεί να υπονομεύσει τη συμφωνία μεταξύ της Κύπρου και της Τουρκίας. Η Gazprom, το ρωσικό κρατικό μονοπώλιο, κατέχει το 18% των αποθεμάτων φυσικού αερίου παγκοσμίως και αντιπροσωπεύει περισσότερο από το ήμισυ των εισαγωγών φυσικού αερίου της Τουρκίας. Από αυτή την άποψη, οι όποιοι εναλλακτικοί αγωγοί φυσικού αερίου αποτελούν αιτίες ανησυχίας για τη Ρωσία, δεδομένου ότι είναι ένα ζήτημα εθνικού συμφέροντος για 'αυτούς. Στην ουσία, η Gazprom είναι ο γίγαντας του φυσικού αερίου και ο σπουδαιότερος συντελεστής του ρωσικού ΑΕΠ. Θα ήταν χρήσιμο αλλά και εξαιρετικά στοχευμένο να κληθεί να συμμετάσχει στη διαδικασία της διαπραγματεύσεως και η Ρωσία, αλλιώς η Gazprom μπορεί να ασκήσει τη διαπραγματευτική της ισχύ με σκοπό να εμποδίσει έναν Ισραηλινό-Κυπριακό-Τουρκικό έργο του αγωγού και να υπερασπιστεί τη θέση της στην αγορά της Τουρκίας με την προσφορά καλύτερων όρων εφοδιασμού (κάτι που θα απέφερε θετικά οικονομικά αποτελέσματα για την Τουρκία).

Για τις ΗΠΑ, η συμφιλίωση/ επανένωση της Κύπρου θα επιτρέψει στις αμερικανικές εταιρείες την πραγμάτωση ασφαλέστερων επενδύσεων αναφορικά με την εξερεύνηση του φυσικού αερίου και την ουσιαστική μείωση της εξάρτησης της Ευρώπης από τη Ρωσία για τις ενεργειακές προμήθειες. Η εμφάνιση μιας εναλλακτικής οδού για τον ενεργειακό εφοδιασμό θα μειώσει την εξάρτηση της ΕΕ με έναν έξυπνο τρόπο, χωρίς τη βοήθεια στρατιωτικών επεμβάσεων αλλά και με τη σύμφωνη γνώμη του ΝΑΤΟ, θα εξαναγκάσει τη Ρωσία σε τερματισμό της στρατιωτικής της επιθετικότητας στην ανατολική Ουκρανία και θα επιτρέψει στις ΗΠΑ να εδραιώσουν την εξουσία τους στην περιοχή.

Και για το Ισραήλ θα ήταν συμφέρουσα μια τέτοια κίνηση, καθώς θα κέρδιζε από τη δημιουργία νέων συμμαχιών και την προώθηση κοινών εμπορικών συμφερόντων με την Κύπρο, την Τουρκία και την Ελλάδα. Πρωταρχικός στόχος για την επίλυση των διαφορών επί της ΑΟΖ δεν είναι τόσο η επίτευξη συμφωνίας εφ'όλης της ύλης για την Κύπρο και την Τουρκία, αλλά κυρίως η εξασφάλιση πρόσβασης στις ΑΟΖ των δύο χωρών, καθώς η συναίνεση του παράκτιου κράτους με δικαιοδοσία επί της ΑΟΖ είναι απαραίτητη για τη χάραξη της πορείας για την τοποθέτηση των αγωγών στην υφαλοκρηπίδα.

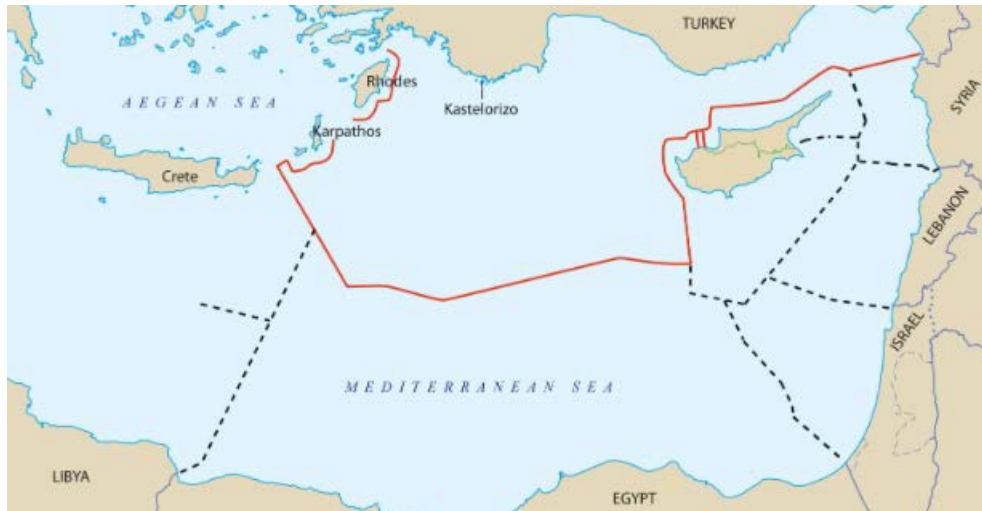
4.Εναλλακτικές

Το αδιέξοδο στις διαπραγματεύσεις αναφορικά με την οριοθέτηση της ΑΟΖ μεταξύ της Τουρκίας και της Κύπρου δε θα συνέφερε καμία από τις δύο χώρες. Η Κύπρος δείχνει σίγουρη και διατεθειμένη να διεκδικήσει μονομερώς την κήρυξη της ΑΟΖ της αλλά και να συμμετάσχει στην εξόρυξη, την παραγωγή και εξαγωγή του φυσικού αερίου, χωρίς την Τουρκία ή / και το Ισραήλ. Αναμφισβήτητα, η αυτόνομη παραγωγή και αποθήκευση σε εγκαταστάσεις υγροποίησης LNG στην Κύπρο θα κάνει πιο εμφανή την ανεπαρκή παραγωγική ικανότητα και την εξοικονόμηση ποσοτήτων φυσικού αερίου μεταξύ της Κύπρου και του Ισραήλ, με χαμηλότερες καθαρές αποδόσεις, συγκριτικά με ένα αγωγό προς την Ευρώπη μέσω της Τουρκίας. Επίσης, μια επένδυση πολλών δισεκατομμυρίων δολαρίων για την οικοδόμηση ενός αγωγού μεταξύ Κύπρου και Ελλάδας θα αποφαινόταν ιδιαίτερα κοστοβόρα, λόγω της ανάληψης κινδύνου σε επιχειρηματικό επίπεδο και της τιμής-κινδύνου στη χρηματοδότηση του έργου, πόσο μάλλον την τεράστια πρόκληση για

τους μηχανικούς στην οικοδόμηση ενός αγωγού μεταφοράς αερίου βαθέων υδάτων απόστασης πάνω από 1.200 χιλιόμετρα.

Η μετάβαση από τη φάση της ανακάλυψης στο στάδιο της εμπορικής παραγωγής και από εκεί στην ανάπτυξη της ικανότητας εξαγωγής απαιτεί συνεχή συνεργασία με την Τουρκία και τους Τουρκοκύπριους, εφόσον η λύση που προσφέρει η Τουρκία αποτελεί την πιο βιώσιμη εμπορική διαδρομή για την παράδοση του φυσικού αερίου της ανατολικής Μεσόγειου στην Ευρώπη. Σε εναλλακτικό σενάριο, οι υπεράκτιοι πόροι μπορεί να παραμείνουν άθικτοι και να δυσχεραίνει η χρηματική αποτίμησή τους, κάτι που θα είναι εξαιρετικά δυσάρεστο ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης. Με την εμφάνιση νέων προμηθευτών από τις ΗΠΑ και την Ανατολική Αφρική θα αρχίσει να επικρατεί καθοδική τάση στις τιμές του φυσικού αερίου και να υπονομεύεται η αποδοτικότητα των νέων υποβρύχιων έργων κατασκευής αγωγών, πιθανότατα από το 2017. Απίθανη θεωρείται η κλιμάκωση των διαδικασιών αυτών με χρήση ενόπλων συγκρούσεων, δεδομένης της οικονομικής, πολιτικής και στρατιωτικής υπεροχής της Τουρκίας συγκριτικά με την Κύπρο, κι ενώ η Κύπρος προσπαθεί να οχυρώσει μια αμυντική συμμαχία με το Ισραήλ.

Σκοπός της Τουρκίας είναι να συνεχίσει τις διμερείς συμφωνίες με την Αίγυπτο και τη Λιβύη για την οριοθέτηση της ΑΟΖ, όπως καταδεικνύεται στο Χάρτη παρακάτω, αλλά και να εξαιρέσει τη Νότια Κύπρο από τις διαπραγματεύσεις αυτές. Αυτή θα ήταν μια κίνηση αποκλιμάκωσης της Νότιας Κύπρου που θα μπορούσε να υπονομεύσει τα μακροπρόθεσμα συμφέροντά της. Για να περιοριστεί η απώλεια του μεριδίου της από τα πλούσια αποθέματα της Νότιας Κύπρου, η Τουρκία θα πρέπει να είναι καλυμμένη από την υπεράκτια εξερεύνηση πετρελαίου και φυσικού αερίου στη Βόρεια Κύπρο και τα πιθανά αποθέματα πετρελαίου μεταξύ της Τουρκίας και της Κύπρου. Η Τουρκία είναι σχετικά ισχυρότερη από τη Νότια Κύπρο, λόγω της κομβικής γεωγραφικής και οικονομικής κατάστασής της αλλά και την εγγύτητα σε εναλλακτικούς προμηθευτές ενέργειας (όπως την Κουρδική Περιφερειακή Κυβέρνηση, το Βόρειο Ιράκ, το Ιράν και τη λεκάνη της Κασπίας). Ένας ανασταλτικός παράγοντας που δυσχεραίνει τις συνομιλίες με τα κράτη που γειτνιάζει είναι σαφώς οι όχι και τόσο φιλικές πλέον σχέσεις που έχει αναπτύξει τα τελευταία χρόνια. Παρόλα αυτά, ο παράγοντας αυτός ίσως να μην καταφέρει να την επηρεάσει και τόσο σε περίπτωση ανόδου της στο ενεργειακό παιχνίδι, καθώς οι περισσότεροι στοχεύουν στα υψηλά συμφέροντα και τους μελλοντικούς στόχους τους για εξέλιξη (κάτι που θα ήταν πρακτικά πιο εύκολο, όντας σύμμαχος μίας χώρας με μεγάλες προοπτικές και ενεργειακά δραστήρια).

Χάρτης : Οι προτάσεις οριοθέτησης της ΑΟΖ από την Τουρκία στην Ανατολική Μεσόγειο

5. Το επικοινωνιακό κομμάτι και το χτίσιμο των σχέσεων

Η Κύπρος και η Τουρκία επισήμως δεν αναγνωρίζουν ο ένας τον άλλον. Το ίδιο συμβαίνει και όσον αφορά τη Βόρεια και τη Νότια Κύπρο οι οποίες βρίσκονται τεχνικά σε πόλεμο από το 1974, καθώς δεν υπάρχει διευθέτηση του ζητήματος μέσω διαπραγματεύσεων ειρήνης. Από το 2004 επιτρέπεται η ελεύθερη διέλευση των συνόρων, οι πολίτες και των δύο πλευρών (Βόρειας και Νότιας Κύπρου) ταξιδεύουν σε καθημερινή βάση ειρηνικά για την εργασία τους και την ψυχαγωγία τους. Το DiplomacyTrack II³⁶ ενίσχυσε την ικανότητα για παραγωγικές συζητήσεις, κάτι που αποδεικνύεται περίτρανα από το γεγονός ότι από το 1974 υπάρχει μια σχετική σταθερότητα (εάν εξαιρέσουμε μεμονωμένα περιστατικά) και καμία ένοπλη διακοινοτική διαμάχη. Αυτό συνέβαλε στη διαμόρφωση της αντίληψης και από τις δύο πλευρές ότι η κατάσταση είναι ώριμη για περιεκτικές διαπραγματεύσεις και να ξεκινήσει ένας νέος εποικοδομητικός διάλογος. Πράγματι, ένας νέος γύρος διαπραγματεύσεων βρίσκεται σε εξέλιξη μεταξύ των Κύπριων και Τουρκοκυπρίων ηγετών που περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, τα θέματα της εκμετάλλευσης των υπεράκτιων ενεργειακών πόρων, την ασφάλεια, και τη δομή της κεντρικής κυβέρνησης.

6. Κριτήρια για τη νομιμότητα

Η UNCLOS³⁷ είναι μια νομικά δεσμευτική διεθνής συνθήκη που καθορίζει τις κατευθυντήριες γραμμές αναφορικά με τις ευθύνες και τα δικαιώματα των εθνών στη χρήση των θαλασσών και καθιερώνει έναν κανόνα συμπεριφοράς για όλες τις θαλάσσιες

³⁶ Diplomacy Track II: αναφέρεται σε «μη κυβερνητικές, άτυπες και ανεπίσημες επαφές και δραστηριότητες μεταξύ ιδιωτών ή ομάδων ατόμων, που συχνά ονομάζονται «μη κρατικοί φορείς». Έρχεται σε αντίθεση με το Diplomacy Track I, το οποίο μπορεί να οριστεί επισήμως ως κυβερνητική διπλωματία που χρησιμοποιείται στο εσωτερικό των επίσημων κυβερνητικών καναλιών. Ωστόσο, κομμάτι δύο διπλωματίας δεν αποτελεί υποκατάστατο για την πίστα ένα διπλωματίας. Μάλλον, είναι εκεί για να βοηθήσει τους επίσημους φορείς για τη διαχείριση και την επίλυση των συγκρούσεων με τη διερεύνηση πιθανών λύσεων που προέρχονται από τη δημόσια θέα και χωρίς τις απαιτήσεις των επίσημων διαπραγματεύσεων.

³⁷ Η Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας

διαφορές μεταξύ των υπογραφόντων μερών. Η ΑΟΖ ενός παράκτιου κράτους έχει την ίδια έκταση με την υφαλοκρηπίδα του για το όριο των 200μιλίων, όπως ορίζεται στα άρθρα 56 και 57³⁸ της UNCLOS, και παρέχει το δικαίωμα σε ένα παράκτιο κράτος να μπορεί να εξερευνά αλλά και να εκμεταλλεύεται οικονομικά τη ζώνη. Παρόλο που η Κύπρος έχει υπογράψει τη συνθήκη, η UNCLOS δεν είναι δεσμευτική για τα κράτη που δεν την έχουν υπογράψει, συμπεριλαμβανομένων, μεταξύ άλλων, την Τουρκία και το Ισραήλ (όπως έχουμε ήδη αναφέρει παραπάνω). Θεωρείται απίθανο λοιπόν, να καταφέρουν η Τουρκία και η Κύπρος να συμφωνήσουν σχετικά με την ερμηνεία της Συνθήκης ως προς την οριοθέτηση της ΑΟΖ και γι αυτό το λόγο μπορούν να απευθυνθούν στη δικαιοδοσία του Διεθνούς Δικαστηρίου για την εκδίκαση διαφορών με αμοιβαία συγκατάθεση ή να κάνουν χρήση διαιτησίας για την επίλυση της κατάστασης.

7. Κυριαρχία, βασική αιτία των συγκρούσεων

Τόσο η Κύπρος όσο και η Τουρκία προσδοκούν και επιθυμούν την επίτευξη μιας θετικής έκβασης, η καθεμιά από τη δική της πλευρά, με τις δικές της επιδιώξεις και τις δικές της απαιτήσεις. Η διαπραγμάτευση μπορεί να προχωρήσει πιο παραγωγικά όταν το μόνο ζητούμενο είναι το κοινό όφελος. Όλοι οι ενδιαφερόμενοι οφείλουν να κρατήσουν μία κοινή στάση, ανοιχτή προς συζήτηση για να ξεπεραστούν οι τριβές στις μακροχρόνια παγιωμένες αντίθετες απόψεις σχετικά με τα δικαιώματα των εκάστοτε αντιμαχόμενων πλευρών. Έτσι θα εξασφαλιστεί η μέγιστη δυνατή αξιοποίηση των ευκαιριών για την υπεράκτια εκμετάλλευση του φυσικού αερίου επιλέγοντας την πιο εμπορικά βιώσιμη επιλογή, με τελικό σκοπό φυσικά την είσοδο στις ενεργειακές καταναλωτικές αγορές.

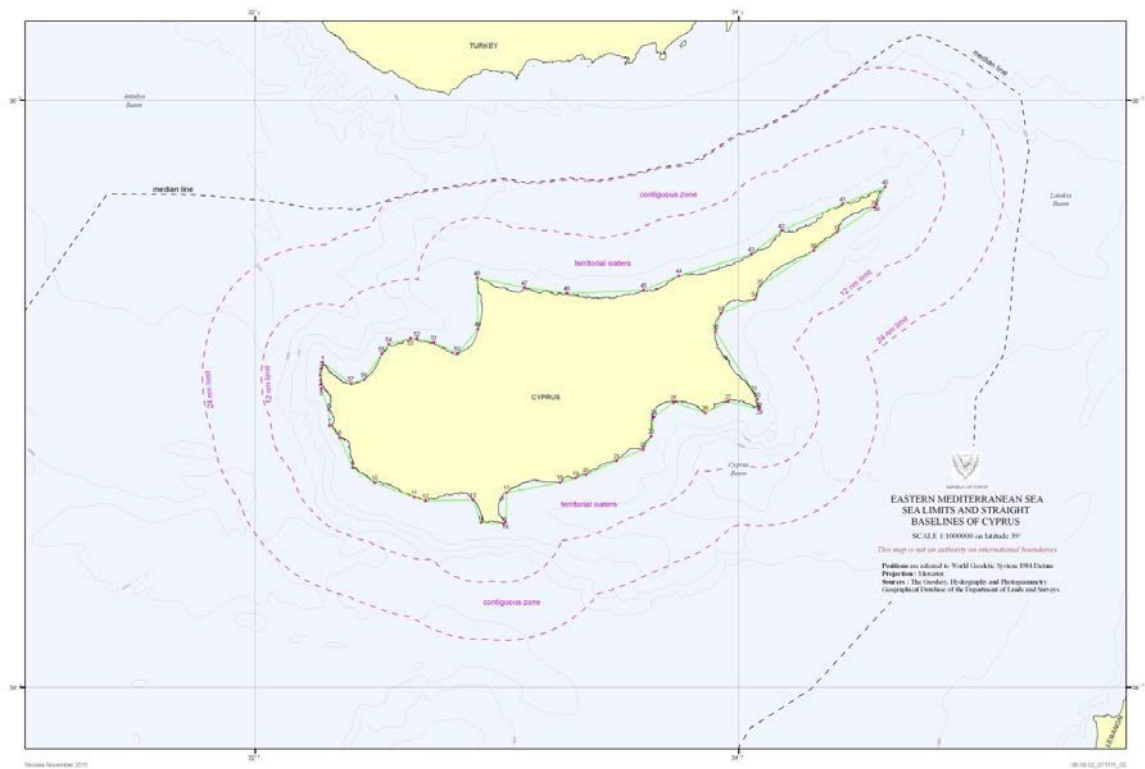
Η κυριαρχία παραμένει ένα ευαίσθητο ζήτημα το οποίο συνεχίζει να πυροδοτεί τις σχέσεις στο νησί. Στη παρούσα μελέτη έχει γίνει μια προσπάθεια παρουσίασης και των δύο πλευρών, Κυπρίων και Τούρκων, με όσο το δυνατό μεγαλύτερη αμεροληψία και αντικειμενικότητα. Ακόμη έχουν παρουσιασθεί οι θέσεις των διεθνών φορέων αναφορικά με το φυσικό αέριο της περιοχής και την πιθανή διαχείρισή του. Η θέση των Κυπρίων, μια αρκετά ξεκάθαρη και ευθύς θέση, συνοψίζεται θα λέγαμε στην ομιλία της υπουργού εξωτερικών της Κυπριακής Δημοκρατίας, κας Ερατώ Κοζάκου Μαρκούλλη, στο Ελσίνκι το 2012 : “Οι αποφάσεις και οι δράσεις της Δημοκρατίας της Κύπρου για την εξόρυξη και εκμετάλλευση των φυσικών πόρων επί της ΑΟΖ της, εμπίπτουν πλήρως στα κυριαρχικά της δικαιώματα τα οποία βρίσκονται σε πλήρη συμμόρφωση με το διεθνές δίκαιο, όπως αναγνωρίζονται από τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, της οποίας η Κύπρος αποτελεί συμβαλλόμενο μέρος.”³⁹. Αυτή είναι η κράτουσα άποψη σε θέματα εξερεύνησης και εκμετάλλευσης των πόρων. Αναφορικά με την κατανομή των ευρημάτων/ πόρων με τους Τουρκοκύπριους, η αντίληψη που επικρατεί είναι ότι σε περίπτωση λύσης του κυπριακού προβλήματος, ο πλούτος του φυσικού αερίου θα μοιράζεται.

³⁸ Άρθρο 56: Δικαιώματα, δικαιοδοσίες και υποχρεώσεις του παράκτιου κράτους στην αποκλειστική οικονομική ζώνη
Άρθρο 57: Εύρος της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης

³⁹ Από την υπουργό εξωτερικών της Κυπριακής Δημοκρατίας, Dr Erato Kozakou-Marcoullis, on “New Challenges and Prospects in the Eastern Mediterranean: The Cyprus Perspective”, at the Paasikivi Society think tank, Helsinki, 10 May 2012, <http://www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/All/D84D4728AA0EA83CC22579FB002C0F51?OpenDocument>

Πιο αναλυτικά, τον Σεπτέμβριο του 2012 στη γενική συνέλευση του ΟΗΕ, ο Ελληνοκύπριος ηγέτης και πρόεδρος της Δημοκρατίας της Κύπρου κος Χριστόφιας ανέφερε: “Σε μια επανενωμένη Κύπρο οι φυσικοί πόροι, συμπεριλαμβανομένων και των υδρογονανθράκων, θα αποτελούν κτήμα όλων των Κυπρίων”⁴⁰.

Οι θαλάσσιες ζώνες της Κύπρου

⁴⁰ Δήλωση του Κου Χριστόφια πριν τη γενική συνέλευση του ΟΗΕ, 25 September 2012, <http://www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/All/015F3753AA24C8BFC2257A84005566A0?OpenDocument>

Σχέσεις των γειτονικών κρατών

Σύμφωνα με πρόσφατες μελέτες, έχει παρατηρηθεί βελτίωση των στρατηγικών, στρατιωτικών και πολιτικών σχέσεων των κρατών της Μεσογείου. Η πολυπόθητη ισορροπία ίσως επιτευχθεί ως αποτέλεσμα ενός προσεκτικού σχεδιασμού, με αφορμή τις εξελίξεις που έχουν οδηγήσει τους γείτονες του Ισραήλ να πιστεύουν ότι το Ισραήλ έχει την ικανότητα να προάγει τα συμφέροντά τους (έπειτα κι από την ανακάλυψη των ενεργειακών πόρων του).

Ασφαλώς, το ενδιαφέρον των κρατών έγκειται κατά βάση στην άμεση εκμετάλλευση των υποθαλάσσιων φυσικών πόρων το οποίο σε συνδυασμό με τη γενικότερη διεθνή οικονομική κρίση και τη διαρκή αύξηση των τιμών των υδρογονανθράκων, τα κράτη φαίνεται να απαιτούν περισσότερα στις διαπραγματεύσεις, ορισμένα μάλιστα έχουν δείξει μέχρι στιγμής απόλυτα αδιάλλακτη στάση για την επίτευξη μιας γενικότερης συμφωνίας (βλ. περίπτωση Τουρκίας). Όλα τα παραπάνω οδήγησαν σε μια πρώτη συμφωνία της Αιγύπτου με την Κύπρο για οριοθέτηση της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης τους ανάμεσα στις απέναντι στην περιοχή ακτές τους.

Σε κάθε περίπτωση πρέπει να τονιστεί ότι «ο σαφής προσδιορισμός των ορίων των ζωνών εθνικής δικαιοδοσίας των κρατών αποτελεί για τη διεθνή κοινότητα σημαντικό συμπληρωματικό στοιχείο εξασφάλισης των απαραίτητων εκείνων δεδομένων που συνυπολογίζονται για την εγκαθίδρυση της παγκόσμιας ειρήνης, μέσω της αποφυγής διμερών τις περισσότερες φορές τριβών»⁴¹.

Όσον αφορά τις στρατηγικές σχέσεις των κρατών και για να έχουμε μια καλύτερη εικόνα των πραγμάτων, η γεωγραφική απεικόνιση εκτείνεται από την Αίγυπτο στη νότια πλευρά ως την Ελλάδα στα βορειοδυτικά. Όσον αφορά την Αίγυπτο και τη συνεργασία της με το Ισραήλ, είναι σημαντικό να ειπωθεί πως έχει να αποκομίσει πολλά οφέλη από αυτήν, ειδικότερα αν λάβουμε υπόψη μας τις περιφερειακές αναταραχές αλλά και τους εσωτερικούς κραδασμούς (όπως την επιδείνωση των οικονομικών προβλημάτων της). Η συνεργασία αυτή θα είναι ζωτικής σημασίας τόσο για την ασφάλειά της όσο και για τις προσπάθειες του καθεστώτος να καταπολεμήσει την τρομοκρατία που υποκινείται από εγχώρια και ξένα ισλαμικά κινήματα, ιδιαίτερα στην Χερσόνησο του Σινά. Αναμφισβήτητα, η αποτροπή της τρομοκρατίας και η ενίσχυση του καθεστώτος είναι προς το συμφέρον του Ισραήλ. Ας μην ξεχνάμε φυσικά ότι η Αίγυπτος και το Ισραήλ έχουν κοινά συμφέροντα αναφορικά με την Λωρίδα της Γάζας, αν και κανένα κράτος δεν έχει κατορθώσει να οικοδομήσει μια κοινή στρατηγική που θα αντιμετώπιζε την τρομοκρατία που προκύπτει από την Γάζα και επίσης να δημιουργήσει ένα σχέδιο οικονομικό και υποδομών που θα μπορούσε να λειτουργήσει ως ένα πλαίσιο για μια μακροπρόθεσμη λύση για αυτή την περιοχή. Ακόμη, είναι αδιαμφισβήτητη η ανάγκη της Αιγύπτου να βρει έναν εναλλακτικό προμηθευτή φυσικού αερίου μέχρι να αναπτυχθούν τα δικά της αποθέματα φυσικού αερίου και αυτό είναι επίσης προς όφελος του Ισραήλ. Η αγορά ισραηλινού φυσικού αερίου από την Αίγυπτο ή η χρήση των υποδομών υγροποίησης του φυσικού αερίου στο αιγυπτιακό έδαφος από Ισραηλινούς παραγωγούς αερίου, θα βοηθούσε σε μεγάλο βαθμό τη χρηματοδότηση και την αξιοποίηση του φυσικού αερίου του Ισραήλ. Η συνεργασία για

⁴¹ Γρ. Ι. Σάλας, «Οι Θαλάσσιες Ζώνες Εθνικής Δικαιοδοσίας στα Δυτικά Βαλκάνια», στο: Περράκης, Στ., (επιμ.), Ματιές στο Σύγχρονο Τοπίο των Δυτικών Βαλκανίων, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2009, σελ. 119

το αέριο μεταξύ της Αιγύπτου και του Ισραήλ καθώς και για τις οικονομικές λύσεις για την Λωρίδα της Γάζας, θα επιτρέψουν επίσης την αξιοποίηση του φυσικού αερίου που βρίσκεται στην οικονομική ζώνη της Λωρίδας της Γάζας.⁴²

Α) Διενέξεις Αιγύπτου – Ισραήλ

Αρχικά οι σχέσεις των εν λόγω κρατών ήταν αρκετά καλές, με προοπτικές συνεργασίας για την εισαγωγή του ισραηλινού φυσικού αερίου στην Αίγυπτο. Ακολούθως, η Αίγυπτος πάγωσε τις συζητήσεις για τη συνεργασία τους, μετά την καταδικαστική απόφαση των διεθνών δικαστηρίων προς την Αίγυπτο, κατά την οποία υποχρεούταν να καταβάλει αποζημίωση προς το Ισραήλ. Αιτία της καταδίκης ήταν η αδυναμία της Αιγύπτου να τηρήσει τα προηγούμενα χρόνια τις δεσμεύσεις που είχε αναλάβει για την πώληση του φυσικού αερίου προς το Ισραήλ. Η αδυναμία της Αιγύπτου να φανεί αντάξια των όσων είχε συμφωνήσει άρχισε να διαφαίνεται από τη σταδιακή μετατροπή της τα τελευταία χρόνια από εξαγωγέα σε εισαγωγέα φυσικού αερίου. Η μεγάλη αύξηση της κατανάλωσης στο εσωτερικό της σε συνδυασμό με τις επιθέσεις που δέχθηκαν τα Αιγυπτιακά δίκτυα (πχ ο αγωγός Arish-Askelon που ενώνει την Αίγυπτο με το Ισραήλ) από τους Ισλαμιστές με την υποστήριξη της Τουρκίας, του Κατάρ, και του Ιράν⁴³ συνέβαλλαν στην κατάσταση αυτή.

Οι καταδίκες αφορούν σε κάποια δισεκατομμύρια δολάρια, και οι Ισραηλινοί κάνουν σαφή την άρνηση αρωγής προς την Αίγυπτο, κάτι που εξοργίζει τους Αιγύπτιους. Η Αίγυπτος από την άλλη, επιζητά τη βοήθεια των Ισραηλινών θεωρώντας πως με τη δημιουργία ενός κοινού μετώπου θα πετύχουν πιο εύκολα τους στόχους τους απέναντι στον "κοινό εχθρό" (εφόσον τα δίκτυα αυτά σαμποτάρονται από έναν κοινό εχθρό των δύο χωρών). Έτσι, κατά την άποψη των Αιγυπτίων, οι Ισραηλινοί δεν θα έπρεπε να ζητούν αποζημίωση. Πιθανώς, ένα μέρος των αποζημιώσεων να αφορά στην περίοδο του 2012-2013 κατά την οποία στην Αίγυπτο είχε αναλάβει στην εξουσία ο προστατευόμενος της Τουρκίας και του Κατάρ, ο Μοχάμεντ Μόρσι. Ο Μοχάμεντ Μόρσι ήταν μέλος και αυτός της Μουσουλμανικής Αδελφότητας και επιθυμούσε να διακόψει κάθε διπλωματική και οικονομική συνεργασία με το Ισραήλ. Κάτι τέτοιο ίσως οδήγησε στην εντύπωση πως ένα μέρος των προβλημάτων δεν προήλθε από μαχητές που υποστηρίζονταν στην Γάζα από την Τουρκία, το Κατάρ και το Ιράν, αλλά απευθείας από την τότε Αιγυπτιακή κυβέρνηση.

Αυτό που έχει ενδιαφέρον στην κορύφωση των σχέσεων Αιγύπτου-Ισραήλ είναι ο ρόλος του νέου κοιτάσματος (Ζωρ) που ανακάλυψε στην Αίγυπτο η Ιταλική ENI τον Αύγουστο του 2015. Μέχρι εκείνη την στιγμή και σύμφωνα με τις δεσμεύσεις που είχε κάνει ως τότε, η Αίγυπτος θα εισήγαγε φυσικό αέριο από την Κύπρο και το Ισραήλ και τώρα με τα νέα δεδομένα οι Κύπριοι και οι Ισραηλινοί θα πρέπει να στραφούν είτε στην Τουρκία (Ισραήλ-Κύπρος-Τουρκία), είτε στην Ευρώπη (Ισραήλ-Κύπρος-Ελλάδα). Ο αγωγός East Med είναι μία

---

⁴² «Η πολιτική του Ισραήλ σε σχέση με Ελλάδα, Κύπρο, Τουρκία,» Δεκέμβριος 2015 www.capital.gr

⁴³ Bloomberg Business (www.bloomberg.org) "Egypt to Freeze Israeli Gas Import talks after court ruling" Tamim Elyan and Abdel Latif Wahba, December 6, 2015

εκδοχή που υπάρχει και αφορά την Ελλάδα, την Κύπρο και το Ισραήλ ως υποστηρικτές και με την Τουρκία και την Ρωσία των οποίων θίγονται τα συμφέροντα.

Συνεπώς, μετά την ανακάλυψη του Αιγυπτιακού κοιτάσματος Ζωρ (Zorh), η μόνη εφικτή λύση για τους Ισραηλινούς είναι ένας αγωγός Ισραήλ-Κύπρου-Τουρκίας, που θα κρατούσε ικανοποιημένους τους Τούρκους, και θα μπορούσε να υποστηριχθεί στρατιωτικά από τις ΗΠΑ, αφού οι ΗΠΑ δεν θα χρειαζόταν να πάνε κόντρα στην σύμμαχο τους Τουρκία. Ως ανταλλάγματα θα μπορούσαν να δοθούν για τους Ισραηλινούς να σταματήσει η Τουρκία να πολιορκεί την Γάζα, και για τους Κύπριους μία δίκαιη και χωρίς προστριβές λύση για το Κυπριακό.

Συμπερασματικά, με την ανακάλυψη του κοιτάσματος Ζωρ⁴⁴ οι σχέσεις Αιγύπτου και Ισραήλ είναι πιο τεταμένες από ποτέ, αφού η Αίγυπτος δεν βλέπει πια το Ισραήλ ως λύση των ενεργειακών της προβλημάτων, αλλά πιθανώς ως έναν ενεργειακό αντίπαλο. Παραμένει όμως ακόμα στο τραπέζι το ενδεχόμενο εξαγωγής φυσικού αερίου από την Κύπρο και το Ισραήλ προς στην Αίγυπτο, προκειμένου αυτό να υγροποιείται στις εγκαταστάσεις LNG που διαθέτει η Αίγυπτος στις πόλεις Idku και Damietta, κι έπειτα να φεύγει με κατεύθυνση την Ευρώπη.

---

⁴⁴ Το κυπριακό Ζωρ βρίσκεται μέσα στο θαλάσσιο οικόπεδο 11.

• Η βάση του κυπριακού στόχου τύπου Ζορ φαίνεται να απέχει μόλις 5 χιλιόμετρα από τη βάση του αιγυπτιακού κοιτάσματος Ζορ. Το αιγυπτιακό κοιτάσμα Ζορ περιέχει κατά μεγάλο ποσοστό φυσικό αέριο σε όλο το ύψος της δομής του (περί τα 660 μέτρα, pay zone), πράγμα εξαιρετικά σπάνιο, ακόμα και σε παγκόσμιο επίπεδο. Τα αναμενόμενα πιθανά αποθέματα του κυπριακού Ζορ εκτιμώνται (σύμφωνα με τους καθηγητές), σήμερα, σε τουλάχιστον 15 τρισεκατομμύρια κυβικά πόδια φυσικού αερίου (τριπλάσια της Αφροδίτης), ενώ τα αντίστοιχα δυνατά αποθέματα θα μπορούσαν να φθάσουν τα 28 τρισεκατομμύρια κυβικά πόδια

Χάρτης : Εγκαταστάσεις αποθήκευσης και επαναεροποίησης ΥΦΑ (LNG) Αιγύπτου

Β) Σχέσεις Αιγύπτου – Τουρκίας - Λιβύης

Από αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι και σήμερα, η Αίγυπτος και η Τουρκία αποτελούν τις δύο μεγαλύτερες μουσουλμανικές χώρες της Ανατολικής Μεσογείου. Κι οι δύο θεωρούν τους εαυτούς τους περιφερειακές δυνάμεις, και πλέον, ηγέτες του σουνιτικού Ισλάμ. Οι εντάσεις μεταξύ τους χρονολογούνται από την εποχή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, επαρχία της οποίας ήταν η Αίγυπτος μέχρι το 1867 που έγινε ημι-ανεξάρτητη.

Τα κράτη της Μέσης Ανατολής έχουν κατά καιρούς δοκιμαστεί από μεγάλες διενέξεις αλλά και προστριβές ενίοτε, λόγω των αντικρουόμενων συμφερόντων που βρίσκονται στο προσκήνιο. Πιο συγκεκριμένα και όσον αφορά τις σχέσεις της Αιγύπτου με τα γειτονικά της κράτη, λίγο μετά την πτώση του Χόσνι Μουμπάρακ (2011) η Αίγυπτος και η Τουρκία ήρθαν πολύ κοντά με τη δεύτερη να αποτελεί έναν από τους βασικούς περιφερειακούς υποστηρικτές της πρώτης. Έπειτα και από την πτώση του Μοχάμεντ Μόρσι (2013) οι σχέσεις των δύο κρατών κλονίστηκαν. Με την άνοδο του στρατηγού Αμπντέλ Φατάχ αλ Σίσι στην εξουσία στην Αίγυπτο, η Τουρκία έγινε ένας από τους βασικούς αντιπάλους της χώρας στο Λεβάντε.

Ακολούθως, τον Αύγουστο της ίδιας χρονιάς (2013) η Τουρκία απευθυνόμενη στον Σύμβουλο Ασφαλείας του ΟΗΕ επεδίωξε την επιβολή κυρώσεων κατά του στρατηγού Σίσι. Η Αίγυπτος δεν έμεινε με σταυρωμένα τα χέρια και την επόμενη χρονιά έκανε σαφή την άρνησή της κατά της τουρκικής υποψηφιότητας για ανάληψη έδρας στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ. Με αφορμή την κίνηση αυτή της Αιγύπτου, ο πρόεδρος της Τουρκίας Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν δήλωσε στο Al Jazeera ότι η κυβέρνησή του «δεν δέχεται το καθεστώς του στρατηγού Σίσι που έχει επιβάλει στρατιωτικό πραξικόπημα».

Οι σχέσεις των δύο κρατών επιδεινώθηκαν ακόμη περισσότερο στον απόηχο της απόφασης της Αιγύπτου να ξεκινήσει αεροπορικές επιδρομές κατά των στόχων του Ισλαμικού Κράτους του Ιράκ και της αλ-Σαμ (ISIS) στην Darna, στην Λιβύη στις 16 Φεβρουαρίου. Η απόφασή αυτή της Αιγύπτου βρήκαν υποστηρικτές στη διεθνώς αναγνωρισμένη κυβέρνηση της Λιβύης από τον στρατό στο Τομπρούκ, όμως οι φατρίες, πολλές από τις οποίες ήταν ισλαμιστικές, που είχαν καταλάβει την Τρίπολη υπό την επωνυμία Νέο Γενικό Εθνικό Κογκρέσο (NGNC) ήταν κατηγορηματικά αντίθετες. Η Τουρκία έχει δώσει στο NGNC διπλωματική στήριξη, με το να αρνηθεί να αναγνωρίσει την επίσημη κυβέρνηση της Λιβύης. Από την πλευρά της, η Άγκυρα καταδίκασε τις αεροπορικές επιδρομές, λέγοντας ότι «Αυτές οι επιθέσεις επιδεινώνουν τα προβλήματα που υπάρχουν στην Λιβύη και την ατμόσφαιρα της σύγκρουσης, ενώ σαμποτάρουν τις προσπάθειες επίλυσης της κρίσης με ειρηνικά μέσα». Οι Ηνωμένες Πολιτείες, τήρησαν σιγή ιχθύος για τις επιθέσεις και δεν πήραν το μέρος καμιάς χώρας.⁴⁵

Γ)Σχέσεις Ισραήλ - Κύπρου

Η οικονομική ασφάλεια είναι ένα ζητούμενο όλων των κρατών, πόσο μάλλον στη θαλάσσια αρένα, και τις σχέσεις των γειτονικών κρατών. Η σημασία της Κύπρου, το κοντινότερο νησί γεωγραφικά στο Ισραήλ, έχει επίσης αυξηθεί. Οι σχέσεις των κρατών θερμάνθηκαν και μετά την πρώτη επίσκεψη του πρωθυπουργού του Ισραήλ, του Netanyahu στην Κύπρο το 2012, και ακόμη περισσότερο με τη δεύτερη, τον Ιούλιο του 2015. Όπως είναι λογικό, κύριο θέμα των συζητήσεων ήταν το φυσικό αέριο, καθώς, σύμφωνα και με τις τελευταίες μελέτες που έγιναν στην περιοχή, διασχίζει την γραμμή μεταξύ των δύο ΑΟΖ (Κύπρου και Ισραήλ). Το Ισραήλ εξέθεσε την πρόθεσή του για εκμετάλλευσή του και προώθηση των συμφερόντων των ισραηλινών εταιρειών σε γεωτρήσεις και παραχωρήσεις παραγωγής στο οικόπεδο 12 («Αφροδίτη») της κυπριακής οικονομικής ζώνης. Πέρα από την συμφωνία εκμετάλλευση αερίου στο κοινό πεδίο τους, η Κύπρος μπορεί να χρησιμεύσει ως βασικός παράγοντας στις υποδομές μεταφοράς φυσικού αερίου στη λεκάνη της Ανατολικής Μεσογείου, εξαιτίας της εγγύτητας με τα κράτη της περιοχής με τα αποθέματα φυσικού αερίου, συμπεριλαμβανομένης της Αιγύπτου, της Παλαιστινιακής Αρχής, του Λιβάνου και του Ισραήλ αλλά και με την Ευρώπη. Η ισχυροποίηση των διπλωματικών σχέσεων της Κύπρου

---

⁴⁵ Το μεγάλο παιχνίδι της Τουρκίας και της Αιγύπτου στην Μ. Ανατολή, Οι περιφερειακές δυνάμεις ετοιμάζονται για μάχη Από τους Soner Cagaptay και Marc Sievers , 2002-2014 by the Council on Foreign Relations, Inc (published in Foreign Affairs magazine)

και αυτών των κρατών, θα την βοηθούσαν να παίξει τον ρόλο του διαμετακομιστικού κέντρου της περιοχής. Ο Ελληνοκύπριος πρόεδρος Νίκος Αναστασιάδης δήλωσε πως οι συζητήσεις με τον πρωθυπουργό Netanyahu στην Λευκωσία, συμπεριλάμβαναν και τις κοινοπραξίες ηλεκτρικής ενέργειας. Το 2013, η ΕΕ κήρυξε την ένωση των ηλεκτρικών πεδίων της Ελλάδας της Κύπρου και του Ισραήλ, ένα σημαντικό project για τα κράτη. Μια τέτοια ένωση θα επιτρέψει την αμφίδρομη μετάδοση 2.000MW μέσω ενός καλωδίου στον πάτο της θάλασσας, μήκους 1.580 χλμ, και η κυπριακή εταιρεία που επελέγη για να εκπονήσει την μελέτη σκοπιμότητας για ένα τέτοιο project, έχει ήδη λάβει επιχορηγήσεις από την ΕΕ. Η λίστα των ενεργειακών projects της ΕΕ περιλαμβάνει επίσης την τοποθέτηση ενός αγωγού φυσικού αερίου από την Κύπρο στην Ελλάδα.

Παρόλο που η Ελλάδα και η Κύπρος δεν είναι κορυφαία κράτη-μέλη της ΕΕ, η ανάγκη της ΕΕ για συναίνεση στις ψηφοφορίες για ζητήματα ασφάλειας και εξωτερικών υποθέσεων επισήμως, τους παρέχει ένα status ισότιμο με εκείνο των πιο εξεχόντων κρατών-μελών της ΕΕ. Οι απόψεις της Ελλάδας και της Κύπρου για το Ισραήλ, συνδέονται με δύο βασικά ζητήματα: την Τουρκία και τις ΗΠΑ. Η επιδείνωση των ισραηλινό-τουρκικών σχέσεων από το 2009, συγκεκριμένα μετά από το περιστατικό με τον στολίσκο τον Μάιο του 2010, έχει επιταχύνει τη διαδικασία καλλιέργειας και ενδυνάμωσης στενών σχέσεων μεταξύ της Ελλάδας, της Κύπρου και του Ισραήλ. Παρά τις διαφορές στην σημασία που έχει η Τουρκία έναντι της Ελλάδας και της Κύπρου, το Ισραήλ βλέπει καθαρά τις δύο χώρες να βοηθούν σε μεγάλο βαθμό στην εξισορρόπηση της ζημιάς που προκλήθηκε από τη συνεχιζόμενη επιδείνωση των σχέσεών της με την Άγκυρα. Το γεγονός ότι η Τουρκία υπονομεύει τη συνεργασία Ισραήλ-NATO, εγείρει επίσης την σημασία που αποδίδει το Ισραήλ στους στρατιωτικούς εταίρους και εταίρους στην ασφάλεια, στην λεκάνη της Ανατολικής Μεσογείου⁴⁶.

Δ) Ισραηλινο-τουρκικές σχέσεις

Παγωμένες χαρακτηρίζονταν για αρκετό καιρό, μέχρι αρκετά πρόσφατα, οι σχέσεις μεταξύ του Ισραήλ και της Τουρκίας με αποτέλεσμα να φαίνονται όλο και πιο ουτοπικές οι συνεργατικές λύσεις για την αξιοποίηση των ενεργειακών πόρων στην Λεβαντίνη. Τα δύο κράτη είχαν αναπτύξει μια στενή διπλωματική σχέση που χρονολογείται από την ίδρυση του Ισραήλ, με την Τουρκία να είναι το πρώτο κράτος που αναγνώρισε την ανεξαρτησία του, κάτι που δε φαίνεται να έχει διαρκέσει μέχρι σήμερα. Αυτή η σχέση αναβαθμίστηκε στα μέσα της δεκαετίας του 1990 σε μια στρατηγική εταιρική σχέση που στόχευε στη σύναψη μιας ισραηλινο-τουρκικής συμμαχίας για την διασφάλιση της ασφάλειας στη Μέση Ανατολή⁴⁷. Η σχέση αυτή διατηρήθηκε σταθερή στα πρώτα χρόνια, παρά τις προσδοκίες πολλών που επεσήμαναν την ισλαμιστική προέλευση των ηγετικών στελεχών του κυβερνώντος κόμματος και τα αντι-ισραηλινά τους συναισθήματα. Η Τουρκία ήταν πρόθυμη να μεσολαβήσει και για την απόσυρση των ισραηλινών στρατευμάτων από τα Υψώματα του Γκολάν και να επιτύχει την επίλυση των συγκρούσεων μεταξύ του Ισραήλ και

⁴⁶ "Active Israeli Policy in the Mediterranean Basin" by Mr Oded Eran, INSS Insight No. 775, December 6, 2015

⁴⁷ *Ofra Bengio, The Turkish-Israeli Relationship: Changing Ties of Middle Eastern Outsiders (Palgrave Macmillan, 2004).*

της Συρίας. Ωστόσο, η αποτυχία της ειρηνευτικής πρωτοβουλίας στα Υψώματα του Γκολάν, την άνοιξη του 2008 και οι ηγετικές τάσεις του Ισραήλ το 2008-09 στη Γάζα, επέφεραν αρνητικά αποτελέσματα στις διμερείς σχέσεις.

Έπειτα και από τη δημόσια σύγκρουση, τον Ιανουάριο του 2009, μεταξύ του πρωθυπουργού Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν και του Προέδρου Σιμόν Πέρες στο Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ στο Νταβός, και το περιστατικό με το μικρό στόλο στη Γάζα οδήγησαν τη σχέση στο χειρίστο στάδιο. Οι ισραηλινές ένοπλες δυνάμεις ανέκοψαν το "Mavi Marmara", ένα τουρκικό σκάφος που μεταφέρει ακτιβιστές με ανθρωπιστική βοήθεια για τη Γάζα, σε πείσμα του εμπάργκο του Ισραήλ, με αποτέλεσμα το θάνατο των επιβατών του. Οι σχέσεις παρέμειναν τεταμένες για πολλά χρόνια, ωστόσο πολλοί ανέφεραν πως πιθανά εξυπηρετούνταν τα εγχώρια πολιτικά συμφέροντα των Ερντογάν και Νετανιάχου, παρά τα δυνητικά οφέλη της συνεργασίας για τη δημιουργία εσόδων από τις ενεργειακές πηγές της λεκάνης της Λεβαντίνης.

Σήμερα, μπορούμε πλέον να ομιλούμε για ομαλοποίηση των σχέσεων των δύο κρατών, έπειτα από τις εξελίξεις στα ενεργειακά δρώμενα. Πιο συγκεκριμένα, μετά από την ανακάλυψη των κοιτασμάτων φ.α. στα σύνορα της ισραηλινοκυπριακής ΑΟΖ, οι σχέσεις των δύο κρατών αναθερμάνθηκαν. Το Ισραήλ, προσβλέποντας σε εξυπηρέτηση για τη μεταφοράς των ενεργειακών πόρων του μέσω της Τουρκίας, προέτρεψε και την Κυπριακή Δημοκρατία σε επαναπροσδιορισμό των σχέσεών της με την Τουρκία. Σε απάντησή της, η Κυπριακή Δημοκρατία αναφέρθηκε ακόμη μία φορά στη λύση του Κυπριακού για την προώθηση και περαιτέρω συζήτηση των διαπραγματεύσεων. Η Τουρκία από μεριάς της, επιχειρεί να ξεκινήσει διάλογο για πλήρη αποκατάσταση των σχέσεών της τόσο με το Ισραήλ και την Κυπριακή Δημοκρατία όσο και με την Αίγυπτο, την Ελλάδα και τη Ρωσία. Οι κινήσεις αυτές της Τουρκίας μαρτυρούν την επιθυμία της για ανάκτηση των παλαιότερων καλών σχέσεων με τα γειτονικά της κράτη. Τα γεγονότα όμως που συμβαίνουν στο εσωτερικό της Τουρκίας, με αφορμή και το πρόσφατο πραξικόπημα της 15^{ης} Ιουλίου 2016, αλλά και τις μετέπειτα κινήσεις του κράτους για επαναφορά της συνήθους λειτουργίας του, δεν της αφήνουν πολλά περιθώρια για την παρουσίαση μιας καλύτερης εικόνας της.

Τριμερείς συνεργασίες κρατών στη Μεσόγειο

Ανεξαιρέτως όλα τα κράτη της Ανατολικής Μεσογείου έχουν επιδείξει κατά καιρούς μεγάλο ενδιαφέρον για την αξιοποίηση και εκμετάλλευση των υποθαλάσσιων πόρων τους. Η χάραξη και οριοθέτηση των κερκτημένων τους οφείλει να γίνεται σε συμφωνία με τα γειτονικά σε αυτά κράτη και προχωρώντας σε συνεννόηση είτε με ένα από αυτά που γειτνιάζει (όπως αναφέραμε και παραπάνω), είτε δημιουργώντας τριμερείς συμβάσεις- συμφωνίες με δύο κράτη ταυτοχρόνως. Το φαινόμενο αυτό των τριμερών συμβάσεων έχει ήδη εφαρμοστεί εις διπλούν από τα κράτη της Ανατολικής Μεσογείου. Τα συμβαλλόμενα κράτη είναι η Ελλάδα, η Κύπρος, το Ισραήλ, η Αίγυπτος και προσεχώς ο Λίβανος. Ως είναι αναμενόμενο, δεν ήταν εύκολη η προσέγγιση μιας λύσης από τρία κράτη ταυτοχρόνως, ιδιαίτερα για θέματα που άπτονται το ενδιαφέρον όλων. Παρόλα αυτά, με προσπάθεια και από τα τρία κράτη αλλά και αμοιβαίες υποχωρήσεις είμαστε σε θέση να αναλύσουμε παρακάτω τις δύο ήδη υπάρχουσες τριμερείς συμβάσεις κρατών στην Ανατολική Μεσόγειο.

Μεγάλες αλλαγές αναμένονται από τις συμφωνίες αυτές που στόχο έχουν να προσεγγίσουν ακόμη περισσότερο τη σταθερότητα και την ασφάλεια της Ανατολικής Μεσογείου. Με τη διεύρυνση των συνεργασιών και την ανάληψη ουσιαστικών ενεργειών επιδιώκεται η προώθηση της ανάπτυξης, της ευημερίας αλλά και της σταθερότητας στην περιοχή αυτή, της οποίας το εγγύς εξωτερικό κρίνεται ιδιαίτερα ασταθές. Σε συνέχεια των παραπάνω, έχει παρατηρηθεί μετατόπιση του διπλωματικού ενδιαφέροντος στο τρίγωνο Συρίας- Κύπρου- Ισραήλ, με επέκταση ακόμη και στο Αιγαίο κάποιες φορές.

Σύμφωνα με ιστορικές πηγές και μελέτες που έχουν γίνει αναφορικά με την ανακάλυψη αλλά και εκμετάλλευση ενεργειακών πόρων παγκοσμίως, ποτέ ξανά δεν είχε στραφεί το ενδιαφέρον στις χώρες της Ανατολικής Μεσογείου, το Ισραήλ, την Κύπρο και τα γειτονικά τους κράτη. Ίσως να ευθύνεται γι αυτό το γεγονός των δισεπίλυτων μεταξύ τους σχέσεων, οι μη οριοθετημένες θαλάσσιες εκτάσεις που τις ενώνουν και η αναποφασιστικότητα των κρατών για λήψη δράσης επί του θέματος. Έπειτα όμως από την ανακάλυψη των κοιτασμάτων του Λεβιάθαν και της Αφροδίτης στις συνορεύουσες ζώνες Κύπρου και Ισραήλ και του κοιτάσματος Ζωρ στην Αίγυπτο, ως είναι αναμενόμενο νέα δεδομένα και παίχτες τέθηκαν στην ενεργειακή σκακιέρα.

Όσον αφορά την Ανατολική Μεσόγειο λοιπόν, οι υψίστης σημασίας τριμερείς συμφωνίες είναι αυτές μεταξύ Ελλάδας, Κύπρου και Αιγύπτου, η οποία προσυπογράφηκε τον Απρίλιο 2015⁴⁸ και εκείνη μεταξύ Ελλάδας, Κύπρου και Ισραήλ τον Ιανουάριο 2016⁴⁹.

Α) Τριμερής σύνοδος Ελλάδας- Κύπρου –Αιγύπτου

Οι τρεις χώρες ήρθαν σε επαφή έπειτα από την κοινή τους ανάγκη για ισχυροποίηση και σταθερή ανάπτυξη της πολύπλευρης και ευρύτατης συνεργασίας μεταξύ τους σε ένα κλίμα αρκετά φιλικό, σε συνέχεια και των μακροχρόνιων δεσμών τους. Συζητήθηκαν ποικίλα θέματα κοινωνικού, οικονομικού αλλά και ενεργειακού περιεχομένου με τις τρεις χώρες να βρίσκονται σε συμφωνία στα περισσότερα από αυτά.

⁴⁸ 29 Απριλίου 2015

⁴⁹ 28 Ιανουαρίου 2016

Πιο συγκεκριμένα και έπειτα από δύο τριμερείς συναντήσεις κορυφής των προαναφερθέντων κρατών⁵⁰, ισχυροποιείται και εδραιώνεται ακόμη μία φορά η κοινή θέση τους απέναντι στις προκλήσεις για την ασφάλεια, την ευημερία και την οικονομική ανάπτυξη στην Ανατολική Μεσόγειο. Τονίζεται η υποστήριξη και η αναγνώριση των προσπαθειών της Ευρω-Μεσογειακής Συνεργασίας⁵¹ στις δράσεις της προς την κατεύθυνση της οικονομικής μεγέθυνσης και της κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης. Κοινή θέση και πολιτική δήλωσαν όσον αφορά σε θέματα εθνικής ασφάλειας, τρομοκρατίας και μεταναστευτικού. Εκφράζεται βαθύτατη ανησυχία για την επιδείνωση της κατάστασης της ασφάλειας στη Λιβύη και γίνεται λόγος για την κρίσιμη κατάσταση της Συρίας, δηλώνοντας υποστήριξη στις προσπάθειες του Ειδικού Απεσταλμένου των Ηνωμένων Εθνών, de Mistura υπέρ μιας νέας πολιτικής διαδικασίας στη Συρία. Ακόμη, ενθαρρύνεται η συλλογική δράση υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών βάσει των ψηφισμάτων 2174 και 2178 του Συμβουλίου Ασφαλείας. Ως επί τω πλείστον, κοινοποιήθηκε η σθεναρή υποστήριξή τους στην εφαρμογή μιας αντιτρομοκρατικής στρατηγικής παράλληλα με τη διεξαγωγή ενός πολιτικού διαλόγου, μιας διαδικασίας εθνικής συμφιλίωσης και η εφαρμογή των σχετικών ψηφισμάτων του Συμβουλίου Ασφαλείας (συγκεκριμένα των ψηφισμάτων 2213 και 2214). Δε θα μπορούσαν να μην αναφερθούν και στην Παλαιστίνη και τα γεγονότα που λαμβάνουν χώρα εκεί, απευθύνοντας έκκληση για μια δίκαιη, συνολική και μόνιμη ειρηνική λύση στη Μέση Ανατολή βάσει των σχετικών ψηφισμάτων του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, για την εγκαθίδρυση ενός κυρίαρχου, βιώσιμου και με εδαφική συνέχεια Παλαιστινιακού Κράτους στα κατεχόμενα από τις 4 Ιουνίου 1967 εδάφη, με την Ανατολική Ιερουσαλήμ ως πρωτεύουσά του. Το κράτος αυτό θα συμβιώνει σε συνθήκες ειρήνης και ασφάλειας με όλες τις γειτονικές χώρες, σύμφωνα με τις θέσεις και τις πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Αραβικού Συνδέσμου.

Όσον αφορά τον ενεργειακό τομέα στην Ανατολική Μεσόγειο, οι τρεις χώρες δήλωσαν ότι αναγνωρίζουν τη σημασία της ανακάλυψη των κοιτασμάτων υδρογονανθράκων στην Ανατολική Μεσόγειο και πως αυτό μπορεί να λειτουργήσει ως καταλύτης για την περιφερειακή συνεργασία. Υπογραμμίζουν ότι η συνεργασία τους αυτή, θα προωθηθεί καλύτερα μέσω της προσχώρησης των χωρών της περιοχής στις εδραιωμένες αρχές του Διεθνούς Δικαίου. Στο πλαίσιο αυτό, υπογραμμίζεται ο οικουμενικός χαρακτήρας της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το δίκαιο της θάλασσας (UNCLOS) και η απόφαση των χωρών να προχωρήσουν το ταχύτερο δυνατό στις διαπραγματεύσεις για την οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών της Ελλάδος, κάτι που δεν έχει επιτευχθεί μέχρι στιγμής.

Ο πρωθυπουργός της Ελλάδος, κος Τσίπρας, έκανε γνωστά τα θέματα που τέθηκαν για συζήτηση και όσον αφορά τα ενεργειακά δίκτυα. Οι τρεις ηγέτες των κρατών έδειξαν ενδιαφέρον για την ανακάλυψη του κοιτάσματος Ζωρ στην Αίγυπτο, αλλά και για την περαιτέρω αξιοποίηση των κυπριακών κοιτασμάτων. Δεν παρέλειψαν να κάνουν νύξη και για την προώθηση αγωγών ενεργείας μέσα από τον ελλαδικό χώρο. Ανακοίνωσε ακόμη

---

⁵⁰ 1^η συνάντηση 8 Νοεμβρίου 2014 στο Κάιρο και 2^η συνάντηση 29 Απριλίου 2015 στη Λευκωσία

⁵¹ Η Ένωση για τη Μεσόγειο (γαλλικά: *Union pour la Méditerranée*, πρωτύτερα γνωστή ως **Μεσογειακή Ένωση**), είναι κοινότητα που αποτελείται από τα κράτη-μέλη της ΕΕ και άλλα κράτη που διαβρέχονται από τη Μεσόγειο αλλά δεν ανήκουν στην ΕΕ. Ιδρύθηκε στις 13 Ιουλίου του 2008 από το Γάλλο Πρόεδρο Νικολά Σαρκοζύ. Ο ηγέτης πρότεινε για πρώτη φορά την ιδέα ως εναλλακτική πρόταση για την ένταξη της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, τα σχέδια απέτυχαν και η ιδέα σύντομα εγκαταλείφθηκε. (πηγή: Wikipedia)

ότι συμφωνήθηκε η επιτάχυνση των διαβουλεύσεων για την οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών στο πλαίσιο του διεθνούς δικαίου.

Πρέπει να αναφέρουμε φυσικά και τη συμφωνία για τη δημιουργία εξειδικευμένες επιτροπής για θέματα γαλάζιας οικονομίας που αφορά τομείς συνεργασίας ναυτικού περιεχομένου, όπως και της διαλιμενικής συνεργασίας. Ακόμη, συζητήθηκαν εκτενώς και οι επικείμενες αλλαγές που φέρνει η κατασκευή της νέας διώρυγας του Σουέζ, καθώς και οι δυνατότητες για αμοιβαίες επενδύσεις.⁵²

Ακόμη, απευθύνθηκε έκκληση για το Κυπριακό ζήτημα και μια δίκαιη, συνολική και μόνιμη λύση του, ώστε να επανενωθεί η νήσος σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, συμπεριλαμβανομένων των σχετικών ψηφισμάτων του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών. Τα οφέλη από μια τέτοια λύση δεν θα απευθύνονται μονάχα στον λαό της Κύπρου. Η συμβολή μιας τέτοιας κίνησης θα ενίσχυε σημαντικά τη σταθερότητα και την ειρήνη στην περιοχή προς όφελος όλων των κρατών που γειτνιάζουν με αυτή.

Αναμφισβήτητα, μεγάλο κομμάτι των διαπραγματεύσεων αφορούσε την έρευνα και επανεξέταση όλων των δυνατοτήτων που υπάρχουν προκειμένου να ενισχυθούν και να αναπτυχθούν οι οικονομίες των χωρών με στόχο ένα ευνοϊκότερο για την ανάπτυξη οικονομικό περιβάλλον. Απώτερος στόχος όλων δεν είναι άλλος από την αντιμετώπιση των προκλήσεων του διεθνούς οικονομικού περιβάλλοντος, ενός ταχύτατα μεταβαλλόμενου διεθνούς οικονομικού περιβάλλοντος έτσι ώστε όχι μόνο να τα καταφέρουν να βγουν αλώβητοι από τις αλλαγές αλλά και να επωφεληθούν από κοινού από τις σημαντικές ευκαιρίες που προσφέρει η περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου.⁵³

Β) Τριμερής σύνοδος μεταξύ Ελλάδας- Κύπρου- Ισραήλ

Η συμφωνία αυτή ανάμεσα στις τρεις χώρες σηματοδοτεί για μια ακόμη φορά την επιθυμία των κρατών της Ανατολικής Μεσογείου για ασφάλεια και κοινή στρατηγική στα φλέγοντα ζητήματα που τίθενται. Ενισχύεται ακόμη περισσότερο η συνεργασία των τριών κρατών και διαμορφώνονται νέοι αναπτυξιακοί όροι σε μια σειρά από οικονομικούς τομείς. Στη διακήρυξη της συνάντησης κορυφής των τριών κρατών έγινε αναφορά και στη ρευστότητα και την αστάθεια που επικρατεί στην περιοχή αλλά και τη σπουδαιότητα της συνεργασίας των κρατών στο πλαίσιο των κοινών δημοκρατικών αξιών και συμφερόντων τους.

Ιδιαίτερη μνεία έγινε στον τομέα της ενέργειας και στην ανακάλυψη κοιτασμάτων υδρογονανθράκων στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Φανερώνεται έτσι μια νέα δυναμική στην περιοχή η οποία μπορεί να λειτουργήσει ως καταλύτης για τη σταθερότητα και τη συνεργασία.

Πιο συγκεκριμένα, ανάμεσα στα θέματα που τέθηκαν προς συζήτηση ήταν η επανεκκίνηση του έργου του αγωγού φυσικού αγωγού EastMed. Ο αγωγός αυτός θα συνδέει απευθείας τα κοιτάσματα της Ανατολικής Μεσογείου με τα ευρωπαϊκά δίκτυα. Η σημασία του αγωγού

⁵² Άρθρο στην εφημερίδα Ναυτεμπορική «Τι συμφωνήθηκε στην τριμερή Ελλάδα- Κύπρου- Αιγύπτου»

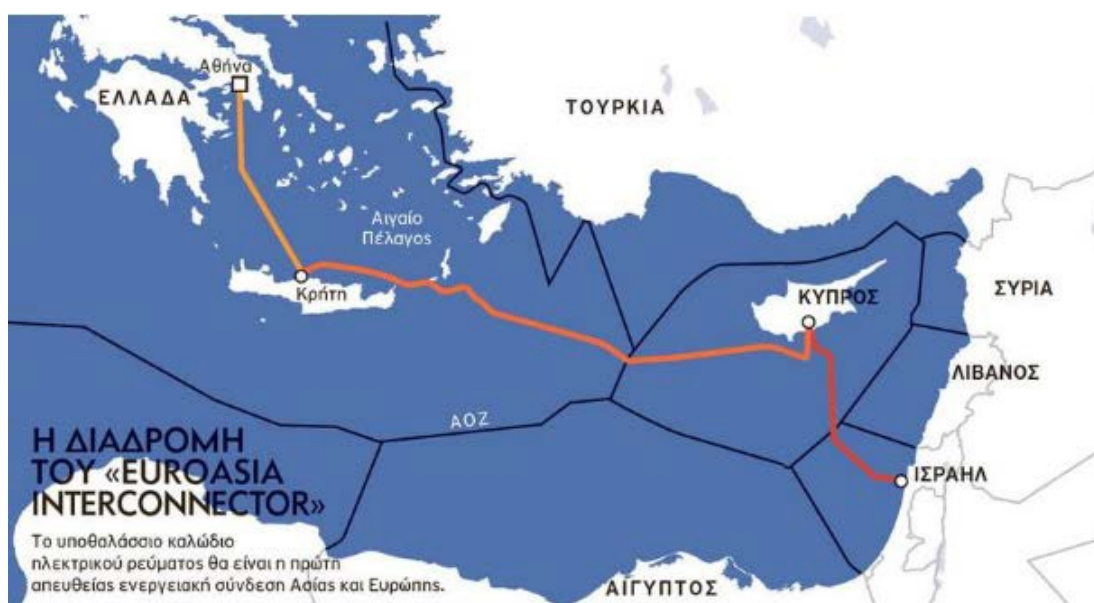
⁵³ Από τα αρχεία του Ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών «2ης Τριμερής Σύνοδος Κορυφής Κύπρου, Αιγύπτου, Ελλάδας - Διακήρυξη της Λευκωσίας (29.04.2015)»

αυτού είναι κρίσιμη και καθοριστική για την εξέλιξη των χωρών και της οικονομικής ανάπτυξης της Ανατολικής Μεσογείου. Μία ακόμη ευεργετική χρήση του αγωγού θα ήταν η δυνητική σύνδεση της Συρίας και των κουρδικών περιοχών με την ευρωπαϊκή αγορά. Πολλά υποσχόμενο χαρακτηρίζεται, ακόμη, το διάβημα αναφορικά με τα σχέδια του Ιράν για πρόσβαση στην ευρωπαϊκή αγορά φυσικού αερίου. Μία νέα πηγή ενέργειας (πέραν του μονοπωλίου της Ρωσίας) στην Ευρώπη είναι πάντα καλοδεχούμενη άλλωστε.

Δόθηκε ιδιαίτερη βαρύτητα στη δυνατότητα κατασκευής σταθμών/πλατφορμών LNG (liquefied natural gas stations)- υγροποιημένου φυσικού αερίου στην Ελλάδα. Το θέμα αυτό είχε ήδη συζητηθεί και συμφωνηθεί και στην προηγούμενη τριμερή συμφωνία, Ελλάδας-Κύπρου-Αιγύπτου. Οι σταθμοί αυτοί μπορούν να χρησιμοποιηθούν είτε για αποθήκευση είτε για ανατροφοδότηση πλοίων κτλ. Η σημασία τους είναι μεγάλη και η χρησιμότητά τους για τα κράτη που τους στεγάζουν ακόμη μεγαλύτερη. Με την δημιουργία τους σε ένα κράτος καταναλωτή (όπως η Ελλάδα), δίνεται, στο κράτος αυτό, μία άλλη βαρύτητα στο ενεργειακό παιχνίδι, αποκτάται μια δυναμική που πιθανά να μην κατάφερνε να κατακτήσει μη έχοντας δικά του κοιτάσματα. Ένα κράτος παραγωγός φυσικού αερίου που θα είχε τη δυνατότητα να δημιουργήσει και να στεγάσει ένα σταθμό υ.φ.α. θα είχε διπλά οφέλη καθώς θα μπορούσε να υποστηρίξει όχι μόνο την εξόρυξη και τη μεταφορά του φ.α. αλλά και την αποθήκευσή του ή την πιθανή ανατροφοδότηση πλοίων με αυτό.

Όπως ήταν αναμενόμενο δεν έλειπε από την ατζέντα των θεμάτων προς συζήτηση η συνεργασία των κρατών και για τα τριμερή ενεργειακά προγράμματα όπως το EuroAsia Interconnector, στο οποίο προβλέπεται η καλωδιακή σύνδεση των χωρών για μεταφορά ηλεκτρικού ρεύματος. Κατά τον σχεδιασμό, μέχρι το 2019 θα έχει υπάρξει σύνδεση μεταξύ Ισραήλ και Κύπρου και μέχρι το 2022 θα επεκταθεί με την Κρήτη και εν συνεχεία με την υπόλοιπη Ελλάδα. Συζητήθηκε, ακόμη, η πιθανότητα συνεργασίας των χωρών σε θέματα Α.Π.Ε. (ανανεώσιμων πηγών ενέργειας). Ο τομέας των Α.Π.Ε. είναι ραγδαία αναπτυσσόμενος και σιγά σιγά προσελκύει όλο και περισσότερες χώρες στην ενασχόλησή τους με αυτά.

Άλλα θέματα που συζητήθηκαν και βρήκαν τα τρία κράτη σε συμφωνία ήταν η εθνική ασφάλεια των χωρών, η επίλυση του κυπριακού ζητήματος, η ενίσχυση των σχέσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης με το Ισραήλ, ο τουρισμός, ο πολιτισμός, η διαχείριση των υδάτων κ.α.

54

Η σημασία της συγκεκριμένης οριοθέτησης είναι άξια μνείας για έναν ακόμη λόγο. Παρόλη την πολυπλοκότητα των επικαλυπτόμενων ζωνών και της εύρεσης πιθανών κοιτασμάτων φυσικού αερίου στην υποθαλάσσια περιοχή Ισραήλ και Κύπρου τα δύο κράτη κατάφεραν να έρθουν σε συμφωνία και να στρέψουν το βλέμμα στο κοινό συμφέρον. Με την κίνησή τους αυτή για οριοθέτηση των ζωνών και στη συνέχεια ερχόμενοι σε συμφωνία με την Ελλάδα, ήρθαν ένα βήμα πιο κοντά στην ενεργειακή τους αυτονομία, κάτι που αποτελεί μεγάλο ζητούμενο και των δύο κρατών αν λάβουμε υπόψη μας πως και τα δύο κράτη είναι κατά βάση εισαγωγείς ενέργειας και εξαρτώνται από τρίτους για την κάλυψη των ενεργειακών αναγκών τους.

Παράλληλα με την παραπάνω συμφωνία των προαναφερθέντων κρατών, γίνεται μια προσπάθεια οικοδόμησης συνεργασίας στα ίδια πρότυπα και με την Ιορδανία. Έχουν ήδη γίνει κάποιες πρώτες επαφές και προγραμματίζονται νέες στο εγγύς μέλλον, στα πλαίσια μιας νέας τριμερούς, με εκπροσώπους των Υπουργών Εξωτερικών των κρατών να ανταλλάσουν επισκέψεις. Οι τρεις πλευρές θα συζητήσουν θέματα και τομείς κοινού ενδιαφέροντος, ώστε να διαμορφώσουν ατζέντα για μια νέα συνάντηση, που θα οριστεί και αναμένεται ότι θα είναι σε επίπεδο υπουργών Εξωτερικών. Φυσικά, παράλληλα με τις τριμερείς, οι εμπλεκόμενες χώρες αναπτύσσουν και τις διμερείς τους σχέσεις σε πεδία που είτε δεν έχουν αγγίξει οι διευρυμένες συνεργασίες είτε δεν τις αφορούν.

Τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την παραπάνω συνεργασία είναι ποικίλα, με τους περισσότερους να καταλήγουν στην ευεργετική σημασία που εκείνη μπορεί να προσδώσει όχι μόνο για τις τρεις χώρες που προσυπέγραψαν αλλά την Ανατολική Μεσόγειο εν γένει. Μπορεί επομένως να λεχθεί ότι έχουμε να κάνουμε με μια άκρως αποτελεσματική ενεργειακή διπλωματία και μια νέα συμμαχία που έρχεται να αλλάξει πλήρως το ενεργειακό πολιτικό τοπίο στην περιφέρεια. Στη συμμαχία λοιπόν αυτή, το Ισραήλ φαίνεται να έχει τον πιο κρίσιμο ρόλο, καθώς κατέχει τον σπουδαιότερο ενεργειακό ρόλο (χώρα εν δυνάμει παραγωγός φ.α.) από τους τρεις. Αυξημένη κρίνεται η επιρροή του στο γεωπολιτικό πεδίο σύμφωνα με τις ανακατατάξεις που γίνονται στις χώρες της Μεσογείου, καθώς δύναται να διαδραματίσει ρυθμιστικό ρόλο στο ενεργειακό παιχνίδι που σχηματίζεται.⁵⁵

Γ) Συζητήσεις μεταξύ Ελλάδας- Κύπρου- Λιβάνου

Πέρα από την Αίγυπτο, το Ισραήλ και την Ιορδανία, έλαβαν χώρα νέες συζητήσεις ώστε να ξεκινήσει μία νέα τριμερής συνεργασία ανάμεσα στην Κύπρο, τον Λίβανο και την Ελλάδα. Σύμφωνα και με τις δηλώσεις του Έλληνα Υπουργού Εξωτερικών Κω Κοτζία, «Με αυτό τον τρόπο, ολοκληρώνουμε μια πρώτη διαδικασία. Έχουμε συμφωνήσει και με τον Λίβανο,

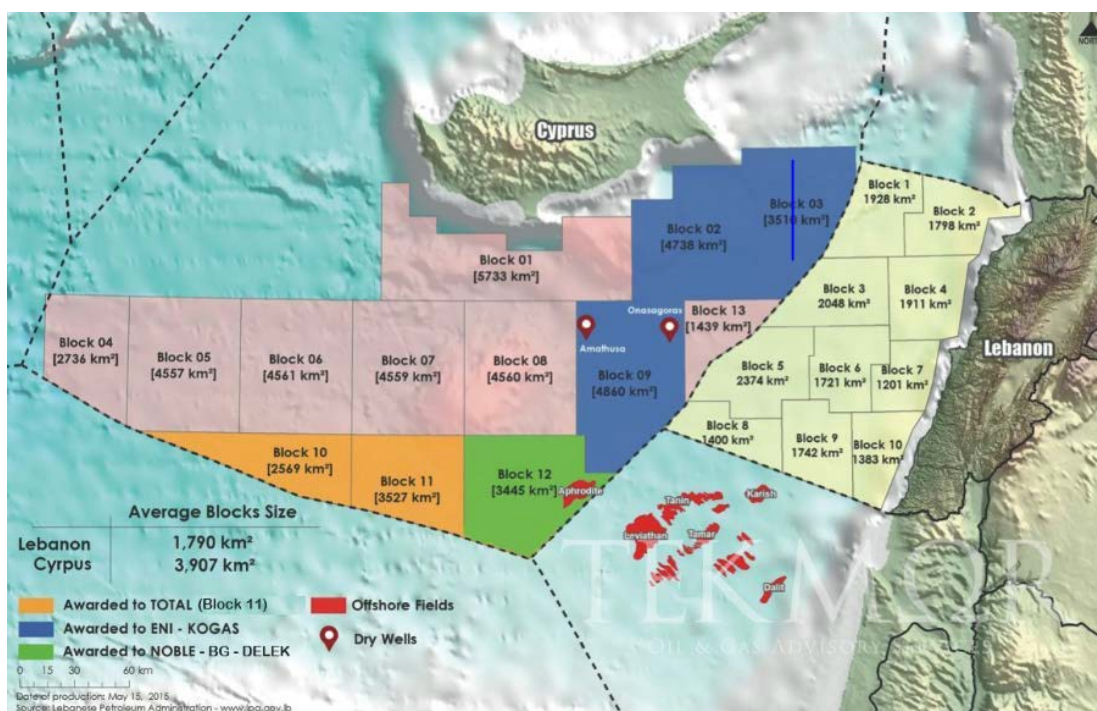
⁵⁴ Άρθρο στην ηλεκτρονική εφημερίδα tvks «Τι προβλέπει η τριμερής συμφωνία Ελλάδας- Κύπρου- Ισραήλ»

⁵⁵ «Η νέα τριμερής διακήρυξη ανάμεσα σε Ελλάδα, Κύπρο και Ισραήλ και οι αλλαγές στην Ενεργειακή Σκακιέρα» του Χρήστου Διαμαντόπουλου, Ιανουάριος 2016

ώστε ο Λίβανος, η Αίγυπτος, η Ιορδανία, η Ελλάδα και η Κύπρος να διαμορφώσουμε μετά το καλοκαίρι μια συνδιάσκεψη για την ασφάλεια και την ειρήνη στην Ανατολική Μεσόγειο». Σε συνέχεια της παραπάνω δήλωσης και αναφορικά με τη συνεδρίαση των υπουργών Εξωτερικών της ΕΕ που έλαβε χώρα στις Βρυξέλλες, ο κ. Κοτζιάς ανέφερε πως μεγάλο μέρος της συζήτησης, αφορούσε τη Συρία, τις εξελίξεις μετά τη συνδιάσκεψη του Λονδίνου και τη συμφωνία που έγινε στο Μόναχο, για παύση των εχθροπραξιών στη Συρία.⁵⁶

Όσον αφορά τον ενεργειακό τομέα, που είναι και ο βασικότερος άξονας που ωθεί σε συνεργασίες στην Ανατολική Μεσόγειο η συνεργασία Ελλάδας-Κύπρου-Λιβάνου μπορεί να βρει πρόσφορο έδαφος ως επακόλουθο των δύο τριμερών συμβάσεων που έχουν προηγηθεί στην περιοχή. Ο Λίβανος και η Κύπρος έχουν ήδη προχωρήσει στην οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών τους, από το 2007, όμως ο Λίβανος δεν την έχει επικυρώσει ακόμα λόγω θαλάσσιων διαφορών με το Ισραήλ. Κατά τον Λίβανο, το Ισραήλ επεμβαίνει παράνομα στην δική του ΑΟΖ. Οι σχέσεις των δύο κρατών παραμένουν τεταμένες μέχρι και σήμερα.

Μέχρι πρότινος ο Λίβανος για την κάλυψη των ενεργειακών αναγκών του βασιζόταν σε μεγάλο βαθμό στις εισαγωγές. Ως είναι αναμενόμενο, η πιθανή ανακάλυψη κοιτασμάτων φυσικού αερίου στην θαλάσσια περιοχή του και η μετατροπή του από εξαρτώμενη ενεργειακά χώρα σε εξαγωγέα ενέργειας αλλάζει άρδην την θέση του στο ενεργειακό πλάνο της Ανατολικής Μεσογείου. Σύμφωνα με τις τελευταίες μελέτες μάλιστα, υπολογίζεται πως ο Λίβανος διαθέτει περισσότερα από 120 τρις κ.μ φυσικό αέριο.

⁵⁶ Άρθρο στην εφημερίδα "Έθνος", «Τριμερής Ελλάδας-Κύπρου-Λιβάνου» Συνάντηση με τους υπουργούς Εξωτερικών της Κύπρου, Ιωάννη Κασουλίδη και του Λιβάνου, Τζεμπράν Μπασίλ, είχε σήμερα στις Βρυξέλλες, ο Έλληνας υπουργός Εξωτερικών, Νίκος Κοτζιάς. Φεβρουάριος 2016

Η ανεύρεση των κοιτασμάτων του, συμπίπτει με μία περίοδο μεγάλης κινητικότητας στις ενεργειακές συμμαχίες. Ως επί το πλείστον, ο Λίβανος διαθέτει κι άλλη ανάμειξη στα ενεργειακά δρώμενα με τη συμμετοχή του στον αγωγό «Arab Gas Pipeline» που διασχίζει την Αίγυπτο έως τα συροτουρκικά σύνορα. Ωστόσο λόγω του συριακού εμφύλιου αλλά και της ασταθούς εξωτερικής πολιτικής της Τουρκίας η χρήση του συγκεκριμένου αγωγού δεν είναι ασφαλής, θέτοντας σε κίνδυνο την ενεργειακή ασφάλεια της χώρας. Σε συνέχεια της παραπάνω κατάστασης, ο Λίβανος θα αδράξει την ευκαιρία για περεταίρω συνομιλίες αναφορικά με τη σύνδεσή του με την Ελλάδα και την Κύπρο, δύο ιδανικούς συμμάχους στην προσπάθεια εξαγωγής του φυσικού αερίου στην Ευρώπη. Η σύνδεση αυτή του Λιβάνου με τα Ευρωπαϊκά κράτη της Μεσογείου θα δώσει την δυνατότητα μεταφοράς του φυσικού αερίου εκτός από αγωγό και με LNG. Η κάλυψη των ελλείψεών του σε υποδομές μπορεί να γίνει από την Ρεβουθούσα και το Βασιλικό αντίστοιχα.⁵⁷

Δ)Ο ενεργειακός ρόλος της Τουρκίας για τις τριμερείς συμφωνίες

Η Τουρκία μέσω των πολιτικών και στρατηγικών που ακολουθεί αλλά και των επιδιώξεών της, φανερώνει την επιθυμία της να λάβει μέρος στο ενεργειακό παιχνίδι και πιο συγκεκριμένα να καταστεί διαμετακομιστής ενέργειας / χώρα transit(φυσικού αερίου ή πετρελαίου) για την Ευρώπη και την Ασία. Με την ανάληψη αυτού του ρόλου, ως είναι κατανοητό, η Τουρκία θα επιτύχει την πλήρη κάλυψη των ενεργειακών αναγκών της και θα καταστεί κρίσιμης σημασίας ενεργειακός παίκτης για την ανατροφοδότηση των χωρών με τις οποίες θα συνδέεται. Για τους παραπάνω λόγους, η Τουρκία φέρει συχνά πολλές αντιρρήσεις και αντιτίθεται στα σχέδια των γειτονικών της χωρών που αφορούν την παράκαμψή της ως χώρα transit (μεταφοράς/ διαμετακομιστή) και συνέχεια της ενεργειακής ένωσης Ευρώπης – Ασίας μέσω αυτών.

Όσον αφορά τις δύο τριμερείς συνόδους κορυφής που πραγματοποιήθηκαν μεταξύ της Αιγύπτου, τη Κύπρου και της Ελλάδας το Νοέμβριο του 2014, οι οποίες σαν απώτερο στόχο είχαν την ενίσχυση της οικονομίας και της ασφάλειας των δεσμών της Αιγύπτου με τα δύο μέλη της ΕΕ. Δευτερευόντως, οι σύνοδοι αυτοί (κυρίως η 2^η εκ των δύο) οδήγησαν στον αποκλεισμό της Τουρκίας από τις σεισμικές εξερευνήσεις της στα ανοικτά των ακτών της νότιας Κύπρου, έπειτα κι από την εκδήλωση ενδιαφέροντος από την Αίγυπτο για την επίσπευση της εξαγωγής του φυσικού αερίου από την ROC.

Η εξέλιξη των σχέσεων των τριών κρατών της νέας τριμερούς συνόδου κορυφής δε (Ελλάδας-Κύπρου και Ισραήλ), εμβαθύνει ακόμη περισσότερο τόσο στη συνεργασία τους, όσο και στην κοινή πολιτική τους για ασφάλεια αλλά και ενεργειακή αειφορία. Στον απόηχο της ταχείας επιδείνωσης των τουρκο-ισραηλινών σχέσεων από το 2011, το έδαφος κρίνεται πρόσφορο για το Ισραήλ και τις νέες συμμαχίες που δημιουργεί.

Τον Οκτώβριο του 2014 ένα μήνα πριν από την πρώτη τριμερή συνάντηση Ελλάδα, Αιγύπτου και Κύπρου, η αιγυπτιακή εταιρεία Dolphinus Holdings υπέγραψε επιστολή προθέσεων με την κοινοπραξία με το Ισραήλ για τα υπεράκτια κοιτάσματα αερίου του

⁵⁷ Άρθρο στη διαδικτυακή εφημερίδα Liberal «Ελλάδα, Κύπρος, Λίβανος» του κ.Γ.Κουλούρη, Μάρτιος 2016

Ταμάρ και φυσικά για την εισαγωγή του. Η συμφωνία αυτή αποτελεί την τελευταία από μια σειρά συμφωνιών μεταξύ των χωρών (Αιγύπτου και Ισραήλ) για την εξαγωγή του ισραηλινού φυσικού αερίου στην Αίγυπτο με σκοπό την εκμετάλλευση των εγκαταστάσεων ΥΦΑ που διαθέτει αλλά και την εγχώρια αγορά της. Και σε αυτές τις συμφωνίες, η Τουρκία παρέμεινε εκτός των συνομιλιών.

Λαμβάνοντας υπόψη τις προσπάθειες της Τουρκίας να εδραιώσει τις θέσεις της στα ενεργειακά δρώμενα και να επιχειρήσει να βελτιώσει τις σχέσεις της στην Ανατολική Μεσόγειο, την ίδια χρονιά (το 2014) βρέθηκε πιο απομονωμένη από ποτέ. Στρατηγικά και κοινωνικά, ήταν επιτακτική η ανάγκη της δημιουργίας συμμαχιών για την αντιμετώπιση του περιφερειακού συνασπισμού απέναντι στην Άγκυρα από την Αίγυπτο, το Ισραήλ, την Ελλάδα και την Κύπρο. Τον Ιανουάριο της επόμενης χρονιάς, η Τουρκία έκανε μια σημαντική κίνηση για τη μείωση των περιφερειακών εντάσεων. Παρά το γεγονός ότι η Άγκυρα εξέδωσε νέα NAVTEX έξι ημέρες μετά την λήξη του τρέχοντος προγράμματος, η Τουρκία δεν έχει ακόμη μεταφέρει το *Barbaros* πίσω στη νότια πλευρά της Κυπριακής ΑΟΖ.⁵⁸

Δεν θα μπορούσαμε να παραλείψουμε και τις σχέσεις της Ρωσίας με την Τουρκία, οι οποίες έπειτα από συζητήσεις προέβησαν στην απόφαση και μετέπειτα ανακοίνωση από πλευράς της Ρωσίας για την αναστολή του προγράμματος για τον αγωγό φυσικού αερίου South Stream και αντικατάστασή του από τον Turk Stream. Η απόφαση αυτή ελήφθη μετά την παρέμβαση της Ε.Ε. στη Βουλγαρία, καθώς παραβιάζονταν –σύμφωνα με τις Βρυξέλλες– μονοπωλιακοί κανόνες από την Gazprom.

Την ίδια χρονιά, το 2015 κι έπειτα από την κατάρριψη του ρωσικού βομβαρδιστικού από τουρκικά πυρά στα τουρκο-συριακά σύνορα (24 Νοεμβρίου 2015), με την επιβολή ρωσικών αντιποίνων εναντίον της Τουρκίας, ο πρόεδρος Πούτιν ανακοίνωνε τον τερματισμό των εργασιών για τον Turk Stream.

Το ρωσικό ενδιαφέρον μεταφέρθηκε στο σχέδιο του αγωγού Ιράν-Ιράκ-Συρίας, με τη συμμετοχή του Ισραήλ και της Κύπρου. Το σχέδιο αυτό, εκ των πραγμάτων, θα καθυστερήσει λόγω της πολεμικής ατμόσφαιρας σε Συρία και Ιράκ, αλλά και της εχθρότητας Ισραήλ-Ιράν. Παρόλα αυτά και λόγω της προτίμησης του ρωσικού ενδιαφέροντος στο σχέδιο αυτό, η ρωσική εταιρία Gazprom να σχεδιάζει ήδη την κατασκευή του και όπως προβλέπεται θα παρακάμπτει την Τουρκία.⁵⁹

---

⁵⁸ «Turkey Temporarily Stands Down in Eastern Mediterranean Amidst Region-Wide Backlash» published on *The Turkey Analyst* by Micha'el Tanchum (vol. 8, no. 2 of the Turkey Analyst), on 28th of January 2015

⁵⁹ Άρθρο στην διαδικτυακή εφημερίδα styx.gr "Το πολύπλοκο ενεργειακό παιχνίδι στη Μέση Ανατολή. Η αποκατάσταση των σχέσεων Τουρκίας-Ισραήλ" από τον Κ. Μπετινάκη, 21 Δεκεμβρίου 2015

Συμπεράσματα

Συνοψίζοντας, θα ήταν σκόπιμο να αναφέρουμε κάποια σημαντικά θέματα που χρήζουν ιδιαίτερης επισήμανσης εξαιτίας της επίδρασης και βαρύτητας που έχουν στα παγκόσμια δρώμενα. Οι χώρες της Ανατολικής Μεσογείου και οι δεσμοί που διέπουν τις μεταξύ τους σχέσεις έχουν γίνει αντικείμενο πολλών μελετών και ερευνών, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια. Αφενός η πολυπλοκότητα των σχέσεων των χωρών που απαρτίζουν την περιφέρεια αυτή μέσα από τις εσωτερικές διαβουλεύσεις, τις αμφότερες διεκδικήσεις και τις στρατηγικές συμμαχίες που δημιουργούνται, αφετέρου το υπέδαφος των κρατών που έχει αποδειχθεί ιδιαίτερα πλούσιο ενεργειακά, συνθέτουν ένα μείγμα που απασχολεί ολοένα και περισσότερο, όχι μόνο τις ίδιες τις χώρες της Μεσογείου αλλά και τους παίκτες του ενεργειακού χάρτη γενικότερα.

Σαφέστατα, ο θεσμός της ΑΟΖ, διφορούμενος, πολυσυζητημένος και συχνά δυσνόητος έχει επιφέρει μεγάλες αλλαγές στη σύγχρονη εποχή και πρακτική παγκοσμίως. Όσον αφορά όμως την Ανατολική Μεσόγειο, έχει μεγάλο ενδιαφέρον η ανάλυση της πρακτικής του θεσμού από τα κράτη της αλλά και οι διεκδικήσεις (ή μη) που αυτά επιχειρούν τα τελευταία χρόνια. Αρκετές χώρες παραμένουν μέχρι σήμερα αμέτοχες στις διεκδικήσεις αναφορικά με τον υποθαλάσσιο πλούτο τους (eez rhobia), άλλες όμως μετά από κάποια χρόνια διστακτικότητας προχώρησαν στην οριοθέτηση των κερκτημένων τους, σε συνεννόηση με τα γειτονικά τους κράτη. Γεγονός αποτελεί πάντως, πως η μεγάλη αλλαγή, η τομή στην ιστορία του θεσμού της ΑΟΖ έχει γίνει έπειτα από τις διεκδικήσεις και οριοθετήσεις των κρατών της Ανατολικής Μεσογείου.

Αρχικά, η πρώτη μεγάλη και διόλου αμελητέα αλλαγή που επέφεραν οι διαβουλεύσεις των κρατών της περιφέρειας αυτής αφορά στη μεθοδολογία για την χάραξη και οριοθέτηση της ΑΟΖ στη Μεσόγειο όσον αφορά την εξερεύνηση και εξόρυξη των υδρογονανθράκων. Πιο συγκεκριμένα, ως είναι γνωστό οι χώρες αυτές έχουν μικρότερη απόσταση ακτών από τα 400ν.μ. ώστε να μπορεί να γίνει δίχως προηγούμενη συνεννόηση η οριοθέτηση. Έπειτα από πολλές δισεπίλυτες περιπτώσεις και μακροχρόνιες διαφωνίες, η χάραξη της ΑΟΖ γίνεται πλέον με βάση τη μέση γραμμή, τη μέση απόσταση δηλαδή των ακτών των γειτονικών παράκτιων κρατών που επιθυμούν την οριοθέτησή της. Αυτή είναι μια καινοτομία που βοήθησε εξαιρετικά την παγκόσμια πρακτική όσον αφορά παρόμοιες περιστάσεις (κράτη με μικρότερη των 400ν.μ. απόσταση των ακτών τους). Ως είναι αυτονόητο, οι χώρες την Ανατολικής Μεσογείου κατέχοντας την ιδιαιτερότητα αυτή σε όλες τις περιπτώσεις (όσον αφορά τις σχέσεις όλων των μεταξύ τους γειτονικών κρατών) προώθησαν και ανέδειξαν ως την πλέον αποτελεσματική και δίκαιη λύση σε περιπτώσεις οριοθέτησης, τη μέση γραμμή.

Σε γενικές γραμμές και βάσει παρατήρησης των όσων έχουν ψηφιστεί και αποφασιστεί αναφορικά με την πρακτική των κρατών, η πλειονότητα των περιπτώσεων οριοθέτησης θαλασσιών συνόρων γίνεται έπειτα από συμφωνία των ενδιαφερόμενων κρατών, με διμερείς διαπραγματεύσεις. Αποτυπώνεται δε η διπλή φόρμουλα της Σύμβασης ΔΘ 1982 με εμφανή την επιρροή του διεθνούς δικαίου τηρώντας πάντα την αρχή ίσης απόστασης (μέσης/ πλάγιας γραμμής) και έπειτα την αρχή της επιείκειας για ένα δίκαιο αποτέλεσμα κατά την οριοθέτηση.

Ένα ακόμη βασικό στοιχείο για τα κράτη που επιθυμούν τη χάραξη της ΑΟΖ είναι η χρονική σειρά των κινήσεων. Πρώτα γίνεται η οριοθέτηση μονομερώς από τα κράτη, έπεται η συζήτηση και συμφωνία του ενδιαφερόμενου κράτους με το γειτονικό κράτος/ γειτονικά κράτη κι αργότερα η χάραξη της ΑΟΖ τους.

Ενδιαφέρον προκαλούν φυσικά και οι σχέσεις μεταξύ των γειτονικών κρατών της Ανατολικής Μεσογείου. Θα μπορούσαμε να τις χαρακτηρίσουμε αρκετά καλές κρίνοντας από τις τριμερείς συμφωνίες που επιχειρήθηκαν και μέχρι στιγμής έχουν στεφθεί με μεγάλη επιτυχία. Είναι ένα ακόμη κατόρθωμα των κρατών της Ανατολικής Μεσογείου, στην προσπάθειά τους να αδράξουν τους πόρους τους. Οι στρατηγικές κινήσεις τους, οι διεκδικήσεις και η τελική συμφωνία και για την Κυπριακή Δημοκρατία, την Ελλάδα, την Αίγυπτο και το Ισραήλ αποδεικνύουν τη μεγάλη εξέλιξη και προθυμία των κρατών αλλά και την εξελιγμένη οικονομική και επιχειρηματική τους σκέψη, η οποία τους καθοδήγησε, ορθά σύμφωνα με τα αποτελέσματα, σε συνεργατική διάθεση προς τα γειτονικά τους κράτη.

Τέλος, έπειτα από τη μελέτη των στρατηγικών κινήσεων των κρατών στη σύγχρονη εποχή και βάσει αρκετών περιπτώσεων οριοθέτησης που είτε κατέληξαν σε συμφωνία μεταξύ τους, είτε απευθύνονταν σε λύση μέσω διαιτησίας, παρατηρούμε πως βασική επιδίωξή τους είναι η συνεχής παρουσία τους στον ενεργειακό διάλογο, αλλά και η λήψη δράσης στα ενεργειακά τεκταινόμενα ώστε να μπορούν να ελέγχουν όσο το δυνατό περισσότερο την ενεργειακή τους ασφάλεια και αειφορία. Αναμφισβήτητα, δεν είναι όλες οι χώρες πλούσιες σε φυσικούς πόρους και γι αυτό πολλές από αυτές εξαρτώνται από άλλες που διαθέτουν ορυκτό πλούτο. Η μη επάρκεια των πόρων μιας χώρας για την κάλυψη των αναγκών της δεν είναι καταστροφική, ούτε αποτρεπτική γι αυτήν από το ενεργειακό παιχνίδι. Πολλές χώρες έχουν καταφέρει να ισχυροποιήσουν τη θέση τους στα ενεργειακά δρώμενα, όντας χώρες μεταφορείς/ χώρες transit. Για την ακρίβεια, υπάρχουν τρεις διαφορετικές κατηγορίες στις οποίες μπορούμε να κατατάξουμε τις χώρες παγκοσμίως, σύμφωνα με τον ενεργειακό τους πλούτο και τη λειτουργικότητά τους στον ενεργειακό χάρτη. Οι κατηγορίες στις οποίες χωρίζονται οι χώρες είναι οι εξής: χώρες transit, χώρες δηλαδή που μεταφέρουν την ενέργεια είτε με αγωγούς είτε με καλώδια, χώρες παραγωγοί ενέργειας και τέλος χώρες καταναλωτές ενέργειας. Ανάλογα με τη γεωγραφική της θέση, μία χώρα μπορεί να κατέχει παραπάνω από έναν ρόλο.

Πολλές είναι οι περιπτώσεις βέβαια, κατά τις οποίες ένα κράτος ενεργειακά πλούσιο με προοπτικές εξέλιξης στο ενεργειακό παιχνίδι αλλά και δυνατότητες οικονομικής άνθισης έχει τα αντίθετα από τα προσδοκώμενα αποτελέσματα. Κατά γενική ομολογία, ένα κράτος με την ανακάλυψη ενεργειακών αποθεμάτων στην περιφέρειά του θεωρείται τυχερό, όχι μόνο γιατί θα εξασφαλίσει την κάλυψη των αναγκών του αλλά και γιατί μέσω των εξαγωγών θα αναπτυχθεί και οικονομικά. Παρόλα αυτά, με κακή διαχείριση και μη προώθηση των στρατηγικών συμμαχιών του και των οικονομικών προσδοκιών του, το κράτος αυτό θα μπορούσε να πέσει θύμα των πόρων του κι αντί να ευνοηθεί από αυτούς να καταλήξει ζημιωμένο. Το φαινόμενο αυτό ονομάζεται «κατάρα των πόρων» (resource curse). Ο όρος αυτός είναι ένας εμπειρικός όρος που περιγράφει την κατάσταση κατά την οποία επικρατεί αποτυχία της μετατροπής του φυσικού πλούτου σε δίκαιη, βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη. Η οικονομική ανάπτυξη του κράτους που βιώνει το φαινόμενο αυτό, τείνει να είναι ασταθής με μικρές περιόδους ταχείας ανάπτυξης που ακολουθούνται από μακροχρόνιες υφέσεις. Χαρακτηριστικό παράδειγμα του παραπάνω αποτελεί η περίπτωση της Ισημερινής Γουινέας, ενός από τους μεγαλύτερους παραγωγούς πετρελαίου και η πλουσιότερη χώρα στην Αφρική. Συνεπώς, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η όποια κατάταξη ενός κράτους

στον ενεργειακό χάρτη, που το θέτει είτε στη θέση του παραγωγού, του καταναλωτή ή του διαμετακομιστή, δεν κρίνει απαραίτητα και την οικονομική του εξέλιξη. Το αν ένα κράτος θα καταφέρει να επωφεληθεί από τους πόρους που δέχεται ή παράγει θα εξαρτηθεί από τη γενικότερη στρατηγική, πολιτική και οικονομική μέθοδο που ακολουθεί.

Βιβλιογραφία

Foreign Affairs, the Hellenic Edition “Η παγίδα των ΑΟΖ, Γιατί το «κλειδί» είναι η υφαλοκρηπίδα” Γρηγόρης Ι. Τσάλτας, δημοσίευση 13 Απριλίου 2012 στον ιστότοπο <http://foreignaffairs.gr/articles/68746/grigoris-i-tsaltas/i-pagida-ton-aoz?page=show>

Ozturk, B., Baseren, S. H., “The Exclusive Economic Zone Debates in the Eastern Mediterranean Sea and Fisheries”, *Journal Black Sea/ Mediterranean Environment*, Vol. 14, pp. 77-83, 2008

Γρ. Ι. Τσάλτας, «Οι Θαλάσσιες Ζώνες Εθνικής Δικαιοδοσίας στα Δυτικά Βαλκάνια», στο: Περράκης, Στ., (επιμ.), *Ματιές στο Σύγχρονο Τοπίο των Δυτικών Βαλκανίων*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2009, σελ. 119

Αναστασία Γ. Στρατή εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη «Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες & οριοθετήσεις με γειτονικά κράτη»

Άρθρο «Η παγίδα των ΑΟΖ. Γιατί το «κλειδί» είναι η υφαλοκρηπίδα» By Γρηγόρης Ι. Τσάλτας εκδόθηκε 13 Απριλίου 2012 στον ιστότοπο www.foreignaffairs.gr

Νομική εφημερίδα Curia (www.curia.gr)

Ηλεκτρονικός ιστότοπος Κυπριακής Δημοκρατίας, <http://www.cyprus.gov.cy/>

Άρθρο “The Continental Shelf Delimitation Agreement Between Turkey and “TRNC”” www.ejitalk.org

AFP, “Cyprus hopes gas riches will avert Greek contagion.” Accessed October 4, 2014.

Available from

http://www.alternet.org/rss/breaking_news/799191/cyprus_hopes_gas_riches_will_avert_greek_contagion .

Al-Monitor, “Gas remains divisive issue in Mediterranean region.” November 2013. Accessed

October 6, 2014. Available from

<http://www.almonitor.com/pulse/business/2013/11/mediterranean-gas-disputes-egypt-turkey-israel.html> .

APCO Worldwide, “A Flux in Turkish Politics and Its Impact on the Economy in 2014.” Valerie

Harrison. January 2014. Accessed October 6, 2014. Available from

http://www.apcoworldwide.com/content/PDFs/APCO_2014Turkey_PoliticalFlux2.pdf .

Arrow, K. et al. (Eds.) *Barriers to Conflict Resolution*. Cambridge, MA: PON Books, 1993.

Başeren, Sertaç H. “Disputes over Eastern Mediterranean Maritime Jurisdiction Areas.”

SAREM, 2010. Accessed October 6, 2014. Available from

http://vizyon21yy.com/documan/genel_konular/Milli%20Güvenlik/Kibris_Ege/Dogu_Akdeniz_Deniz_Yetki_Alanlari_Uyusmazligi.pdf .

Bederman, David J. *International Law Frameworks*. New York: Thomson Reuters Foundation Press, 2010.

Central Intelligence Agency, *The World Fact Book: Turkey. Economy*. Accessed October 4, 2014. Available from <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/tu.html> .

Central Intelligence Agency, *The World Fact Book: Cyprus. Economy*. Accessed October 4, 2014. Available from <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/cy.html> .

Chasek, Pamela and Downie, David. L. D. and Brown, James Welsh. *Global Environmental Politics*. Colorado: Westview Press, 2014.

Chigas Prof. Diana. "Pre-Negotiation," *International Negotiations, Lecture 3*, The Fletcher School of Law and Diplomacy, Tufts University. 2014.

Cyprus, *Government and Politics: 1963 Constitutional Breakdown*. Accessed October 4, 2014.

Available from: <http://countrystudies.us/cyprus/53>.

CyprusNet: *Parliamentary Political Parties in Cyprus*. Accessed October 4, 2014. Available from http://www.cyprusnet.com/article_parliamentary-political-parties-in-cyprus .

Çubukçuoğlu, Serhat S. "Turkey's Exclusive Economic Zone in the Mediterranean Sea: The Case of Kastellorizo." *GMAP Thesis*, Tufts University, 2014.

Defence Greece. "Russia's Motives in Cyprus and Greece." Michael J. Economides and Nicholas Mitsos. December 9, 2012. Accessed October 6, 2014. Available from <http://www.defencegreece.com/index.php/2012/12/russias-motives-in-cyprus-and-greece/>

Ekathimerini, "The cost of frozen conflict for Cyprus, Greece and Turkey." Hugh Pope, March 25, 2013. Accessed October 5. Available from http://www.ekathimerini.com/4dcgi/_w_articles_wsite3_1_25/03/2013_489743 .

European Commission, *Rome G7 Energy Initiative for Energy Security. G7 Rome Energy Ministerial Meeting, IP/14/530*. May 6, 2014. Accessed October 6, 2014. Available from http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-530_en.htm .

Folsom, Ralph H. and Gordon, Michael W. and Spagnole, John A. *International Business*

Transactions: A Problem-Oriented Coursebook, 11th Edition. MN: West, 2012. Gazprom, "About Gazprom." Accessed October 6, 2014. Available from <http://www.gazprom.com/about/>

Giamouridis, Anastasios. "Natural Gas in Cyprus: Choosing the Right Option." The German Marshall Fund of the United States, Washington DC, 2013.

International Court of Justice. Home. Accessed October 3. Available from <http://www.icjci.org/>

International Crisis Group. "Aphrodite's Gift: Can Cypriot Gas Power a New Dialogue," Europe Report No: 216. (April 2, 2012).

International Security Observer, "U.S. LNG Exports to Europe: Why it won't happen Anytime Soon?," Agnieszka Joanna Stolarczyk. (June 10, 2014). Accessed October 6, 2014. Available from <http://www.securityobserver.org>

The Maritime Dispute Between Bolivia and Chile (Medford: International Negotiations, Tufts University, 2012).

Ministry of Foreign Affairs, Turkey, No: 288, 21 December 2010, Press Release. Accessed October 5, 2014. Available from http://www.mfa.gov.tr/no_-288_-21-december-2010_-pressrelease-regarding-the-exclusive-economic-zone-_eez_-delimitation-agreement--signed-between-greek-cypriot-administration-and-israel.en.mfa

Öğütçü, Mehmet. "Rivalry in the Eastern Mediterranean: The Turkish Dimension," The German Marshall Fund of the United States. Mediterranean Policy Program. June 2012.

Özel, Prof. Soli. International Relations and Political Science, Istanbul Kadir Has University, Turkey's Turn, The Fletcher School of Law and Diplomacy, Tufts University, April 10 2014.

Paipais, Vassilis. Greek Expectations: Broaching the case for a European Exclusive Economic Zone. The London School of Economics and Political Science. Accessed October 6, 2014. <http://blogs.lse.ac.uk/eurocrisispress/2013/03/14/greek-expectations-broachingthe-case-for-a-european-exclusive-economic-zone/>

Papoulias, Elaine. Turkey's EEZ in the Mediterranean Sea. Cambridge, Harvard University, 2014.

Republic of Cyprus, Exclusive Economic Zone. Accessed October 5, 2014. Available from <http://www.cyprus.gov.cy/MOI/pio/pio.nsf/0/FE475A6A54F2F7B2C225757100257AD4?opeNdocument>

Rubin, J.Z. & Salacuse, J.W. "The Problem of Power in Negotiation," *International Affairs*, April 1990.

Sabah, "Kıbrıs petrol içinde mi yüzüyor?," September 21, 2011. Accessed October 5, 2014.

Available from <http://www.sabah.com.tr/Gundem/2011/09/21/kibris-petrol-icinde-mi-yuzuyor>

Smith, Helena. "US vice-president Joe Biden pushes energy cooperation in visit to Cyprus," *The Guardian*. May 22, 2014. Accessed October 6, 2014. Available from <http://www.theguardian.com/world/2014/may/22/us-vice-president-joe-biden-visits-cyprusenergy-cooperation>

Trachtman, Prof. Joel. "International Loan Agreements and Project Financing," *International Business and Economic Law*, Lecture 10, The Fletcher School of Law and Diplomacy, Tufts University. 2014.

Trading Economics, "Turkey: Economic Forecasts." Accessed October 6, 2014. Available from <http://www.tradingeconomics.com/turkey/forecast>

Treat, Brian A. "Russia's Gas Stoppage to the Ukraine." GMAP Thesis, Tufts University, 2008.

Treves, Prof. Tullio. "ITLOS and the Oil and Gas Industry." Second International Oil and Gas Conference, London. September 20, 2007. Accessed October 6, 2014; Available from https://www.itlos.org/fileadmin/itlos/documents/statements_of_president/wolfrum/treves_oil_gas_200907_eng.pdf

TÜDAV, "Akdeniz Türkiye'ye kapanıyor mu?" Accessed October 3, 2014. Available from <http://www.tudav.org>

U.S. Energy Information Administration, Overview of oil and natural gas in the Eastern Mediterranean region. August 15, 2013, Accessed October 3, 2014. Available from http://www.eia.gov/countries/analysisbriefs/Eastern_Mediterranean/eastern-mediterranean.pdf

U.S. Energy Information Administration, Turkey: Environment. Turkey in the 21st Century, March 2000. Accessed October 6, 2014. Available from <http://www.nuce.boun.edu.tr/turkey.html>

UN, UNCLOS, Declarations and Statements. Division for Ocean Affairs and Law of the Sea, October 29, 2013. Accessed October 6, 2014. Available from http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/convention_declarations.htm

UNCLOS, “United Nations Convention on Law of the Sea”. Accessed October 6, 2014.

Available from

http://www.un.org/Depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf

Walker, Dr. Joshua, APCO Worldwide, Turkey’s Turn, The Fletcher School of Law and Diplomacy, Tufts University, April, 11 2014.

East Mediterranean Hydrocarbons, Geopolitical Perspectives, Markets, and Regional Cooperation edited by Ayla Gurel, Harry Tzimitras, Hubert Faustmann, report 3/2014

Article in www.inss.org “Active Israeli Policy in the Mediterranean Basin” by Mr Oded Eran INSS Insight No. 775, December 6, 2015

Article in Bloomberg Business (www.bloomberg.org) “Egypt to Freeze Israeli Gas Import talks after court ruling” Tamim Elyan and Abdel Latif Wahba December 6, 2015 — 3:13 PM EET Updated on December 6, 2015 — 4:56 PM EET

Article in www.naturalgaseurope.com “Egypt: The Catalyst for a New Eastern Mediterranean Gas Hub?” By Simone Tagliapietra and Georg Zachmann December 04th, 2015

Article in www.foreignaffairs.com “Trouble in the Eastern Mediterranean Sea The Coming Dash for Gas” By Yuri M. Zhukov, March 20, 2013

Article in Foreign Affairs magazine: “Turkey and Egypt's Great Game in the Middle East The Regional Powerhouses Square Off” by Soner Cagaptay and Marc Sievers , 2002-2014 by the Council on Foreign Relations, Inc <https://www.foreignaffairs.com/articles/turkey/2015-03-08/turkey-and-egypts-great-game-middle-east>

Άρθρο «Υπόθεση C-284/98 P» Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κατά Roland Bieber, ιστότοπος: <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30dbe05642e45514491f994dcfba935396d.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuLc390?text=&docid=101739&pageIndex=0&doclang=EL&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=980971>

Διατάξεις και αποφάσεις Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, Καταστατικό Η.Ε. www.unhcr.gr

Υπουργείο Εξωτερικών Κυπριακής Δημοκρατίας – Διεθνείς Οργανισμοί για το Κυπριακό Πρόβλημα <http://www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/All/1CB864FB0B61CB0CC225742D001F6EFB?OpenDocument>

Δελτίο Τύπου Ευρωπαϊκής Επιτροπής: Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συνιστά τη μετάβαση στα επόμενα στάδια της διαδικασίας ένταξης στην ΕΕ www.europa.edu

Β.Κουφουδάκης (κείμενο), Γ.Δεμερτζίδης(μετάφραση), Α.Θεοδοσίου (σελιδοποίηση)
Παραβιάσεις Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στην Κύπρο από την Τουρκία, Οικουμενική Διακήρυξη Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, τίτλος πρωτοτύπου Human Rights Violations in Cyprus by Turkey

Άρθρα στον ιστότοπο Center of Geopolitical Analysis

Από τα αρχεία του Ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών «2ης Τριμερής Σύνοδος Κορυφής Κύπρου, Αιγύπτου, Ελλάδας - Διακήρυξη της Λευκωσίας (29.04.2015)»

Μπαλτάς Κώστας «Τι συμφωνήθηκε στην τριμερή Ελλάδα- Κύπρου- Αιγύπτου» άρθρο στην εφημερίδα Ναυτεμπορική, 09 Δεκεμβρίου 2015

Άρθρο στην ηλεκτρονική εφημερίδα www.tvxs.gr «Τι προβλέπει η τριμερής συμφωνία Ελλάδα- Κύπρου- Ισραήλ», 29 Ιανουαρίου 2016

Άρθρο cnn.gr «Η νέα τριμερής διακήρυξη ανάμεσα σε Ελλάδα, Κύπρο και Ισραήλ και οι αλλαγές στην Ενεργειακή Σκακιέρα» του Χρήστου Διαμαντόπουλου, 31 Ιανουαρίου 2016

Άρθρο στη διαδικτυακή εφημερίδα Liberal «Ελλάδα, Κύπρος, Λίβανος» του κ.Γ.Κουλούρη, 14 Μαρτίου 2016

«Turkey Temporarily Stands Down in Eastern Mediterranean Amidst Region-Wide Backlash» published on *The Turkey Analyst* by Micha'el Tanchum (vol. 8, no. 2 of the Turkey Analyst), on 28th of January 2015

Άρθρο στην διαδικτυακή εφημερίδα styx.gr “Το πολύπλοκο ενεργειακό παιχνίδι στη Μέση Ανατολή. Η αποκατάσταση των σχέσεων Τουρκίας-Ισραήλ” από τον Κ. Μπετινάκη, 21 Δεκεμβρίου 2015

Άρθρο στη διαδικτυακή εφημερίδα Foreign Affairs, “Η χαμηλή ενέργεια της Ευρώπης, Η υπόσχεση και οι κίνδυνοι της Ευρωπαϊκής Ένωσης” από τον Petr Polak

“Gazprom Charges Monopoly Prices in Europe” article in realclearenergy.com